

Bir Cumhuriyet Hekiminin Hatıraları

Op. Dr. Mustafa Kılıçal

Dr. Nejat Akar

Dr. Elif Ekmekçi

TOBB ETC

10 yıl
1999

TOBB ETC Türkiye

Bir Cumhuriyet Hekiminin Hatıraları

Op. Dr. Mustafa KILIÇAL

Dr. Nejat Akar

Dr. Elif Ekmekci

TOBB ETÜ TIP FAKÜLTESİ YAYINI

TOBB ETÜ | Tıp
Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Bir Cumhuriyet Hekiminin Hatıraları : Op. Dr. Mustafa Kılıçal

TOBB ETÜ Yayınları

TOBB ETÜ Tıp Fakültesi Yayınları No: 5

Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. M. Nejat Akar, Doç. Dr. P. Elif Ekmekci
Katkıda Bulunan : Adil Kılıçal

© 2023 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi. Bütün hakları saklıdır.

TOBB ETÜ Yayınları

Sertifika no: 41804

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Söğütözü Caddesi No: 43

Söğütözü 06560 Ankara/Türkiye

www.etu.edu.tr

Baskı: TEKSES OFSET Matbaacılık Yayıncılık Org. San. ve Tic. Ltd. Şti.

Sertifika no: 44186

Kazım Karabekir Cad. Kültür İş Hanı No.7/11 Zemin Kat. İskitler / Ankara

Phone: +90 312 341 66 19

TOBB ETÜ Kütüphanesi Yayın Öncesi Katalog Verileri

Bir Cumhuriyet Hekiminin Hatıraları : Op. Dr. Mustafa Kılıçal / yayına hazırlayanlar
Prof. Dr. M. Nejat Akar, Doç. Dr. P. Elif Ekmekci ; katkıda bulunan Adil Kılıçal.

Ankara : TOBB ETÜ Yayınları, 2023.

sayfa : resimler, tablolar ; 24 cm

ISBN: 978-975-9116-22-4 (karton kapak)

ISBN: 978-975-9116-23-1 (e-kitap)

1. Physicians (mesh) 2. Physicians – Turkey – Biography (lcsh) 3. Hekimler --

Türkiye–Biyografi I. Kılıçal, Mustafa. II. Akar, M. Nejat. III. Ekmekci, Perihan Elif.
R643(LCCN) WZ100 (NLM) 610.92 (DDC)

Yayının içeriğinden bilimsel, etik, yasal ve dil kullanımı açılarından yazarı sorumludur.

Kitabın elektronik sürümü TOBB ETÜ Kurumsal Açık Akademik Arşivinde sunulmaktadır: <https://gcris.etu.edu.tr/>

Bir Cumhuriyet Hekiminin Hatıraları

Op. Dr. Mustafa KILIÇAL

Dr. Nejat Akar

Dr. Elif Ekmekci

TOBB ETÜ TIP FAKÜLTESİ YAYINI

BİR CUMHURİYET HEKİMİNİN HATIRALARI

OP. DR. MUSTAFA KILIÇAL

Dr. Nejat Akar
Dr. Elif Ekmekci

Nüfus Kütüğüne göre 4 Haziran 1924’de Sivrihisar’da dünyaya geldim.

İlkokulu müteakip ortaokulu Bilecik’te, liseyi de İstanbul Haydarpaşa’da bitirdim. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olduğumda takvim 1950’yi gösteriyordu. Bizim neslin kaderidir: Doktor olasıya Devletimizin kuruluş sancıları, inkılâplar ve ekmek vesikalı günlere bir de Alman harbi eklenmişti.

Yedek subaylığımı müteakip eşim diş hekimi Zehra Kılıçal ile Sivrihisar’ımızda açtığımız muayenehanelerimizde 13 yıl tıbbın manevi hazzını duyarak çalıştık. 1963’te biricik oğlumuzun tahsili ve benim ihtisasım için Ankara’ya yerleşerek “Genel Cerrahi” dalında ihtisasımı yaptığım Numune Hastanesinde ‘Öğretim Görevlisi’ olarak, EMEKLİ olasıya kadar çalıştım.

Tıbbi konularda neşredilmiş 28 ilmi yazı ve tercümelerim vardır.18 kadar da ilmi tebliğ ve konferanslar eklenebilir.

Toplam 40 yılın tıbbi yorgunluğunu emekliliğim müddetince kitap yazarak atmaya çalıştım.

Özel olarak “KILIÇAL – Hayat Ağacı” kitabım, ve “Sivrihisar ve Anılar” kitabımdan sonra da eksikliğini hissettiğim “Sivrihisar’ımıza Has Yemekler” kitabımı derledim.

Zehra ve Mustafa Kılıçal anısına...

İÇİNDEKİLER

1. Giriş ya da Kitabın Öyküsü ...(<i>Dr. Nejat Akar</i>)	9
2. ‘Doktor’... (<i>Dr. Adil Kılıçal</i>)	11
3. Doktor Mustafa Kılıçal’ın Sivrihisar’dan Ankara’ya uzanan anılarına tıp tarihi perspektifi ile bakış (<i>Dr. Elif Ekmekci</i>)	12
4. Gazi Mustafa Kemal’le Bir Anı	21
5. Çocukluk	23
6. İlkokul Dönemi.....	29
7. Yemenici Çırağı oldum.....	33
8. Bilecik Ortaokulu	37
9. Haydarpaşa Lisesi.....	45
10. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hatıraları.....	49
11. Sivrihisar’da Hekimlik	79
12. Zehra Kılıçal Anlatıyor.....	98
13. Askeri Hekimlik.....	102

14. Ankara Numune Hastanesi	103
15. Geçici Görevlerim	127
16. Sosyal Çalışmalarım.....	138
17. “ Özel Tıbbi Notlarım 1950-1987 ” başlıklı derlemenin kısa tanıtımı ...(Dr. Elif Ekmekci)	141
18. Sivrihisar Sofrası	163
19. Op. Dr. Mustafa Kılıçal için ne söylediler, ne yazdılar	165
20. Kaynaklar	169

1. Giriş ya da Kitabın Öyküsü

Her okuduğum hekim-anı kitabı yazarının kişisel dünyasına ve hastalarına ait gözlemler içerir. Yıllar içinde ulaşabildiğim tüm hekim-anı kitaplarını biriktiriyorum. Her kitabı okudukça da kişisel olarak zenginleştiğimi hissettim.

...

TED Ankara Kolejinde yedi yıl sıra arkadaşlığı yaptığım Adil Kılıçal, babasının kütüphanesinin bir bölümünü, benim önerimi kırmayarak TOBB ETÜ Tıp Fakültesi Kütüphanesine bağışlarken, babası Op. Dr. Mustafa Kılıçal'ın daktilo ile yazılmış anılarını da bana verdi. Ardından ailesi için kendi el yazısı ile hazırladığı “*Kılıçal Aile Ağacı*”¹ kitabıyla ‘*Sivrihisar Sofrası*’² kitabı da elime ulaştı. Ardından Eskişehir Tepebaşı Belediyesinin bastırıldığı ‘*İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar*’ kitabının internette açık olan metnine ulaştım³. Sivrihisar’ı ele alan kitabının basımında bazı anıların orijinaleri benim de elimdeydi. Elimde olmayan Dr. Mustafa Kılıçal’a ait olan bazı anıları da kitaba atıfta bulunarak, metne ekledim.

4 Nisan 1923 günü Sivrihisar’ın Yenice mahallesinde doğmasına karşın nüfusa kaydı Haziran.1924’de yapılıyor. Op. Dr. Mustafa Kılıçal’ın babası o zaman lise mezunu ve ayakkabıcılık yapıyor. Kendi üç oğlunun yanı sıra ailenin öksüz-yetimlerine de bakıyor. Bu nedenle, oğlu Mustafa’yı ilkokulu bitirince kendi yanında çıraklığa başlatıyor. Mustafa ise okumak istiyor. Bu konudaki kararlılığı ve uğraşlarını anlattığı anıları Cumhuriyetin ilk dönemlerinin güzel bir tanımlaması olarak göze çarpıyor.

Cumhuriyet döneminin sağladığı eğitim olanaklarından yararlanarak ülke insanına çalıştığı dönem süresince hem Sivrihisar’lılara, hem de bugün kapatılan Ankara tarihinde önemli yeri olan Numune Hastanesi’nde hizmet veriyor ve oradan emekli oluyor.

...

¹ Mustafa Kılıçal, *Kılıçal Aile Ağacı*. Kendi El Yazısı ile Hatıratı. Ankara, 1.Ocak.2000.

² Mustafa Kılıçal, *Sivrihisar Sofrası*. Sivrihisar Derneği Yayını. Ankara, 2004.

³ Mustafa Kılıçal, *İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar*. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Op. Dr. Mustafa Kılıçal'ın el yazısıyla ve daktiloyla 1 Ocak 2000 günü yazmaya başladığı anılarını ilk kez okuduğumda nüfus kâğıdında doğum tarihi 4 Haziran 1924 olarak yazılı olmasına karşın, gerçekte Cumhuriyetin ilan edildiği 4 Nisan 1923'de doğmuş olması beni çok heyecanlandırmıştı. Ardından Cumhuriyetin ona sağladığı olanaklar, Ankara'nın tarihi Numune Hastanesi'nden, Anadolu'da yaptığı geçici görevlerden, Sivrihisar hekimlik günleri ve nihayetinde derlediği Sivrihisar yemekleri kitabı. Op. Dr. Mustafa Kılıçal'ın karşımda konuşuyormuşçasına kaleme aldığı hem ilginç, hem de eğitici olan anılarının yitip gitmesine gönlüm elvermedi. Okudukça anılar, paylaşılması gerekliliğini bana satırlar boyunca hatırlattı. Umarım içtenlikle yazılmış anılar, benim satırlar boyunca hissettiğim duygusallığı ve samimiyeti okurlara yansıtabilir.

Dr. Mustafa Kılıçal'dan aktardığımız metni okurken bazı hatalı yazımlar, cümle düşüklükleri gözünüze çarparacaktır. Dr. Kılıçal'ın anılarını otansitesini korumak amacıyla tüm metni yazıldığı gibi, anlatım ve yazım kurallarına göre düzeltmeden baskıya hazırladık. Ana metin ve "tıbbi notlar" tanıtım bölümünde yapılan alıntılar doğrudan Dr. Kılıçal'ın kaleminden çıkmış, onun özgün kelimelerinden oluşmaktadır.

...

Bu anıların yayınlanmasına izin veren Doç. Dr. Yüksek Mimar Adil Kılıçal dostuma, fonbiyografisi ile 'Tıbbi Notlar' bölümlerinin metinlerini yazan mesai arkadaşım Doç. Dr. P. Elif Ekmekci'ye, bu kitabın gerçekleşmesi sırasında benimle bilgi, fotoğraf ve anılarını paylaşan Bekir Kalır, Yaşar Yurttaş, Fatih Önal, İrfan Ünver ve Ali Y. Balcıoğlu'na teşekkürlerimi sunarım.

...

Kim bilir Op. Dr. Mustafa Kılıçal'ın anıları, belki de daha başka tavan aralarında karanlıkta duran hekim anılarının da gün ışığına çıkmasına vesile olur.

Dr. Nejat Akar

7.Temmuz.2022 – 18.Aralık. 2022

Ankara

2. ‘Doktor’

(Doç. Dr. Adil Kılıçal)

“Doktor!”

Türkiye’nin ilk kadın diş doktorlarından olan annem, babama hep bu şekilde seslenirdi. Üniversite yıllarında İstanbul’da tanışmış, birbirlerini sevmiş ve evlenince de 1951 yılında Sivrihisar’a yerleşmişler. O devrin Sivrihisar’ında babama adıyla seslenmesi ayıp sayıldığı için böyle bir çözüm bulmuşlar. Kanımca babamın karakterini, toplum içindeki konumunu tanımlayan gerçek adını koymuş o zaman: “Doktor” İnsan! Yardımsever!

Babam Op. Dr. Mustafa Kılıçal sadece iyi bir doktor değil, aynı zamanda çok da iyi bir insandı. Her zaman her olaya her kişiye olumlu yaklaşırdı; herkesi eşit bilir ve iyiliğini, iyi olmasını isterdi. Kendisini hem tıbbı, hem de başkalarına yardıma adanmıştı. Eğer hastasının parasal durumu iyi değilse muayene ücreti almaz, üstüne de gerekli olan ilaçlarını verirdi. Hem ailevi hem de mesleki açıdan mutlu bir yaşamı oldu. Sevenleri kendisini hiç bir zaman unutmadı, yalnız bırakmadı. Gösterişsiz!

Yaz aylarında en sevdiği yemek, fırından taze çıkmış fırancala ekmeğ arasına yaz helvası, yanında da karpuz. Kış aylarında ise tahin-pekmez soframızdan eksik olmazdı; özellikle pekmeze aşırı düşkünlüğü vardı.

Örnek insanlar!

Annem ve babam kişilikleri ve davranışları ile torunlarını ne kadar etkilemişlerse, Amerika’da yaşayan oğlumuz Baran Kılıçal Elektrofizyoloji/Kardiyoloji doktoru ve kızımız Yasemin Kılıçal ise Pediatrik Diş doktoru oldular. İkisi de büyükbaba ve babaannelerinin izinde yürüyerek kendilerini hastalarına ve sağlık mesleğine adadılar. Böyle bir babanın oğlu olmakla gurur duyuyorum.

3. Doktor Mustafa Kılıçal'ın Sivrihisar'dan Ankara'ya uzanan anılarına tıp tarihi perspektifi ile bakış

(Dr. P. Elif Ekmekeci)

Dr. Kılıçal'ın anıları Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından başlayarak yakın zamana değin toplumsal değerlerimizin, normlarımızın, sağlık sistemimizin ve hekimlik uygulamalarımızın nasıl değiştiğine ışık tutmaktadır. Bu yazıda, fonda, Cumhuriyet'in beraberinde getirdiği değişimler ile oluşan yeni toplumsal paradigma açıklanmakta ve Dr. Kılıçal'ın yaşamı bu fon üzerinde gelişmiş olan idealist bir hekim figürü olarak ele alınmaktadır.

Doktor Mustafa Kılıçal, 4 Nisan 1923 tarihinde, Cumhuriyet'in ilanından sadece birkaç ay önce, Sivrihisar'da dünyaya gelmiştir. Babası 1898 yılı doğumlu Ahmet beydir. Dr. Kılıçal, babasının “silahını iyi taşıсын” diye nüfusa dört yaş küçük yazdırıldığını söylemektedir. Askerlik, Osmanlı Devleti'nin son döneminde dünyaya gelen tüm Anadolu evlatlarının doğal ve kaçınılmaz ödevi olduğundan, doğdukları anda bu görevi üstlenecekleri zamana yönelik hazırlık yapılması beklenen bir tutumdur. Yemenici esnafı olan Ahmet Bey 12 kişilik aile nüfusuna bakmak için çok çalışmaktadır. Dr. Kılıçal, hayatın zorluklarına ve omuzlarına yüklediği ağır sorumluluklara rağmen babasının bir kez dahi yakınmasına şahit olmadığını, babasının, öksüz yeğenlerinin yanında kendi evlatlarını kucığına almayacak kadar özenli bir insan olduğunu anlatmaktadır.

Annesi Tevhide Hanım, Cumhuriyet dönemi öncesindeki pek çok Anadolu kadını gibi kalabalık ev nüfusunun tüm bakımını üstlenen, evi çekip çeviren ancak ailedeki ve toplumdaki konumu o dönemde kadına verilen değer nedeniyle “birisinin kızı, birisinin hanımı” olmaktan öteye geçemeyen fedakâr bir kadındır. Tevhide hanım, Dr. Kılıçal'a “en çok Doktor Bey'in annesi” olarak çağrılmaktan gurur duyduğunu söylemiştir. Bu gurur bir taraftan doktorların toplumdaki saygın pozisyonunu, diğer taraftan da Tevhide Hanım'ın hiç erişemediği eğitim imkânlarının oğlu tarafından en iyi şekilde kullanılmasından duyduğu mutluluğu yansıtmaktadır. 1930'lu yıllar Dr. Kılıçal'ın anılarında “iktisadi buhranın en şiddetli olduğu zamanlar” olarak yer alır. Aile büyükleri anılarda “Bu kişiler harp görmüş, hürriyeti tatmış, bayrak nedir, vatan nedir bilen

kişilerdi” diye tanımlanmıştır. Dr. Kılıçal, tüm sıkıntılara ve yokluklara rağmen toplumdaki ve aile içindeki iyimser tutumun “geleceğin parlak güzel günlerle dolu olduğuna” dair inanca bağlı olduğunu ifade etmektedir. Dr. Kılıçal kendi anlatımıyla “vurunca yerde zıplayan” topa özlem duyan bir çocukluk geçirmiştir. O, bebeklikten çocukluğa ve daha sonra okul yaşamına doğru ilerlerken, onunla aynı yıl doğan Türkiye Cumhuriyeti de yeni kurumları, normları ve paradigmaları ile gelişmeye devam etmiştir. Cumhuriyet’in beraberinde getirdiği değişimler ve gelişmeler Dr. Kılıçal’ın yaşamında oldukça belirleyici olmuştur. Örneğin, 1930 yılında kadınlara seçme seçilme hakkı verilmesinden sonra Sivrihisar belediye encümen azalığına Dr. Lütfi Bey’in hanımının seçilmiş olması kadınların toplum yaşamında etkinleşmesinin bir örneği olarak Dr. Kılıçal’ın anılarında bulunmaktadır. Benzer şekilde, 1928 yılındaki harf devriminden birkaç yıl sonra, 1931’de, ilkokul öğretmeninin yeni harflerle eğitim vermesi ve öğrencilerini “bu nesil inkılâp çocukları” diye yüceltmesi anılarda önemli bir yer tutmaktadır.

1925 yılında yapılan kılık kıyafet devrimi ve 1934’te çıkan soyadı kanunu Dr Kılıçal ve ailesi için önemli dönüm noktaları olmuştur. Aile, Sivrihisar’da bilinen lakaplarını soyadı olarak almak istemiş ancak önceden başkası tarafından alınmış olması nedeniyle bunu başaramamıştır. ⁴ Dr. Kılıçal yeni soyadı ile beraber yeni kıyafetlerin de geldiğini, Kılıçal ailesi kadınlarının çarşaf giymekten vazgeçip eşarp kullanmaya başladığını çocukluk anıları arasında anlatmaktadır. Dr. Kılıçal, ilkokulu bitirdikten sonra Sivrihisar’da ortaokul bulunmaması nedeniyle eğitim yaşamının neredeyse son bulmak üzere olduğunu aktarmaktadır. Tarihsel veriler bize o dönemde pek çok çocuğun il ve ilçelerdeki eğitim alt yapısının yetersizliği, maddi imkânsızlıklar ya da sosyal destek eksikliği nedeniyle okuyamadığını göstermektedir. Eğitim, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında devletin temel değerlerinden biri olmuştur. Zeki, başarılı çocuklar devletin sağladığı olanaklar ile desteklenmiş ve okumaları teşvik edilmiştir. Bu kapsamda devlet parasız yatılı okulları açılmış ve sınavlarda başarılı olan öğrencilerin güvenli bir ortamda devlet tarafından okutulması ve bakılmasını sağlanmıştır. Dr. Kılıçal’ın yaşamında söz konusu eğitim politikasının etkileri oldukça belirgindir. Ortaokulu Bilecik devlet parasız

⁴ Adil Kılıçal’ın notu: Babamın büyükbabası Hacı İmamoğlu Mustafa, hemen hemen her cümlesinin sonunda “haygız” dermiş. Bu nedenle ailenin lakabı “Haygızlar” olmuş. Büyükbaba “Kılıç” soyadını almak istemiş. Başka biri aldığı için “Alkılıç olsun o zaman” demiş. O da olmayınca sonunda “Kılıçal” olmuş.

yatılı okulunda okumaya hak kazanmasını “Sivrihisar’ın teneke damlı ilkokulunda başlayan ve yemenici çırağı olarak devam eden” kaderini değiştiren olay olarak hatırlamaktadır. Bu anıya, bir ortaokul öğrencisinin devlet adına okumaktan duyduğu sorumluluk, ciddiyet ve önemlilik hisleri eşlik etmektedir. Dr. Kılıçal,1940 yılında girdiği lise sınavında başarılı olarak yine devlet desteği ile Haydarpaşa Lisesine kaydolmuştur. Bu yıllar, İkinci Dünya Savaşının beraberinde getirdiği güvenlik endişelerinin ve yokluğun tüm ağırlığı ile hissedildiği bir dönemdir. Anılarda, İstanbul’da karne ile ekmek aldıkları, neredeyse açlıkla yüz yüze oldukları bir lise dönemi yer almaktadır. Dr. Kılıçal, 1944 yılında liseden mezun olduğunda devletin hekim açığını kapatmak ve tıp fakültesine kayıtları teşvik etmek için açtığı parasız yatılı tıp okullarına kabul edilmiştir. Bu yıllarda, Osmanlı Devleti’nin Selçuklulardan miras aldığı Darüşşifa eğitim modeli terk edilerek, modern tıp eğitimi yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Avrupa’da Rönesans ile başlayan bilime dayalı tıp yaklaşımının ve modern üniversite kavramının Osmanlı’ya yansması oldukça geç olmuştur. İlk örneklerine 12. Yüzyılda İtalya’da Salerno Tıp Okulunda rastladığımız modern tıp eğitimi, art arda kurulan Padua, Paris ve Montpellier tıp fakülteleri önderliğinde 18. Yüzyıla kadar tüm Avrupa’ya yaygınlaştırılmıştır. Osmanlı Devleti’nde ise ilk modern tıp eğitiminin 14 Mart 1827’de kurulan Tıphane ve Cerrahhane-i Amire ile başladığı kabul edilir. Askeriyeye hekim ve cerrah yetiştirmek amacı ile açılan bu okuldan ancak kırk yıl sonra, 1867 yılında, ilk sivil tıp fakültesinin açılışı gerçekleşmiştir. Bu okullardan 1909 yılına kadar sadece 725 hekimin mezun olduğu bilinmektedir. 1909 yılında askeri ve sivil tıp fakülteleri Haydarpaşa’da birleştirilmiş, 1933 yılında çıkarılan 2252 sayılı kanun ile gerçekleşen üniversite reformu ile İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi adı altında yeni yapılanmaya gidilmiştir. Cumhuriyet’in ilk tıp fakültesi olan Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi İkinci Dünya Savaşı nedeniyle planlanandan daha geç, 1946 yılında ilk öğrencilerini almaya başlamıştır. Bunu, 1955 yılında Ege Üniversite Tıp Fakültesi ve diğerleri takip etmiştir. Bu sayede 1940 yılına 12.000 kişiye bir hekim düşerken,1960 yılına gelindiğinde 3400 kişiye bir hekim düşmeye başlamıştır. Elbette bu artışın özellikle büyük kentlerde olduğu, perifer ve küçük yerleşimlerde hekim ihtiyacının devam ettiği unutulmamalıdır. Dr. Kılıçal’ın anılarında yer alan hekim açığı ve zorunlu hizmet uygulamaları esasen Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden bu yana devam eden bir sorunun yansımalarıdır. Osmanlı Devleti’nin kurulduğu 13. Yüzyıldan itibaren sağlık hizmetleri Anadolu’daki şehirlerde Darüşşifa, Darüssıhha,

Bimaristan ve Maristan adları ile vakıflar tarafından sunulmuştur. Bazıları Anadolu Selçuklu döneminden kalan bu kurumlar, Osmanlı Devleti'nde özellikle başkent olan illerde, içinde yetimhane ve aşevi gibi hizmet birimlerinin bulunduğu ve tıp eğitiminin de verildiği külliyeler kurularak geliştirilmiştir. Bu kurumlarda verilen sağlık hizmetlerinin maliyeti ve çalışanların maaşları vakıflar tarafından üstlenilmiştir. Günümüzde halen İstanbul'da faaliyet gösteren Vakıf Gureba, Haseki ve Şişli Etfal Hastaneleri Osmanlı Devleti döneminde vakıflarca kurulan sağlık kurumları arasındadır. Türk tıbbında sağlık hizmet sunumunda çağdaşlaşma hareketlerinin başlaması 18. Yüzyıla kadar gerçekleşmemiştir. 3. Selim'in 1789'da başlattığı çağdaşlaşma hareketleri kapsamında Batı'daki modern hastaneler örnek alınarak Selçuklu döneminden beri kullanılan bir orta avlu etrafına dizili odalardan oluşan geleneksel medrese tarzı hastane yapılanması terk edilmeye başlanmıştır. Ancak bu girişimlerin İstanbul'daki sağlık kurumları ile kısıtlı kaldığı, Anadolu'ya yaygınlaştırılmasının mümkün olmadığı bilinmektedir. Sağlık hizmetlerinin planlı bir politika çerçevesinde geliştirilen sağlık örgütlenmesi aracılığıyla verilmesinin ilk adımı, 13. Yüzyıldan 19. Yüzyıl ortalarına kadar devam eden Hekimbaşılık müessesesinin kaldırılmasından sonra başlamıştır. 1839 yılında kurulan Beynelmilel Sıhhiye Meclisleri ve 1866 yılında sivil tıp fakültesinin kurulması, 19. Yüzyılda dünyada yaygınlaşmaya başlayan kamunun sağlık alanında sorumluluk alma eğiliminin Osmanlı Devletindeki yansımaları olarak görülebilir.⁵ 1871'de yayınlanan "İdare-i Umumiye-i Tıbbiye Nizamnamesi" ile hekimler "Memleket Tabibi" adı ile devlet tarafından görevlendirilmiş, 1913 yılında yayınlanan "Vilayeti İdare-i Sağlık Nizamnamesi" ile "Memleket Tabipliği" yerine "Hükümet Tabipliği" getirilmiş ve il sağlık müdürlüklerince koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri yürütülmesi planlanmıştır. Ayrıca bu dönemde koruyucu sağlık hizmetlerine yönelik çabalar kapsamında 1893'te Bakteriyojohâne-i Şâhâne kurulmuştur.⁶

Ancak bu girişimler beklenen sonuçları üretememiştir. 1920-1945 arası dönemi yakından incelediğimizde Dr. Kılıçal'ın bahsettiği buhranın sadece iktisadi alanda olmadığını, sağlık alanında da çok derin sorunlar olduğunu

⁵ Gün M.F. Osmanlı İmparatorluğunda Sunulan Sağlık Hizmetlerinde Vakıfların Rolü. Usayad Dergisi, 2021; / (3):574-584.

⁶ Karacaoğlu E. Bakteriyojohâne'nin Kurulması Fikri Üzerine Arşiv Belgeleri Işığında Bazı Mütalaalar. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2018;26(2):66-76.

gözlemliyoruz. Anne çocuk ölümlerinin çok yüksek olması, beklenen yaşam süresinin kısalığı, savaşlar ve erken ölümler nedeniyle bakıma muhtaç öksüz ve yetim çocukların fazlalığı, bulaşıcı hastalıklar, beslenme ve bakım yetersizlikleri, sağlığın temel belirleyicileri olan temiz su ve alt yapı hizmetlerinin büyük illerde bile bulunamaması, hekim, hemşire ve diğer sağlık personelinin sayısının azlığı, hastane ve ayakta sağlık hizmeti veren kurumlarının bulunmaması, sağlık personeli eğitiminde yeterli alt yapı ve standardizasyon olmaması gibi pek çok problem çözüm beklemektedir.

Bu döneme daha yakından bakıldığında, sağlık alanında ilk adımın 3 Mayıs 1920’de üç sayılı kanunla Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekilliği’nin kurulması ile atıldığı görülmektedir. İlk Sağlık bakanı Dr. Abdülhak Adnan Adıvar’ın Ankara Saman Pazarı’nda iki katlı bir ahşap binanın bir odasında, yanında iki sağlık memuru ile çalışmaya başladığı bilinir. Kısa süre içinde Dr. Refik Saydam Sağlık Bakanı olarak göreve gelmiş ve 1937 yılına kadar sağlık hizmetlerinde önemli gelişmelere imza atmıştır. Dr. Refik Saydam, hekim sayısını arttırmak, devlet imkânı ile okutulan hekimlere zorunlu hizmet getirmek ve ücra bölgelerde hizmet sunan hekimlere ücret teşviki verilmesi gibi uygulamaları hayata geçirmiştir. Bu politikalar, Osmanlı Devleti döneminden başlayan ve kronikleşen sağlık insan gücü eksikliğine bir miktar merhem olmuş ve 1923-1940 yılları arasında hekim sayısı 550’den 1500’e ulaşmıştır. Dr. Kılıçal’ın anılarında yer alan devlet imkânı ile tıp fakültesinde okumak ve ardından dört yıl devlet hizmeti yükümlüğünü yerine getirmek, Dr. Refik Saydam döneminde başlayan uygulamaların devamı niteliğindedir. 1937-1960 yılları arasında Dr. Refik Saydam’ın yürüttüğü sağlık politikaları uygulamaya devam edilmeye çalışılmış olsa da İkinci Dünya Savaşı sağlık alanında kazanılan ivmenin kaybedilmesine neden olmuştur.

Dr. Kılıçal’ın tıp fakültesine başlaması böyle bir döneme denk gelmiştir. Tıp Fakültesine ilişkin ilk anılarından biri 80 öğrencilik sınıflarında sadece bir eğitim kadavrasının bulunduğu dairdir. Bir diğer anısında ise, Türk tıp tarihinde anatomi terimlerinin Türkçeleştirilmesi çalışmaları ile adını yazdırmış olan Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren’in ⁷ “Bir sürahi ahlak, bir bardak ilim kâfidir insanlık için” sözlerini işittiği ve meslek yaşamında etik

⁷ Turamanlar O. Türkçe Anatomi Terminolojisinin Öncülerinden Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren: Hayatı ve Eserleri. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi. 2022; 12(1): 18-23.

açından kendisine ışık tutan konuşmasını anlatmaktadır. Dr. Kılıçal, emekli olduktan sonra ilk öğrencilik günlerine baktığında fakülteye başlayan mağrur öğrencilerin zaman içinde tıp biliminin enginliği karşısında tevazu geliştirmesini şu sözlerle anlatmaktadır: “F.K.B.’deki⁸ tıp öğrencisi kendini profesör zanneder, üçüncü sınıfa geldiğinde doçentliğe razı olur, tıp son sınıfta çoktan şükredermiş doktorluğa”.

Dr. Kılıçal’ın tıp fakültesi öğrenciliği esnasında fakülte bünyesinde bir hastanede değil, tüm İstanbul’daki hastanelerde eğitim verildiği görülmektedir. Öğrenciliğinde dahiliye stajını Gureba Hastanesinde, kadın doğum, kulak burun boğaz ve cerrahi stajlarını Çapa ve Haseki Hastanelerinde, zooloji ve botanik derslerini Süleymaniye Botanik Bahçesinde, göz, üroloji ve diğer cerrahi stajlarını Cerrahpaşa’da, psikiyatri stajını Bakırköy’de, adli tıp stajını Gülhane’de ve pediatri stajını Şişli Etfal ‘de yaptığını anlatmaktadır. Dr. Kılıçal anılarında İstanbul’un çeşitli semtlerine dağılmış bu eğitimin en zorlu taraflarından birinin öğrenci harçlığı ile toplu taşımaları kullanarak derslere ve sınavlara zamanında yetişmek olduğunun altını çizmektedir.

Dr. Kılıçal, 1950 yılında tıp fakültesinden mezun olarak “yeni alınmış çantasına bir tansiyon ölçme cihazı, bir stetoskop ve bir miktar adına basılmış reçete koyarak” hekimlik mesleğine başlamıştır. O dönemde Türkiye’de özellikle taşrada hekim eve çağrılıyor ve sağlık hizmeti bu şekilde veriliyordu. Hekimin hastanın evine giderek sağlık hizmeti vermesi modeli Avrupa ve Amerika’da 20. Yüzyılın başında terk edilmeye başlanmıştır. Bu değişimin nedenleri arasında genel pratisyenlik yerine uzmanlıkların gelişmeye başlaması ve sağlık hizmetlerinin tek hekim tarafından verilemeyecek kadar kompleks hale gelmesi sayılabilir. Hekimlik, artık çantada bulunan basit muayene gereçleri ve bir iki ilaç ile icra edilen bir meslek olmaktan çıkmış, donanımlı hastane koşullarında, eğitilmiş ekiplerce sunulan bir hizmet haline gelmeye başlamıştır. Bu değişimin en önemli bileşenlerinden biri de hekim ve hasta arasında kurulan ilişkinin bireysel düzeyden kamusal düzeye taşınması ve hekimlerin faaliyetlerinin ve sağlık hizmet sunumunun sınırlarının yasal mevzuatla belirlenmesidir.

8 F.K.B. : Fizik, kimya ve biyoloji derslerinin kısaltılmış olarak kullanımı. O dönemde tıp eğitiminin başında verilen temel tıp derslerine karşılık gelmektedir.

Avrupa’da ve Amerika’da belirgin olan bu değişimler ülkemizde de Cumhuriyet’in kuruluşu ile yansımalarını bulmaya başlamıştır. Kurtuluş Savaşı esnasında İstanbul, Sivas ve Diyarbakır’da bakteriyoloji, kimya laboratuvarı ve aşı merkezi birimlerine sahip sağlık merkezlerinin kurulması, Afyonkarahisar, Eskişehir ve Niğde’de tıbbi sterilizasyon merkezlerinin açılması, Urla ve Sinop karantina merkezlerinin bakımdan geçirilerek yeniden devreye sokulması, sıtma hastalarına kinin dağıtılması ve devlet hastanelerinde otuz bin hasta bakılması gibi halk sağlığı odaklı hizmetler yürütülmüştür. Cumhuriyet’in ilanından sonra ise, Numune Hastanelerinin, doğumevlerinin ve çocuk bakımevlerinin açılması, Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsü’nün kurulması, sıtma, verem, trahom gibi bulaşıcı hastalıklarla savaş için dikey yapılanmaya gidilmesi gibi kurumsal ve kamusal sağlık hizmet sunumu için önemli adımlar hızla atılmıştır. Diğer taraftan temel sağlık mevzuatı kapsamında deniz, hava ve kara yolu ile ülkeye girebilecek olası sağlık tehditlerine karşı taşra örgütleri ile birlikte “Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü ”nü kuran kanun 1925 yılında; hekim, diş hekimi, ebe, sünnetçi ve hemşirelerin uyması gereken usulleri kapsayan 1219 numaralı “Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanun” 1928 yılında; halk sağlığı önlemleri ve aşılama ile ilgili düzenlemeleri içeren 1593 sayılı “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu” 1930 yılında ve hekim ve diş hekimlerinin deontolojik normlarını belirleyen “Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi” 1960 yılında yürürlüğe girmiştir. Adı geçen tüm düzenlemeler, revizyonlar geçirmiş olsalar da halen yürürlükte bulunan temel sağlık mevzuatıdır.

Tüm bu çalışmalara rağmen sağlık alanındaki modernleşme ve sağlık insan gücünün ülkenin en ücra yerlerine ulaştırılması çabalarının tam olarak başarıya ulaşamadığı Dr. Kılıçal’ın anılarından anlaşılmaktadır. Sivrihisar’a döndüğünde hastalarının evine giderek tek başına hizmet sunması, taşrada sağlık kurumlarının eksikliğini göstermektedir. Zorunlu hizmet yükümlülüğünü *zorunlu hizmet* ücretini çalışarak devlete geri öder. Diş hekimi olan eşinin muayenehane açmasını ise “o yıllarda kasabada diş hekimi bulunması çok az bulunan bir durumdu” diye anlatması, sağlık insan gücündeki eksikliğin sadece hekimlerde değil diğer sağlık alanlarında da yaşandığının bir göstergesidir.

Sivrihisar’da tamamladıkları zorunlu hizmetlerinden sonra Kılıçal ailesi, oğullarının TED Ankara Kolejini kazanması ile Ankara’ya taşınmıştır. Dr. Kılıçal Numune Hastanesinde göreve başlarken bu

hastaneyi “Bakanlığın güvencesi, devletin en büyük eğitim hastanesi, orijinal vaka kaynağı olan bir ekol” olarak tanımlıyor. Numune hastaneleri, adlarından da anlaşılacağı üzere, Cumhuriyet döneminde daha sonra kurulacak hastanelere örnek olmaları amacıyla açılmış kurumlardır. Dr. Kılıçal’ın anılarında yer alan tanımlama, en azından Ankara Numune Hastanesinin bu hedefe ulaşabildiğini göstermektedir. Dr. Kılıçal, Ankara Numune Hastanesinde çalışırken ülkedeki hekim eksikliğinin devam ettiğine kanıt oluşturacak şekilde pek çok kez geçici göreve gönderildiğini anlatmaktadır. İki yılda bir ay olacak şekilde Adıyaman, Erzincan, Tosya, Tunceli, Zile, Bolvadin, Konya, Lice ve Bartın’da görevlendirilmiştir. Dr. Kılıçal, 1963 yılına ait bir anısında “Sağlık bakanlığı kadrolarındaki doktor eksikliğine çözüm bulmak amacıyla serbest çalışan hekimleri bakanlık kadrolarına çekme” çalışmasına dâhil olduğunu ve kamuya geçişte teşvik olarak serbest çalışılan yılların dörtte üçünün kıdem hesabına işlenmesi önerisinde bulunduğunu, bu önerisinin yıllar sonra Dr. Vefa Tanır’ın Sağlık Bakanı olduğu dönemde dikkate alınarak yasada yer verildiğini yazmıştır. Dr. Kılıçal’ın anıları Numune Hastanesi’ndeki görevi ve eğitim faaliyetleri sonrasında sevdiklerine zaman ayırdığı bir emeklilik dönemi ile son bulmaktadır. Bir tıp tarihi uzmanı olarak Dr. Kılıçal’ın anılarını kaleme almasını çok değerli buluyorum. Zira, tarihi anlamaya çalışırken resmi ve kamusal kaynaklar o dönemdeki hakim toplumsal fon ile ilgili genel bilgi sağlarken, bireysel anılar ve anlatılar, bu fon üzerindeki gerçek figürler olan bireylerin yaşantıların hakim paradigma tarafından nasıl etkilendiğini ve şekillendirildiğini anlamakta son derece etkilidir. Kişisel anılar ile zenginleştirilmiş bir anlayış, tarihi bağlamından kopuk bir olaylar zinciri yerine insanı merkeze alan ve neden sonuç ilişkilerini toplumsal dinamikler ve bireysel etkileşimler açısından açıklamayı sağlayan geniş bir perspektif sağlayabilir. Dr. Kılıçal’ın anılarının günümüze ulaşması söz konusu perspektifin geliştirilebilmesi açısından önemli bir katkı sunmaktadır.

Sivrihisar Zaim Ağa Konağı (29.Ekim.2022)

4. Gazi Mustafa Kemal’le Bir Anı⁹

“Ulu önder Gazi Mustafa Kemal İstiklal mücadelesi yıllarında “AFYON Taarruzu” öncesi Sivrihisar’ımızı teşriflerinde; Bugün ‘SİT’ alanı olarak bilinen Kasabamız Yenice Mahallesiindeki “Zaimoğlu Hacı Ali Ağa’nın¹⁰ evlerinde misafir olarak kaldıklarında;

Atamıza ikram edilen, bölgemize has yemekleri; annemin öz teyzesi Ali Ağanın ilk hanımı (Ayşe Hanım) ile anneannem (Nazife Kılıçal) beraber hazırlamışlar...

O günün şartlarına göre yapabileceklerinin en iyisini ve en lezizini yapmaya çalışarak çorbadan tutunuz da, tatlıya kadar çeşitli yemeklerle sofrayı donatmışlar.

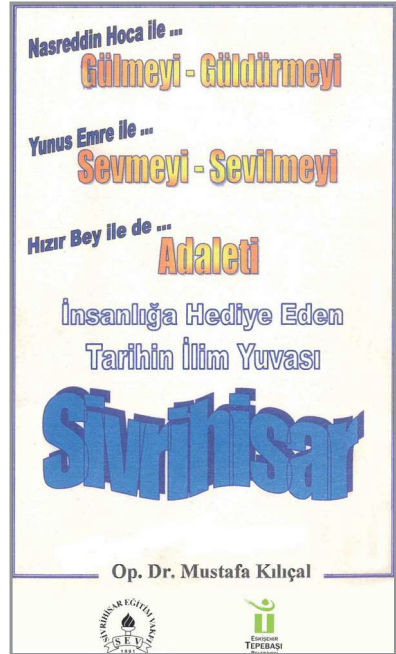
O büyük Ata;

Yemek sonu ikram edilen kahveden sonra; Büyük teyzem ve anneanneme teşekkürlerini ve takdir hislerini bildirmiş. Müteakiben bilhassa:

- Yoğurtlu kıymalı asma yaprağı sarması,
- Kıymalı Su Böreği ve
- Altın sarısı un helvasını çok beğendiklerini ifade buyurmuşlardır.

⁹ Mustafa Kılıçal, Sivrihisar Sofrası. Sivrihisar Derneği Yayını. Ankara, 2004.

¹⁰ Kurtuluş Savaşı sırasında Atatürk ve erkanının Sivrihisar’da konakladığı bir mekan. Kuvayı Milliye’nin kurduğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve Bakanlar Kurulunun, Kurtuluş Savaşı sırasında 24/25.Mart.1922 tarihlerinde, Ankara dışında gerçekleştirdiği ve önemli kararların alındığı ilk ve tek mekan olarak tarihe geçen toplantı, bu konakta yapılmıştır. Başkomutan Mustafa Kemal’in davet ettiği Sovyet Rusya Büyükelçisi Aralov Zonaryev ve Azerbaycan Büyükelçisi İbrahim Abilov 28.Mart. 1922 Salı günü Sivrihisar’a gelir. Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa, askeri ve sivil zevat, Zaim Ağa Konağında sabaha kadar çeşitli konuları görüşürler. 29.Mart.1922 Çarşamba sabahı 1. Ordu Karargâhına intikal ettikleri kayıtlardadır.

5. Çocukluk ¹¹

Yıl 1923. Cumhuriyetimizin kuruluş yılı. İşte bu mutlu yılın, coşkulu, heyecan veren günlerinden birinde gelmişim dünyaya. Anamın, babamın doğup büyüdüğü Sivrihisar'ımızın Yenice mahallesinde açmışım gözlerimi. (4 Nisan 1923).¹²

Ancak nüfusa 1924'de yaptırılmış kaydım. Yeni doğan her erkek çocuğunda olduğu gibi. Sebebi ise gayet makul. Askere bir yıl geç gitsin ama sürülmesin yerde kaputunun etekleri ve silahının kabzası diye. Bir bakıma böyle düşünmekte haklı imişler, askere giden genç delikanlının ne zaman döneceği belli olmadığı gibi, hangi cephede, hangi şartlarda çarpışacağı da belli değilmiş pek tabii.

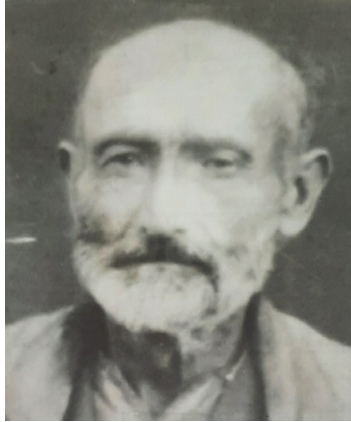
Her bebek gibi beni de mahalle ebesi getirmiş dünyaya. Altım ıslandıkça her bez değişiminde kullanılmış hep kepen toprağı bedenimi sıcak tutsun diye. Şimdilerde olduğu gibi fantezi çocuk bezleri vardı da kullanmadılar mı? Anamız?. Doğum doktoru vardı da sanki müracaat etmemiş mi babamız gerekli müdahale için... Pek tabii geçmiş aradan 75 yıl.

Dünyada her şey yenilenmiş. Ve hatta uzaktan bir hilal gibi gördüğümüz ay'ımıza kadar gidilip üzerinde bile yürünebilmiş... Ve daha neler! Önce emeklemiş sonra yürümüşüm yavaş yavaş. Kilim üzerinde dedemin kolları arasında. İlk yıllar evimizin geniş avlusu ve daha sonraları, sakın sokağımızın geniş evleri ve daha sonraları, sakın sokağımızın toprak yolları olmuş oyun sahalarım. Konu komşu çocukları hep birlikte buluşurduk, şöyle vakit geçirecek bir oyun. Trafik sorunu yoktu bizler için. Ara sıra, gıcırdayarak geçen, saman yüklü kağnı oyunumuzu bozmadığı gibi, bize ayrıca neşe katardı. Asılırdık arkasına, kağnımızın giderdik bir süre.. Bırakırdık kendimiz yere... Bakışır sonra gülerdik birbirimize, sanki büyük bir maharet yapmış gibi. Oyuncağımız yoktu öyle; sokakta oynayacağımız. Zaten yoktu ki oyuncak satan satıcı.

¹¹ Mustafa Kılıçal, Kılıçal Aile Ağacı. Kendi El Yazısı ile Hatıratı. Ankara, 1 Ocak 2000.

¹² Adil Kılıçal notu: Kayıtlı doğum tarihi, Rumi takvimin geçerli olduğu o yıllardaki orijinal nüfus cüzdanına göre 04.Haziran.1340. Rumi takvim, Hicreti (MS 622) başlangıç kabul eden güneş yılı esasına dayalı bir takvim. 698 Sayılı Kanun ile 1925 yılında terkedilmiştir.

Dedem

Dedem Hacı İmamoğlu Mustafa Kılıçal (1872-1943)

Dedem bana yapmıştı tahtadan bir araba. Tekerlekleri yuvarlak döşemeden kesilmiş oku da tahta sopadan. Bağlamıştı dedem ucuna bir ip... Taşı- toprağı doldurur içine çekerdik hep bir yerden bir yere.

Dedemin ömrü inşaatla geçmiş, temelini kazdığı evin çatısını kapatması kadar ömrünün dokuz yılını da; gençliğinin en çıvgın zamanında bu vatan için, evi ve namusu için Galiçya'da ve Balkanlarda, Kafkas cephesinde çarpışarak geçirmiş, çalışkan, dürüst, şakacı ve neşeli.

...

Ertesi gün süngü harbi olacaktır! Sivrihisarlı hemşeriler bir aradalar... Heyecanlı bekleyiş var hepsinde... Dağ taş asker dolu. Yorgun bir kuş dolanıyor, dolanıyor birliğin üzerinde ve gidiyor dedemin başına konuyor! Hani, "Başına devlet kuşu kondu!" derler ya! Bütün askerler o an imrenirler dedeme... Bu uğura, bu manidar, bu his dolu manzaraya.

Sararlar etrafını dedemin.

“Hemşerim, bu süngü harbinde şayet şehit olursam, eşime şunu söyle, babama şunu söyle...” gibilerden. Vasiyetlerini dile getirirler ayrı ayrı. Cidden hüzün verici bir tablo.

Ve nitekim o büyük savaştan sağ salim evine dönerken, çok arkadaşını kaybetmenin burukluğu içinde “vasiyetleri” taşıyordu içinde.

Bozguna uğramıştı Batum cephesi.

Dedem, silah arkadaşı ve hemşerisi Ali çavuş ile beraber düşmüşler yola. Köy köy, kasaba kasaba adım adım, yayan-yapıldak. Tam kırkdört günde gelebilmişler İstanbul’a. Dile kolay, çekilen çileler tarif edilemez nitelikte imiş. Bu yolculuğu anlatırken dedem, hala o günleri yaşamış gibi olur. Gözleri sabitleşir duvarda... Kelimeler ezilirdi dişlerinde.

...

Ali Çavuş “kurabiyenin” tadını da yapılışını da çok iyi biliyordu aslında... Onun da, dedemin de karınları çok acıkmıştı. Hani ya ekmek alacak paraları da yoktu ceplerinde... Bir kurnazlık gelmişti Ali çavuşun aklına; elinde bakır tepside kurabiye satan kıza yaklaşarak,

“-Kızım bunlar nedir? Ağaçta mı biter?”

Kız: “Kurabiyedir bunlar amca“ diye cevap verir ve ilave eder kız çocuğu, “Annem yapıyor bunları ve ben satıyorum. Tadı çok güzeldir bunun.”

Ali Çavuş :

“Paramız yok ki kızım tadına bakalım.”

Çocuk henüz çocuktur amma anlar onların aşıktan numara yaptıklarını. Asker elbiselerine hürmeten:

“Yiyin amcalarım, istediğiniz kadar. Sizden para isteyen kim?”

Yedikleri birkaç kurabiye ile atarlar kendilerini yük vagonuna... ta Sivrihisar’a en yakın “Sarıköy” istasyonuna kadar.

Haber ulaşmıştı kasabaya telsizle; askerler dönüyor diye... Bütün kasaba halkı, çoluğu çocuğu anası, babası, bacısı düşüyorlar yollara karşılamak için...

Askerler ise yoldadır, senelerdir hasret kaldıkları sıcak yuvalarına bir an önce yuvalarına kavuşmak için yayan yapıldak düşüyorlar yollara. Bir türlü bitmeyen, kıvrım kıvrım o toprak yollara... Sekiz saat sürüyor “Baba çeşmesini” göresiye kadar...

Hepsi de bitkin, nefesleri tükenmiş perişan haldeler! Ayaklarında yırtık bir çarık, üstleri ise ona uygun, yıpranmış- kirli elbiseler, saç sakal birbirine karışmış, hak getire... Bakınıyorlar etraflarına, gülen bir yüz görmek için....

Kaya burnu dönülünce görülen kasabamız kucağını açar onlara sevgi dolu...

...

Bazı geceler savaş hatıraları dinlenir savaşa katılanlardan.

“Esir düşüyor bir müfreze askerimiz! Bağlamışlar gözlerini hepsinin götürüp bırakıvermişler ıssız çölün ortasına. Hava sıcak, etrafta su yok, yiyecek yok. Yerde İngilizlerin etini yiyip bırakıp gittikleri barsaklar! İçleri pislikle dolu idi amma zararı yoktu. “Susuzluğun yokluğu hiç gelmişti onlara.” Taşlara süre süre temizleyebildikleri kadar, pislikleri çıkarabildikleri kadar. Hemen ateş yakarlar, etraftan topladıkları çalı çırpı ile heyecanla kızartırlar barsakları. Piştiği kadarını yemeğe başlarlar bir yandan.”¹³

Bu vatansever gazilere saygıyla...

...

Ya TOP. Onu da babam yapmıştı dükkânında. Karpuz dilimleri gibi renk renk SAHTİYEN ve meşinden. İçine de koymuştu koyun yünü. İşte sana bir top! Oyna oynayabildiğin kadar. Şekli şimali çok güzeldi.

¹³ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. “Hüseyin Adalı enişte anlatıyor” Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Amma vurunca zıplamıyordu bir türlü... Varsın olsun. Bir topum vardı ya herkesin imrendiği.

Çocukluk bu ya, yalnız ve yalnızca kaymakamın kızı ile Şube reisinin kızlarının topları vardı. Hem de HAKİKİ! Lastikten top! Vurunca yerde zıplayan! Hem yumuşak ve hem de incitmeyen. Onlar oynarken gıpta ile bakardık. Ah, öyle bir ellerinden kaçırırsalar da toplarını, hiç olmazsa “bir defacık da” yere biz vurabilsek diye... Modern yapıda değil amma oyuncığımız çoktu tabiatın kucağında. El ayası kadar yassı taşları alırdık elimize, “Nalburdan bir- iki koyungözü on iki” der bir kemik yuvarlağını sokardık yere kazdığımız çukura.

- Müsait bir söğüt ağacı dalından keserdik bir miktar, Kavlardık. Kabuğunu çakı sapı ile vura vura. Tımarını da yaptın mı, al sana gözde bir düdük. Öttür ötürebildiğin kadar.

- Aşık ile oynamak günümüzü alırdı. Sanki milli bir amaç gibi. Koyunların diz ekleminden çıkarılan ve AŞIK dediğimiz kemik parçası var ya, onu güzelce boyardık renk renk şirin görünsün diye. İrice olanın göbeğini çivi ile oyardık biraz, içine aktarırdık erittiğimiz kurşunu ağırlık kazansın diye. İşte bu aşık hep SAKA rolünü oynamakta idi oyun boyunca.

- Biz çocukların değil, bizden daha büyük ağabeylerimizin bile oynadıkları çelik çomak bir maharet idi adeta ve dikkat isterdi kazanmak için oyunu...

- Ya ÇEMBER'e ne dersiniz. Özel kıvrımlı bir telle sürerdik çemberi... Koşardık akşama dek arkasında. Ve hatta bir defasında bütün mahallenin çocukları olan bizler sürmüşüz çemberleri önlü arkalı. Ta yukarı Kepen'e kadar da, ana ve babalarımızın o günkü üzümlerini hiç unutamıyorum.

Düşünüyorum da, bugünkü çocukların oyuncaklarını ve oyun bahçelerini. Lunaparklarındaki atlıkarıncaları. Gıpta etmemek elde değil. Amma aslını sorarsanız? Bizler de pek mutsuz değildik. Hani! Oyuncak ve oyun yönünden o günün şartları içinde.

Tilki Kanı

Mevsimlerden kış. Babam ateşli bir hastalıktan evimizde yatmakta. Dedemin getirdiği Doktor “Saplıcan Teşhisi” koymuştu babama. Bugün

“Zatürre” denen hastalık. Doktor teskin edici ilaçların yanında sırtına “kepek” lapası koymayı da ayrıca tavsiyede bulunmuştu.

Ev halkı ve yakınlarımız bir dakika olsun babamı yalnız bırakmıyor. Doktorun dediğini harfiyen yapıyorlardı. Ne yazık ki ateşi düşürülmemiști babamın. Zor anlarda insan “uçan kuştan” medet umar hesabı gibi. Yaşlı bir komşumun tavsiyesi üzerine, tilki avına çıkmıştı o kış günü yakınlarımız! Ve nitekim akşama doğru yakalanan tilkinin kanı sulandırılarak babama içirilmiş bir bardaktan.

Her ne sebepten olursa olsun denize düşen yılana sarılır misali, bir ümit ışığı yanmıştı evimizde.

Babamın sağlığı iyiye gittikçe hepimiz mutlu oluyorduk.¹⁴

Diş

Dişin mi ağrıyor? Çekilmesi mi gerekli? Yoksa tedavisi mi? Çaresizdin o zaman işin Allaha kalmıştı! Elini uzatacağın kapısını çalacağın “Diş hekimi” yoktu kasabamızda. Denize düşen yılana sarılır kabilinden, gideceğin bir yer vardı. O da, eli usturalı berber. Hani bizi tıraş eden, erkek berberi. Berber deyip geçmeyiniz. O zamanlar mahallenin “cerrahı” sayılırdı. Belindeki kemerine koyduğu küflü kerpetenle diş çeker, elindeki ustura ile hem tıraş eder ve hem de apse açarak! Ne yapacaksın mecburdun bir yerde. Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman çelebi derler misali!

Küçük yaşında ben de oturmuşum. Hem kahveci, hem berber Osman ustanın yere serilmiş pöstekisine. Omuzlarıma kuvvetle basan birinin zoru ile tavana doğru bağırtarak çektirdiğim dişin acısını halen duyar gibi oluyorum. Berber Hamza, Berber Yusuf, Berber Fakı ve berber Eyüp hatırı sayılır cerrahlardı, o zamanlar!¹⁵

¹⁴ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

¹⁵ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

6. İlkokul Dönemi

Yıl 1931

Eski Arapça yazıdan, Türkçe harflere geçiş. 1928’de başladığına göre. Bize okumayı, yazmayı öğretecek öğretmenimiz bile acemilik çekmekte idi, ‘yazı yazmakta’. Okulumuza “Mektep”, öğretmenimize de “Muallim” demekte idik henüz. Bizim nesil inkılâp çocuğu idik. Hepimiz. Bütün yenilikleri biz yaşayacak ve biz yaşatacağık yeni nesillere. İşte bu şeraitler de başlamıştı. Evimize yakın, çatısı çinko ile kaplı olduğu için “Tenekeli Mektep” de denen, “Yenice” okuluna.

Hocam, Saime Erdemgil’di. Bana yazmayı ve okumayı o öğretmişti. Okulun ilk feyzini ondan almıştı. “ALİ-ATA-OT AT” diye okuyup yazabildiğim zaman dünyalar benim olmuştu. Sırası ile sınıfları tek tek bitirmiştik. Sami Boyacıoğlu, Darbaz Süleyman ve Rüstem Erdemgil hocalarımla.

Okulumuzun başöğretmeni Hakkı Bey rahmetli olduktan sonra da, Münir Çilek Bey gelmişlerdi okulumuza. Kadere bakınız ki, hem Üniversite Tıp Fakültesinde okurken; göz kliniğinde bir nedenle ameliyat olan hocamız Münir Çilek beyi her gün ziyaret etme imkânı bulmuş, Hocamız ise daha mutlu olmuştu öğrencisinin yükselişini görmekten.

Sivrihisar Yenice İlkokulu / 2.Sınıf Öğretmenimiz Saime Erdemgil Hocahanımın hemen önünde Necati Durul, sağında Veli Atasoy arkadaşlarım

Ne denirse densin, resme baktım doyasıya. Ben sınıfta vasat bir öğrenciydim. Yoktu öyle aşırı üstünlüğüm, amma kader ve Allah'ın lütfu bana Yüksek tahsil yapma ve doktor olma yolunu açtı. Kız arkadaşlarımın hepsi ev hanımı olur. Erkek arkadaşlarımda sanatkâr ve esnaf olarak konularında en yüksek yere ulaşılar.

Yenice okulunun bahçesi çok geniş olup etrafı yüksek duvarla çevriliydi. Çepeçevre duvar diplerine birer metre aralıkla toprak tarh yapılmıştı okulca. Her biri, her birimize “özel bahçe” olarak tahsis edilmişti. Çiçek, mısır, ayçiçeği gibi ne varsa, aklımıza ne gelirse diker sulardık ve güzelim bahçelerimiz adeta aramızda bir rekabet doğurmuştu. Hem biyoloji dersini tatbiki görüyor, hem çiçek sevgisi- toprakla uğraşma sevgisi başlıyordu bizlere... Ne güzel bir düşünce. Tebrik etmemek elde değil! O kıymetli hocalarımızı.

Cumhuriyetin 10. Yılı – 1933

Mahallemize yakın Tenekeli Mektep denen (Yenice ilkokulunda) okuyorum o zaman. Genç Cumhuriyetimizin onuncu yıldönümünü bizler gibi bütün Türk milleti de çocuğu çoluğu ile kutluyordu. Coşku ve şevk ile. Hükümet caddesine kurulan Tak-ı Zafer'ler ayrı bir mana ve önem taşıyordu bu yılın bayramlarında. Tak'lar Emirdağ'ından getirilen çam dalları ve bayraklarımızla süslenmişti. Renk renk krampon kağıtları ile yapılan fenerler en yükseğinde, Gazi Mustafa Kemal'in resmi yanında Mareşal Fevzi Çakmak, solunda da İsmet İnönü'nün resimleri ruhlara huzur ve neşe veriyordu altından geçerken Tak'ların.

Henüz yeni bestelenmiş onuncu yıl marşı terennüm ediliyordu dudaklarda. Çıktık açık alımla, On yılda her savaştan, On yılda onbeş milyon genç yarattık her yaştan.

O günün mana ve önemini anlatan nutuklar söylenen şiirler yansıyor kalelerde. Esnafı köylüsü memuru ve öğrencisi iştirak etmişleri merasime dizi dizi konvoy halinde coşku içinde.

O gece yapılan fener alayı ve patlatılan havai fişekler ayrı bir güzellik ve ayrı bir heyecan vermişti gönüllere.

Her şey güzeldi. Tek kelime ile harikaydı amma, ben o güzelim merasime günlerdir hayali ile yaşadığım güne iştirak edememişim okulumda. Ancak

babamın yanında onun ellerine yapışarak seyredebilmiştim bütün olanları. Onun burukluğu vardı içimde. Aksilik çekilmiş bulguru taşırken eşek ile, ürkerek atmıştı beni üzerinden ve çıkmıştı kolum eklemimden o zamanların kurtarıcı çıkıkçı Nazife ananın mahir elleri ile yerine konmuştu çıkık. Her ne kadar bağırta bağırta olsa bile. Ne kadar arzu etmişim, babamın diktirdiği kısa pantolon ve gömleği giyerek merasime iştirak etmeyi.¹⁶

...

Harf inkılâbı artık iyice benimsenmiş. Kadınlarımıza seçme ve seçilme hakkı tanınmıştı. Hatırimda kaldığına göre, Sivrihisar belediye “encümen azalığına” Hükümet Tabibi Dr. Lütü Beyin hanımı seçilmişti. Şimdilerde düşünüyorum da, son yıllara kadar, kasabamızda böyle kutsi bir vazifeye hiçbir kadının talip olmadığını üzülerek müşahede ediyorum.

1934 yılında ise, ilkokul dörtte okuyorum. Soyadı kanunu çıkmıştı. Artık okulda, resmi dairelerde soyadımızla çağrılıyorduk. Babamız KILIÇAL soyadını alması ile “Hacı İmamoğlu” lakabı da kalkmıştı ailemizin üzerinden.

Yine aynı yıllarda, 1934’lerde Şapka ve Kıyafet inkılâbı tatbikata başlamış, Kara çarşaf yerini eşarp almıştı. İşte bu inkılâplar devam ederken ben de ilkokulu bitirmiş diplomamı almıştım.

....

Seneler geçti aradan, Ortaokul Üniversite derken DOKTOR olup kasabamızda işe başlamıştım bile. Yıl 1950 idi.

Kadere bakınız ki, Benim “Tenekeli Mektebim” 1950’den sonra, “Endüstri Erkek Meslek Okulu” haline getirilmiş olarak çıkmıştı karşıma. Ve ben de çiçeği burnunda bir “doktor” olarak okul hekimliğini “Ek Vazife” olarak kabul etmişim. Oturduğum sıralar ve yazı yazdığım kara tahtalar hala duruyordu yerlerinde. Sadece kişiler değişmişti görünürde... Çok mutlu bir olaydı benim için. Uçuyordum sevincimden.

Yıllar geçti tekrar aradan. 1995’li yıllar da önünden geçtiğim o “Tenekeli Mektebimin” yok olduğunu, bir enkaz yığını haline geldiğini

¹⁶ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

görünce kahrolmuştum. Artık, ne o güzelim okul ve ne de içinde cıvıldaayan çocukları vardı. Yanık külleri karası hakimdi ortama.. Bir devir de kapanmıştı böylece. İlkokulu bitirişimden vasati kırk yıl sonra, Ankara Numune Hastanesinde Operatör Doktor olarak çalışmakta iken, tesadüfen, Cildiye kliniğinde ihtisas yapmakta olan Dr. Ali Erdemgil ile tanışınca, ta ilkokul hocam Rüstem Erdemgil'in ellerini yeniden öpme fırsatını bulmuş, çok mutlu olmuştum.

Bu vesile ile o gün, Kıymetli, merhum ilkokul hocalarımdan, Darbaz Süleyman beyi de anmıştık doya doya. O derdi ki; “Biz ilköğretim hocaları, merdivenin ilk basamaklarından biriyiz. Bizden A-B-C’yi öğrenenler, bir gün büyür, büyür, son basamaklara kadar çıkar; Doktor olur, hukukçu olur ve hatta profesör olur. Amma, bir gün olur, yine gelir bizim elimiz öperler! İşte biz o gün yaşadığımızı anlarız.

7. Yemenici Çırağı oldum

İlkokul bitti, Evet, ilkokul diplomamı aldım. Peki... Ne olacaktı şimdi? Ortaokula devam etsem amma okul yok ortada! Ya parana güvenip gideceksin Vilayetimiz Eskişehir Lisesine. Veya imkânsızlıklar içinde kıvranıp, yerinde kalacak olacaksın bir sanat sahibi. Terzilik mi? Ayakkabıcılık mı? Yoksa berberlik mi? Artık keyfine kalmış bir şey. Baban hangi ustanın yanına koyarsa seni çırak olarak, işe başlamışsındır artık.

Hangisi olursa olsun fark etmez aslında. Çünkü bir sürü var kasabamızda her birinden. Belki kırk kadar terzi, otuz kadar ayakkabı imalatçısı, yirmi beş kadar da berber! Bir lokma, bir hırka için çalışılırdı gece gündüz. Günlük nafakamızı çıkaracağız diye. Esnaf enflasyonu başlamıştı artık... Çember daralmıştı kasabamızda... Herkes düşünür olmuştu, çıkış yolu nasıl olacak diye...

İşte ben de çaresizler sınıfından biri olarak çalışmaya başlamıştım babamın yanında. Önüme deriden bir önlük takarak! Kaderimi, istikbalimi ayakkabının bir çeşidi olan, yemeniye bağlamıştım. Pek acemi de sayılmazdım ben bu mesleğin... Ta küçük yaşlardan itibaren okulum tatile girdiği yaz aylarında hep çalışırdım babamın yanında. Diğer arkadaşlarım gibi ben de yardımcı olmaya çalışırdım babama. Büyüklerimizde, “ağaç yaş iken eğilir”, sokakta, dana kıcı oynayıp, köpek kovalayacaklarına dükkânda oturup bir sanat öğrensinler diye öğüt verirlerdi. Yemeni dikişi, makinede saya dikişi gibi işler gelirdi elimden.

Bir kalfa ve ben, birlikte vasati yedi çift yemeni imal ediyorduk bir günde. İpliği benden bir çeşit yemeni dikişini “üç kuruşa” yapıyordum komşu esnafa da, para bile kazanır hale gelmiştim. Bu hal, beni de ailemi de mutlu ediyordu. Zor da olsa, çaresizlikten de olsa seviyordum mesleğimi. Alışmıştım yavaş yavaş.

Otuzlu yıllar, iktisadi buhranın en şiddetli olduğu yıllardı. İşte bu yıllarda, hatırıma geliveren en çarpıcı olay! Üç esnaf verirlerdi bana ‘birer kuruş’; koşarak gider Paketçi Rıza’dan bir paket köylü sigarası alır gelirdim “üç kuruşa”; bölüşürlerdi aralarında, altışar adet. Artan ikisini de takdim ederlerdi hemen oracıktaki arkadaşlarına.

Esas önemli olan şu idi! Bu kişiler harp görmüş, hürriyetin ne olduğunu tatmış, Bayrak nedir, toprak nedir, vatan nedir? Bunların hep değerini kıymetini bilen “Güngörmüş” kişilerdi. Bir gün olsun ağızlarından şikâyet lafı duymamıştım. Buhran var diye. Sadece çalışırlardı gece gündüz demeden. Ailelerine ve Devlete yardımcı olabilmek için.

Her evde ya şehit, ya gazi vardı o zamanlar. Cumhuriyetimizin kuruluş yılları sancılı geçiyordu. Vatandaş, bunların idraki içinde idi. Ve ileride parlak geçecek günlere inancı tamdı. Geceleri, gaz lambalarının sönlük ışığı altında dedelerimiz ve babalarımızın o coşkulu harp hatıralarını, nefes almadan heyecanla dinler ve adeta yudum yudum içerdik içimize.

Mesleğe iyice sarılmıştım. Zaten başka çıkış yolu da yoktu. İstesem de istemesem de, tatillerde karşımıza gelen, sarı kokart şapkalı ortaokul öğrencilerini görünce kıskançlık hissi geçiyordu içimden. Bu his aslında, kıskançlıktan ziyade, imrenme ve erişememe duygusu idi “Keşke, ben de tahsilime devam edebilseydim” diye.

Güneş doğuyor

Günlerden bir gün, babamın bir arkadaşı gelmişti dükkânımıza. Benim de tanıdığım, her zaman saygı duyduğum Debbağ (Deri İmalatçısı) Halil İbrahim Usta. “Selamünaleyküm” diyerek, oturup babama yakın peykeye bağdaş kurarak. Bu baba dostunu ilk gören büyülenirdi adeta.

Gür kaşları, pos bıyıkları ve sert bakışları ile gür sesinden Hayat mektebinde okumuş, harpler görmüş namuslu bir iş adamı idi o.

Bu günkü merhaba deyişleri başka idi sanki. Bir müjde için gelmişçesine. Yaklaşarak babama yavaşça başladı konuşmaya:

“Bak kardeşim Ahmet Usta. Bu gün şöyle düşündüm kendi kendime. Düşündüklerimi sana da açmağa karar verdim. Şöyle diyorum. Benim yeğen İhsan ¹⁷, Kıyık hocanın Saim ¹⁸, Gamidin Muharrem ¹⁹ ve senin oğlun Mustafa ²⁰ dördü bir araya gelse, ortaklaşa Eskişehir’de küçük

¹⁷ Prof. Dr. İhsan Sarıkardeşoğlu (Dekan).

¹⁸ Lise Matematik Hocası

¹⁹ Stj Dr. Muharrem Halil Ayva

²⁰ Op. Dr. Mustafa Kılçal (Genel Cerrah)

bir ev tutulsa, yiyeceklerini buradan temin etsek. Senin kayınvaliden Nazife Hanım da analık yapar onlara. Ne iyi olur derim. Bu şekilde çocukların tahsili kimseye yük olmaz sanırım. Bak, görüyorsun ortamı, içinde yaşıyoruz hayatın. Mustafa Usta olsa ne yazar. Bak benim oğlum Hüseyin²¹, beş- altı yıl Yemencilikte çalışarak usta oldu ve hatta dükkân bile açtı, battı.

İşin sonu yok! 18 yaşından sonra kapattı dükkânını zor şartlarda olsa, başladı yarım kalmış tahsiline! Benim oğlum çırpınıp duruyor okuyacağım diye!”

Bu konuşma benim kulaklarımın dibinde olmuştu. Şoke olmuşum adeta! Şimdi nasıl olacaktı? Evvela bu işe babam evet dese bile, büyük anamın rızası ve onun yanında daha önemlisi dedemin muvafakati gerekti. Bir de en önemlisi, derslerime bir yıl ara vermiştim. Sanki her şeyi unutmuş gibiydim. Ya, bu kadar emekten sonra başarılı olmazsam, ailemin yüzüne nasıl bakacaktım? O an nefesim kesilmiş, babamın: “Çok iyi düşünmüşsünüz, çok mutlu oldum, münasiptir!” diyeceğinden korkuyordum adeta.

Bu sıcak haber, ailemiz üzerine güneş gibi doğmuştu. Babamın da benim tahsilimi yapmamı içtenlikle arzu ettiğini çok iyi biliyordum ve bunu hissediyordum. Önce benim muvafakatim alınmıştı. Yaratılan bu imkâna teşekkür ederek hemen “EVET” demiştim. Ancak bu şoku atlattıktan sonra da düşünmüştüm uzun uzun salim kafa ile...

İçimde gariphislerboğuşuyordu. En sonunda bu güzel teklifi kullanmaya karar vermiştim. Bütün gayretimle çalışacağıma güveniyordum. Sadakatle çalışmanın bütün zorlukları yeneceğime inanıyordum. Geri dönüş düşüncesi bile korkutuyordu beni.

Artık karar karardı. Her şey EVET idi!

Çıkarmıştım meşin önlüğü belimden. Hazırlamıştım evraklarımı pür neşe içinde. Kaydımız yapılmıştı liseye. Ve hatta giymiştik başımıza sarı kokartlı şapkayı. Dördümüzün evinde de sürüyordu hummalı hazırlıklar sessizce. Yatak, yorgan, yiyecek, içecek paketlenmişti sıra sıra. Pekmez, kavurmasından tutunuz da bulgurundan yağına ve turşusuna kadar.

²¹ Dâhiliye Mütchassısı Dr. Hüseyin Sarıkardaşoğlu

Beni en çok mutlu eden olay, dedemin büyükannemin benim istikbalim için gösterdikleri fedakârlıktı. Bir eğitim yılı evinden ayrı kalmak her yiğidin harcı değildi doğrusu. Bana bu imkânı tanıyanların hepsi de şimdi rahmetli oldular. Arkalarından ne kadar dualar etsem azdır. Ruhları cennet mekân olsun.

Evimizden ayrılık günü gelip çatmıştı. Sanki askere gider gibi merasimle uğurlanmıştık hepimiz.

8. Bilecik Ortaokulu

Bilecik vilayet amma, gelişmemiş çok küçük bir kasaba görüntüsünde idi o zamanlar. Şöyle bir yol üzerine dizilmiş resmi daireler, bir lokanta, bir terzi ve manifaturacı, bir bakkal ve sadece bir şemsiye altında satış yapan manav vardı vilayette. Onun için “Onun adı vilayet, soyadı kaza” derdik aramızda. İstasyonu beş kilometre uzakta amma, oraya kadar giderdik saatimizin tamiri için.

Yeni evimizin Lisenin hemen bitişiğinde oluşu bizleri fazlası ile sevindirmişti. Genişçe bir odasında hem çalışıyor, hem yatıyorduk. İkinci bir odamız ise her şeyimizdi. Mutfak-kiler ne kabul edersen. Hepimiz çok mutlu idik.

Gayemizin idraki içinde idik. Bu ulvi düşüncelerle, derslerimizi günü gününe çalışır ve hatta yarış yapardık birbirimizle. İlk aldığımız karneler hepimizin yüzünü güldürmüştü ve bu sevinç ailelerimize de yansımıştı.

Okulumuzun ilk açılış günleri bile bizde değişik duygular yaşatmıştı. Sınıfımız (1M) olup zemin katta idi. Geniş pencereleri ile avluya bakan.

...

*“Bilecik Orta Okulu; Bu şirin yuvanın orta katında okudum. Üst katında uyudum ve alt katında yedim içtim. Saat kulesinin gölgesinde; bahçeler arasındaki geniş sahasında topumu oynadım.
1939 Alman Harbinin başladığı yıllar...”*

İlk tanıştığımız Hallok Öğretmen!?

Zil çaldı. Hepimiz girdik ilk olmanın heyecanı ile sınıflarımıza. Herkes şaşkın. Kimimiz ayakta, kimimiz bulmuş oturacağı sırayı. Tam bu kargaşa sürerken, sınıfa girmişti, uzun boylu, güzel giyimli, saçları briyantınli biri! Bu hocamız olmalıydı? Sesimiz kesilir hemen, ayaktakiler oturur yakın bulunduğu bir yere... Bakıştık Hocaya kimdir, ne hocası diye? Bu bey, başladı bağırmağa “Böyle öğrencilikte olmaz! Böyle sınıfta! Ne bu güdültü!” deyip bakındı etrafına, gitti geldi sıralar arasında. Gidip pencereyi açtı, havasını aldı biraz. Tekrar bakındı etrafına. Şüpheli, zanlı gibi. O da ne? Yanlış mı görmüştük! Olamazdı böyle bir şey. O uzun boylu atletik hocamız atlayıp kaçmıştı avludan dışarı!

Daha doğrusu “Kırmıştı Kirişi”. Kaçmıştı okuldan. Olamazdı böyle bir hoca! Acemi çaylak olmamıza rağmen biz de inanmamıştık onun hoca olduğuna! Düşüncemizde yanılmamışız meğer. Bu hoca kılıklı kişi senelerdir sınıflarda kalıp, bir türlü okulu bitiremeyen meşhur HALLOK imiş. Ne bileceksin? Okulun ilk günü çok güldürmüştü bizi.

...

Tatlı günler çabuk geçer derler ya. Bizler için de öyle olmuş, yıl sonunu getirivermiştik, sadakatli, titiz çalışmalarımızla. Hepimiz de güldürmüştük ailelerimizin yüzünü. Ve geçmiştik sınıflarımızı yüz akıyla. Ve hak etmiştik güzel bir yaz tatilini.

Parasız Yatılı

Cesurdum artık düşüncelerimde. Birinci sınıfı iyi şekilde bitirmiştim de güven gelmişti kendime. O yaz tatilinde, iktisadi şartlarımızı değerlendirme fırsatını bulmuştum uzun uzun. Az da olsa babam ve dedem ile büyük anamın üzerindeki yükü kaldırmaya çalışıyordum. En çıkar yolun “Devlet Hesabına” okumanın olduğuna karar vermişim. Bu maksatla hemen Vilayette açılan “Parasız yatılı özel idare öğrenci yurdu” imtihanına girdim. Ve neticesi henüz belli olmadan, işi garantiye almak için de bu defa Devletin açtığı “Devlet yatılı parasız okulu” imtihanına girme cesaretini gösterdim. Okullar açılmak üzere idi ki, özel idarenin açtığı imtihanı kazandığımı öğrenmişim. Ve gayet tabii çok mutlu olmuşum. Arkadaş grubumuzdan ayrılacaktım artık. Bu ayrılık beni, bir yerde üzüyordu.

<p>Çama 11 SÖNÜŞTİRİN 1 9 3 8 5 KURUŞ</p>	<p>Ülke Binası Çankaya Caddesi, Ankara Telgraf, Ülke - Ankara TELEFON Etiler telefon 1144 Beşevler 1371 Yenişehir 1408-1409 Merkez telefon 1081 Etiler 1084</p>	<h1>ULUS</h1> <p>ADIMIZ ANDIMIZDIR</p>	<p>BUGÜN İKİNCİSİ: Mustafa Kemal, Mustafa Paşa, Mustafa Arslan, Yusuf Kılıç ÜÇÜNCÜSÜ: A. İsmail Kona, Kemal Dönmez DÖRDÜNCÜSÜ: İsmail Yılmaz, Mustafa Akbulut, Kemal Paşa BEŞİNCİSİ: H. Mustafa (İstanbul) ve A. S. İ. İsmail (Ankara) Ankaralı ve Mustafa (Ankara)</p>
---	--	--	--

KURTARICINI VE EN BÜYÜK EVLÂDINI KAYBETTİN

Türk milleti sen sağ ol!

Meclis Bugün yeni Cümhurreisini seçiyor

F. R. ATAY

*Ezizim, sen kurtuluşla -
mana kurtuluş, sen yarılmaya u -
man yarımada hükümlerle. Aka -
tık'ın ülkesine gormay o -
lanlar, bir daha kime neyley -
rekünaz?*

*Aydınlanırsın, en yedi mil -
yon insan beyazınca, her faka -
ya geçilecek için erpindi, da -
dında. Bir anar veya kurtu -
mana mı, bir buldu, dost ve -
kurtarıcı mı, amandı ne kurtulu -
şurdu? Hayır... önce ne -
kurtuluş?*

*Biz şimdi kurtuluşu Atatürk -
ülkesiyle, hakikat bu! Mithat -
olun bu! On yedi milyon her -
cümle, bir haberdar ülkesi led -
-*

*En güzel tarihler, Atatürk -
yaparken ülkesi olanlarda, -
Öncümüzün ve Türk tarihinin -
en en yansıma tarihleri hakikati -
di bir deyişle, Halk, en büyük -
Türk kahramanı, erdi, en -
büyük Türk Başbakanı, tarih, -
en büyük Türki'ye ve en büyük -
büyük insanını kaybettiler, İst -
-nun derinliğini, neyi ruh ya -
-rınca enjumanı ve aygırı*

Resmi tebliğ

10 İkincilerin 1938 — A -
tatar'ın müdavi ve müptevî
tabipleri tarafından verilen rap -
por suretidir :
Raidirünbir Atatürk'ün u -
manı hallerindeki vehamet -
dan geç saat 24 te neyredilen
tebliğden sonra her an artarak
bugün, 10 İkincilerin 1938
periyodu sabah saat dokuz
bey geç Büyük Sfinde derin
kama içinde terkibiyat etmiş -
lerdir.

Müdavi tabipler :
Prof. Dr. Nurettin Ömer İrelip,
Prof. Dr. Misa Kemal Öke,
Dr. Nihat Bayat Belgece.

Müptevî tabipler :
Prof. Dr. Akil Mahmut Önden
Prof. Dr. Hayrettin Dikme
Prof. Dr. Süreyya H. Setter
Dr. M. Kamil Berk
Dr. Ahreyya Marmaralı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyasetinden;

Reisicumhur Atatürk'ün mil -

Olamazdı. O güne o saate kadar yaşamamıştık henüz meş’um acıyı milletçe! İçimiz burkulmuş gözlerimiz dolmuştu. Sanki başsız kalmıştı millet. Yeri doldurulabilir miydi acaba? Evet, gençliğe yani bizlere emanet etmişti. “Ata” bu vatani. Büyük nutkunda puntolarla bastıra bastıra. Tek tesellimiz o idi zaten. Giden gelemezdi amma, iyi yolda gider, onların bizlere gösterdiği yolda bilinçli ve dürüst çalışırsak, bütün zorlukları yenebileceğimize kadirdik.

Güzel bir birlikteliğimiz sona eriyor diye. Diğer yandan da ideallerim tek tek yerine geliyor diye de seviniyordum. Bu tatlı duygularla, yola çıktığımda artık yanımda taşıyacağım ne yatak vardı, ne de yorgan ve ne de Turşu küpü. Bunların hepsi geride kalmıştı. Artık yokuşu aşmıştım. Ve başlamıştım ikinci sınıfa güzel duygular eşliğinde. Öğrenci yurdu her yönüyle tatmin etmişti beni.

Acı ve Tatlı Gün

Yıl 1938. Kasımın 10’u! Ortaokul 2.sınıf öğrencisiyim. Okulda 1.inci Söemstre bitmek üzere idi. Oradaki ULUS gazetesinde MANŞET yazı başka türlü çıkmıştı. Gazetenin ön sayfası simsiyah. Yalnız Atatürk’ün resmi ile acı haber yer alıyordu! O gün saat 09.05’de o büyük kurtarıcı “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ü kaybetmiştik! Bütün Türkiye kan ağlıyordu. Güvencemiz, dayanağımız kayboldu diye. İşte bu acı ile içim yanarken, aynı gazetenin iç sahifesinde “Devlet Parasız Yatılı” imtihanı neticelerini vermiyor mu? Bu imtihana 4 kişi girmiştik Sivrihisar’dan. Dördümüzün de kazandığını yazıyordu gazete! O an ne yapacağımı şaşırılmıştım. Ne diyeceğimi, nasıl hareket edeceğimi bilemiyordum. İçimden avazım çıktığı kadar bağırarak geliyordu. Herkesle neşemi paylaşmak istiyordum. Hakkımda da... Ancak vakurla sessizliği tercih etmiştim o zaman...

Bilecik Ortaokulu

Devlet hesabına okumak daha garantili olması nedeniyle, başladım “Bilecik Ortaokul” yol hazırlığına. Artık şansım açılmıştı. “Sen çalış, ben sana yardımcı olurum diyordu Allah”.

Okul idaresi Bilecik’te oturan bir “Veli” istiyordu hepimizden. Bilecik’te biz kimseyi, kimse de bizi tanııyordu ki. Birisini veli gösterelim. Trende tanıştığımız, aynı okula gelen arkadaşımızın babası (Prof. Dr. Fahrettin

Kerim'in ²²amcası, bize veli olmada yardımcı olmuştur.) yetmişmiş imdada. Vilayetin tek bakkaliye mağazası sahibi Hamdi Bey veli olma âlicenaplığını göstermişti bizlere. Ancak idareye bir dilekçe yazmak gerekiyordu cevaben. Amma hiç birimiz böyle bir dilekçe nasıl yazılır bilmiyorduk. Yine o arkadaşımızın yaşlı babası yardımcı oldu bize. Verdi hepimize temiz bir kâğıt. Yazın! “Huzuru Aliye: Ol babdaki emre tevfikân ...” diye başlıyordu dilekçe! Yazmıştık hepimiz dilekçelerimizi! Fakat ne yazdığımızı ve ne demek istediğimizi anlayamamıştık hiç birimiz.

Yeni okuluma intibak etmekte zorluk çekmemiştim hiç. İyi niyetli-sempatik olmak kâfi gelmişti ortam hazırlamağa.

Alman Harbi

1939 Mayısında Alman harbi başlamıştı. Türkiye, daha İstiklal Mücadelesinin sıkıntılarını üzerinden atmadan. Her gün okula bir polis memuru gelir, bizlere zehirli gazlar, gaz maskeleri hakkında ders verirdi. Polisin bazı kelimelere dili dönmüyor, bizlere gülme vesilesi yaratıyordu.

“İperit gazı ne koka?”

“İde çiçeği koka?” der, bizler ise işin ciddiyetini düşünmeden gırgıra alırdık polisi.

Okulumuz

Okulumuz şehirden epeyce uzakta bir tepe üzerine kurulu... üç katlı taş bir bina halinde görülürdü heybeti ile... Üst katta yatar, orta katta okur, alt katta yer içerdik. Disiplinli müdürümüz bize evvela temizliği ve tertibi öğretti. Bütün okulun içinde veya bahçesinde “küçük bir kâğıt parçası veya çöp” görür de almayan veya o çöpü atan öğrenci hemen okul kumbarasına bir kuruş atarak cezalandırılır. Bu temizlik ruhu içimize o kadar işlemişti ki, sokaktaki çöpler bizi rahatsız eder hale gelmişti. Ve hatta iki yıl sonra Haydarpaşa Lisesine gittiğimizde aynı alışkanlığımızı devam ettiriyorduk.

²² Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay (1900 - 1987), Tıp Fakültesinden 1922 yılında mezun oldu. Mezuniyet sonrası, Emraz-i Akliye uzmanı oldu. Uzun süre öğretim üyesi olarak görev yaptı. 24 Ekim 1949-26 Kasım 1957 tarihleri arasında sekiz yıl İstanbul Valiliği ve Belediye Reisliği yaptıktan sonra, İsviçre (Bern) Büyükelçiliği'ne atandı. İstanbul Milletvekilliği, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, İmar ve İskan Bakanlığı görevlerinde bulundu.

Bu disiplin içinde yapamayan arkadaşlarımız bize gülüp ve dahası alay ediyorlardı bizlerle. Çevre temizliği bu olsa gerek. Bugün üniversitelerin muhiti sayılan Cebeci Caddesini Belediye çöpçüleri gece sabaha kadar süpürür- Bize tertemiz bir yol ve tretuvar hazırlarlar! Maşallah akşam olmadan caddeler çöp ve pislik içinde bırakılır! Temizleyen bir kişi, kirleten bin kişi olursa, netice böyle olur.

Biyoloji hocamız da, ayakkabılarımızı kendimizin boyamasının faydalarını anlatarak, bila istisna her birimizi boya fırçası- boya ve cila sahibi kılmıştı. Bugün hala bu alışkanlığı devam ettirir, kendi ayakkabılarımızı kendimiz boyarız ev içinde... Temiz boyalı bir ayakkabı elbisenin süsüdür zaten.

Bedava Dut , Kiraz

Okulumuzun etrafı meyva bahçeleri ile kaplıydı. Bahçe sahipleri, istediğimiz kadar dut yiyebileceğimizi, fakat dallarına ve yapraklarına zarar vermemek şartı ile. İpek böceği için kullanıyorlardı dut ve dal yapraklarını bahçe sahipleri.

Ucuzluktan mı, bonkörlükten mi orasını bilemedim amma okulca gittiğimiz piknikte bahçe sahibi tarafından toplanıp, hasırlar üzerine dökülen vasati iki zeytin küfesi dolu aşu kirazı için yalnız 60 kuruş ücret talep edilmişti okul idaresinden. Bütün öğrenci kiraza doyduktan sonra harp oynamıştık aramızda kirazlarla.

Uzun Ömer

Türkiye'nin en uzun adamı Uzun Ömer, köyünden şehre inerken atı ile okul önünden geçirdi her zaman, ayakları yerde sürüne sürüne. Lise yıllarında İstanbul'da gördüm onu, iri elleri ile şans dağıtırken Nimet Abla gişesinde.

İmtihan

Pars hocamız dış hekimi idi amma biyoloji dersine gelirdi bizlere. Yazılı imtihanlarında, soruları sorar, kitap açmak serbest derdi! İmtihan heyecanı ile kitabın o konularını yutardık adeta. Tesadüfen "ımtihan sonunda" öğretmenler odasına girdiğimde Pars hoca beni görmemişti o an.. Bizim imtihan kâğıtlarını okumadan, yanan sobada yakmakla meşguldü!"

Bu da çalıştırma sisteminin bir şekli idi herhalde.

Devekuşu

Bilecik deyince aklıma hep, Avni'nin devekuşu resmi gelir! Pars hoca kaldırmıştı Avni'yi derse. Soru: Kara tahtaya tebeşir ile “Devekuşu” resminin çizilmesi idi. Avni önce bir kuş gövdesi çizdi tahtaya. Sıra geldi bacaklarına. Devekuşu eğer kuş ise iki ayaklı olacaktı-iki bacaklı; şayet “Deve” ise dört ayaklı dört bacaklı olması gerekir. Acaba hangisi?

O ara düşünürken, ön sırada oturan muzip “Basri” gayet hafif bir sesle “4 bacaklı dört” demez mi?

Avni hemen üçüncü bacağı çizerken, Hoca tekrar etti sorusunu.

- Devekuşu, kuş mudur? Deve midir diye. Bütün sınıf gülmüştük katla katla.

Avni'yi kırk yıl sonra Ankara'da büyük bir mali şubenin başında görmüştüm de mutlu olmuş, anmıştık eski günlerimizi.

Eleme

İnkılâp çocuğuyuz; hep yenilikler bizi bulur demiştim ya: işte biri daha... Ortaokulu bitirmiş sınıfımı da geçmişim hani. Karşımıza çıksın mı bir imtihan daha. “ELEMİ İMTİHANI”. Sorular bakanlıktan geliyor, kapalı zarf usulü cevaplar veriliyor. Hocalarımız değerlendiriyor neticelerini. Bu imtihanı verebilen ancak Liseye devam hakkını kazanabiliyordu. Alışık değildi öğrenci de, okul da bu sisteme... Dahası var, bütün Türkiye’de ki okullarda eğitim eşitliği yoktu.

Her ne ise bu badireyi de atlatmışım. Kazası belası. İleri yıllarda bu sistem kaldırılmıştı muvaffakiyet az oluyor diye!

Bilecik ortaokulumuz Müdür ve öğretmenlerimizle bir arada Devlet hesabına okuduğumuz için elbiselerimiz hep aynı güzellikte...

Kayıp Bavul

Bilecik ortaokulu. Yıl 1939. Alman harbi devam ediyor. Akşam vakti. Acil tel ile tebliğ ediliyor Okulun hemen tatile girmesi! Üzgün bir şekilde okul müdürü bize bu durumu anlattığı zaman; düşünüyorum da biz göklere fırlıyorduk sevincimizden okul erken tatile giriyor diye.

Aldığımız gibi bavulları elimize, koyduk içine kitap ve çamaşırlarımızı, gecenin ay ışığında yürüdük ta istasyona kadar yayan yapıldak. Gayemiz biran evvel evimize varabilmekti hepimiz için.

Eskişehir'e geldiğimizde gecenin üçü olmuştu. Otele gitsek? Uyuyasıya kadar sabah olacak. Garağa gitsek daha çok vakit var otobüs vaktine. En iyisi dedik; istasyon bekleme salonunda oturmak sabaha kadar. "İyi de, arkadaşım ile bu defa şöyle düşündük. Hep oturacağımıza, şöyle bir gezelim istasyon civarını. Bu esnada bavullara bir şey olacak değil ya; içerisi zaten tıklım tıklım insan dolu. Kim bilecek bizim bavulların sahihsiz olduğunu?"

Şöyle bir saat kadar sonra salona döndüğümüzde, bir de ne görelim? Hayret doğrusu. Gelmiş bir posta treni, yolcuların hepsini birden götürmez mi? Salon bomboştu! Sadece içeride bir kişi vardı. O da temizlikçi. Paspas yapıyordu yerleri! Ya bizim bavullar? Yerinde yellere esiyordu.

Ne yapacağımızı şaşırdık ikimizde. Ağlamaklı olmuştuk adeta! Temizlikçi acıdı halimize; götürdü bizi bir depoya... Hani ya girmeğe de korkuyorduk içeri. Ya adamın fikri başka ise... Bir masada oturan resmi kıyafetli memuru görünce uzaktan, rahatlamıştı içimiz.

Görünce hemen tanıdık bavullarımızı oradaki yüzlerce kayıp eşya içinde.

Biz gelesiyeye, ilgili memur, bavulları açmış. Tutmuş zaptını. İçinde ne varsa yazmış not olarak tek tek. Etiketden öğrenmiş adresimizi... Memur sordu arkadaşşıma: bavulunda ne var diye? Verdiği cevaplar tutmuyordu bir türlü. Memur tatmin olmamıştı ki bavulunu versin arkadaşşıya.

Sıra bana gelmişti. "Teneke kutu içinde kalemlerim ve bir de "YERAN" marka SAAT'im var" deyince, memur şaşırdı birden; çünkü notunda yoktu saat! Artık memur tatmin olmuş vermişti bavullarımızı. Bize büyük ders olmuştu, bırakmıyorduk bavullarımızı artık basit mantığımızla şurada burada.

9. Haydarpaşa Lisesi

Yıl 1940

Bakanlığın emriyle on iki arkadaş lise tahsilimize devam için İstanbul Haydarpaşa Lisesine gönderilmiştik. Lise Balkanların en büyük Lisesi. 4000 öğrencinin 1500'ü yatılı.

Sınıfımız belli olmuştu. 4-K. Amma huzur yok içimizde. Hükümet “askeri-seferi hal ilan etmiş, epeyce kişi askere alınmıştı. Okulun çatısında Marmara’ya doğru namlusu olan bir uçaksavar dururdu her zaman. Penceremizden seyrederdik Selimiye kışlasındaki talim-terbiyeyi. İstanbul kısmen boşaltılmış. Anadolu’da yakını olan aileler; göçe başlamıştı bir yandan. Geceleri karartma yapıldığından, sınıflarımızın pencereleri mavi kalın kâğıtlarla kaplanmıştı geceler için. Ya ışık mum ışığı gibi. Oku, okuyabilirsen ışığın altında. Ekmek vesikaya binmiş, hem de doyurmuyor bizi. Bir gün 175 gram, bir gün 350 gram. Genç adama yeter mi bu kadar. Un mamulü yok, hamur tatlıları yok piyasada. Ancak askere verilirde günde 900 gramlık bir ekmek mesai sonu ve cumartesi Pazar günleri, kışlanın etrafında dolaşırdı hanımefendiler, beyefendiler askerin terli koltuk altında, kaputunun içinde saklayarak getirdiği ekmeği, karaborsa alabilmek için.

O günlerde Sivrihisar'a mektupla sorduğumda, oralarda vesika nedir bilmedikleri gibi, isteyen istediği kadar ekmek alabiliyormuş. Herkes evinde eskisi gibi böreğini, çöreğini yapıp yiyebildiklerini ifade ediyorlardı. Mahalli düğünlerde yine yufkalara pilav dökülüyor, un helva kazanları durmadan helva yapılıyormuş.

Sivrihisar evimizde, her sofraya kuruluştaki yiyecek bol, ekmek bol. Ye yiyebildiğin kadar! Amma beni düşünerek lokmaları boğazlarına diziliyormuş daima. İstanbul'a un ekmek gibi şeylerin girişi yasaktı. Undan mamul bisküvi bile! Ağır cezai-müeyyidesi vardı yakalanırsan.

Artık her şeyi göze almıştı babam: “Fırında peksimet yaptırıp- iyice gevretiyorlar. Kat kat ambalaj kâğıdına sarıp bir sandığa istif yapıp üzerine de dikkat kırılacak eşya diye yazıyorlar. Postaya verirken de “dikiş makinası arızalandı da İstanbul'a tamire gidiyor” lafını yapıyorlar. Trenle vasatı onbeş gün sonra geçiyordu elim. Ambardan sandığı alıp, okula getirip, peksimetleri bavula yerleştirip saklı saklı yemek mesele idi doğrusu. Candan arkadaşlarıma da yardımcı oluyor, ortak oluyorduk yiyeceğe.

Peksimetler çok kuru ve çok sert olduğu için, ıslak bez arasında yumuşatıyorduk bir gece rahatça yiyebilmemiz için. Artık son derste açlıktan midemiz-barsaklarımız gurlamıyordu açlıktan. Neşemiz yerine gelmişti hepimizin. Ayrıca kalori değeri yüksek fındık, kuru üzüm gibi çerez alıyorduk. Kuvvetimiz yerine gelsin diye. Sağlığıma çok dikkat ettiğim için olacak, Bilecik'ten gelen 12 kişiden dördü Tüberküloz nedeniyle Sanatoryumda yatarken, kendimi uzak tutabilmişim bu ince hastalıktan. Maalesef kaybetmiştik bu kıymetli arkadaşlarımızı harbin getirdiği iktisadi kriz yüzünden.

Lozan

Lise Müdürü Saffet Şanlı, canlı tarih sanki. O Lozan sulhu esnasında İsmet İnönü'ye refakat ederek tercümanlık yapmış. O günleri, aynı duygu ve aynı heyecanla anlatırdı konferanslarında da. Bize de nasip olmuştu onun güzel konuşmalarını dinlemek.

Fındık Kabuğu

Bir Cumartesi günü, Haydarpaşa iskelesi yakınında bir seyyar satıcının “pandispanya sattığına şahit oluyorduk! Hayret doğrusu? Nasıl oluyordu da undan mamul bir pasta satılıyordu! Merak ve iştahla vatandaşlar gibi biz de aldık birer adet porsiyonu beş kuruştan. Pandispanya hemen bitivermiş ve satıcı da kaybolmuştu gözlerden. Bir lokma ısırınca pastadan ağızda çevrilip de yutma imkânı yoktu zaten; çünkü undan değil “fındık kabuğu” öğütülerek yapılmıştı pandispanyalar.

Kolluk

Sık sık yeniden elbise diktiremediğine göre; onu dış tesirlerden korumak birinci vazifen sayılır. Bir memur düşünün akşama dek masa başında oturan dirseklerini tahta masaya dayayarak yazı yazan, not çıkaran... İşte bu nedenle; siyah sof kumaştan; her iki ağzı lastik ile büzmeli kolluk diktirilirdi terziye; yalnız dairede kullanmak için. Hatta bu kolluk o kadar yaygınlaştı ki; lise öğrencisi iken biz bile takar olmuştuk dersanelerde oturup çalışırken.²³

Fen ve Edebiyat

Lise son sınıfa gelince fen kolunu tercih etmiştim. Matematik-fizik-kimya en çok sevdiğim derslerdi. Bu arada şiire ve edebiyata hobi halinde sevgim vardı. Fen kolu olduğumuz halde, hafta sonlarında sınıfımızda “Edebiyat Geceleri” tanzim eder, her hafta bir şairi şiiri bestelenmiş eserleriyle dile getirirdik.

Olgunluk

İnkılâp çocuğuna yönelik yenilik gelip çatmıştı. Her yıl gibi yine lise bitirme imtihanı olacaktı. Ancak, ayrıca bakanlığın tespit ettiği sorular kapalı zarf usulü “OLGUNLUK” imtihanı olacaktı. Bu imtihanı verebilen öğrenci üniversite imtihanlarına girmeğe hak kazanacaktı. İleri senelerde bu imtihan sistemi de kaldırılacaktı.

Amma bize tatbik ediliyordu. Bizim suçumuz ne idi acaba?

²³ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

« Lise sınıf arkadaşlarımdan bir grub;
Resimde; İnci sıra ortadayım. Kim derdi ki;
hemem yakınımdaki; Mehmet Şahin'in Usak
Valisi olacağını, Osman'ın Kimya Mühendisi,
Sevkinin ve Salihinin Y. Tıp Mühendisi
ve Ziya Güneş'in Y. Orman Mühendisi ve dataları»

10. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hatıraları

Üniversite Yıllarım / (Leyli Tıp Talebe Yurdu) Yatılı Tıp Öğrenci Yurdu

Yıl 1944 Ekim ayı. Ben de üniversiteli olmuşum artık. Ancak 1946 yılına kadar Türkiye’de sadece bir tıp fakültesi vardı. O da İstanbul’da Anadolu’daki “Doktor azlığı nedeniyle Sağlık Bakanlığı yeni bir politika benimsemiş ve “Parasız yatılı tıp öğrenci Yurtlarını” ihdas etmişti.

Anadolu’dan Liseyi Pekiyi derecede bitirmiş, Olgunluk ve Üniversite giriş imtihanlarında da yüksek puan tutturmuş öğrencileri bünyesinde tutarak yurtlara almakta idi. İşte, ben de bu şartlara uyduğum için yurda kabul edilmiştim. Ancak, okul bitince Dört yıl “Mecburi Hizmet Yükümlülüğü getiriliyordu. Bu nedenle, bir kefil borç senedi alınmıştı hepimizden.

On kadar şubesi olan yurtların her birisinde vasati olarak yüz kadar öğrenci kalmakta idi. Her yurda ayrıca müdür, terzi, berber ve müstahdem tahsis edilmiş, yemeklerimiz merkez şubeden tevzi edilmekte idi. Diğer medeni ihtiyaçlarımızda müdürlükçe karşılanıyordu.

Umumi yurt müdürü Hüseyin Enver Sarp cidden babacan, tok sözlü, itimat telkin eden bir kişiliğe sahipti. F.K.B. sınıfı yani bizler malum Anadolu’dan gelmiş, Henüz İstanbul’un havasına intibak edememiş kişilerdik. Bize bir akşam “BABA” nasihati verdi hepimizi toplayarak.

Zehirli Çiçekler

“- Sevgili evlatlarım, sizler saf ve temiz çocuklarsınız. İSTANBUL KALDIRIMLARI ZEHİRLİ ÇİÇEKLERLE DOLUDUR. SAKIN ONLARI KOKLAMAYINIZ, derslerinize çalışınız. Sizlerden ben de, anne ve babanız da onu istiyoruz.

Yılların geleneği olarak, yurt müdürümüz bizi topluca Üniversiteye götürerek Ord. Prof. Dr. Tevfik Salim Paşa²⁴ ile tanıştırma inceliğini göstermişti.

²⁴ Ord. Prof. Dr. Tevfik Salim Sağlam (27 Mayıs 1882 - 11 Temmuz 1963). Türk bilim insanı. Balkan Savaşı’ndan Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar askeri hekim olarak hizmet verdi. İstanbul Üniversitesi eski rektörlerindedir (1943-1946). Türkiye Verem Savaş Derneği’nin kurucusu ve önderidir. 1948- 1963 yılları arasında derneğin başkanlığını

Bizleri merasim salonunda kabul eden Rektör

“-Gençler, Tıp Fakültesine, şayet doktor olacağım, altımda son model bir araba, mükemmel bir apartman dairesi ve eşimde kürk manto... gibi tatlı hayallerle gelmişseniz, YOL yakinken söylüyorum: lütfen bu düşüncede olan arkadaşlarımız var ise içinizde, hemen ayrılınsınlar fakülteden. YUMURTA ticaretine başlasınlar. Yok şayet: Ben bu ilme hizmet edeceğim, kendimi hastalarımaya adayacağım” diyorsanız, HOŞ GELDİNİZ, SEFA GELDİNİZ. Söz veriyorum bütün kalbimle sizlerin yanında olacağım.” demişti.

Çalışma Düzenim

Liseyi İstanbul’da bitirdiğim için olacak, Üniversite yıllarında hiç yabancılik hissetmedim tahsilim süresince. Tıp tahsili uzun amma, istikbali daha parlak diye tercih etmiştim bu branş. Devlet hesabına yatılı öğrenci olma hakkını da kazanınca değme keyfime diyecek yoktu artık. Geriye benim için bir şey kalyordu: Çalışmak. Çalışmak. Yine çalışmak. Sistemli olarak. Derslerimi de hiç aksatmıyordum. Ders kitaplarımız hemen hemen yok gibiydi. Bu nedenle dersi derste öğrenmek ve dikkatlice not almak gerekliydi. Yurt gürültülü olduğundan daima kütüphaneleri tercih ediyordum. Sakin ortamda rahat çalışabilmek için. En zoru ise yer bulmaktı kütüphanelerde. Çok erken saatlerde kalkarak yer ayırırdık birbirimiz için. Üniversite, fakülte ve Beyazıt kütüphaneleri ile Ragıp Paşa Camii kütüphaneleri tercih sebebimizdi yakınlığı bakımından. Şayet karşılıklı sorulu-cevaplı bir yer çalışması yapacaksak, arkadaşlarımızla Marmara Lokalini tercih ederdik. Hem kahvemizi yudumlar, hem müzekkerelimizi yapardık.

Yeşilay Gecesi

1940’lı yıllar.

Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay hocamız ALKOLLE MÜCADELE DERNEĞİ kurmuş, adını da YEŞİLAY Derneği koymuştu. Gençlik olarak bu güzel teşebbüsü takdirle karşılamıştık. Zaman zaman bizlere

yürütmüştür. Türkiye’deki ilk Akciğer Hastalıkları kürsüsünü kuran kişidir. “İç Hastalıklarında Klinik Teşhis” adlı kitabını 1909 ve III. Ordu’da görev yaptığı yıllara ilişkin anılarını ise “3. Ordu’da Sıhhi Hizmet” başlıklı kitabında 1959 yılında yayımlamıştır. 1972 yılında TÜBİTAK Hizmet ödülü verilmiştir.

alkolün zararları hakkında konferans vererek ideallerini gerçekleştirmeye çalışıyordu.

Bu defa da, hocamız biz üniversitelilere bir jest yaparak Çemberlitaş sinemasında müzikli bir eğlence tertiplemişlerdi.

O günlerin popüler ses sanatçısı Münir Nurettin (Selçuk) ile halka mal olmuş nüktedan ve (Ney) üstadı Neyzen Tevfik'in²⁵ müzik ziyafetini yakından tatmıştık.

Müzik aralarında, yer yer hocamız o güzel üslubu ile alkolün zararlarından bahsetmek de ise de, o gün biz gençlerin gözünden bir şey kaçmamıştı.

İleri derecede ALKOLİK olduğu herkesçe bilinen, Neyzen Tevfik'in 90 üzerinde olan yaşına rağmen, sahnede gösterdiği performans bizleri adeta büyülemişti.

Burada bir zıtlık (diskordans) vardı. Tertip komitesi belki düşünememişti bu inceliği amma... sanki bizlere:

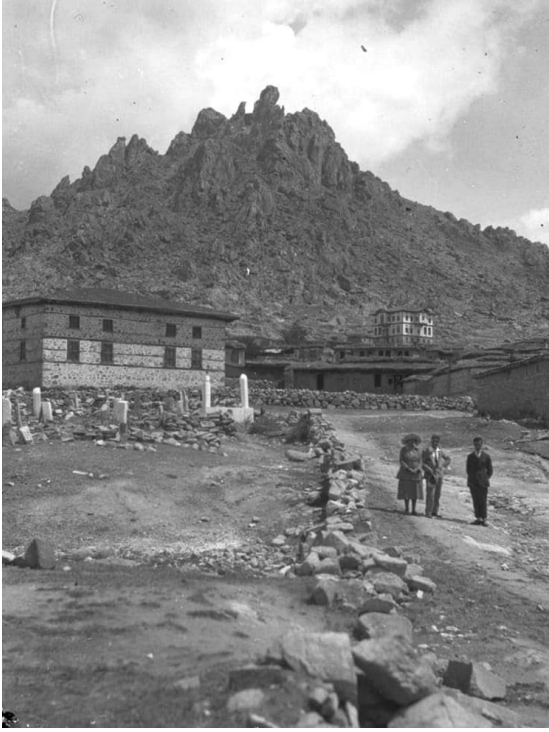
“Alkol alırsanız ben gibi zinde olursunuz ve ben gibi uzun ömürlü olursunuz.” der gibiydi Neyzen.

Kemik Dersi

F.K.B.'yi geçtik, sınıf iki olunca; ilk karşılaşacağımız ders Anatomi-kemik dersleridir. Evet bu konuda renkli atlaslarımız ve kitaplarımız vardı ama, tek tek değişik yapı ve şekildeki kemikler üzerinde mutlaka çalışmamız gerekiyordu. Kemiklerin üzerindeki mevcut deliklerin, sulkus ve tüberküllerin manası vardı tıp yönünden. Ya adale yapıştığı yeri veya damarın–sinirin geçtiği yeri ifade etmektedir.

Peki, kemik üzerine çalışacağımız “hakiki kemikler” nerede? Seksen kişilik yurttan ancak bir iskeletin varlığı, kâfi gelmeyecekti randımanlı çalışmağa! Çarşıda da satılmıyor ki...alalım? “Allah doğru kulun yardımcısıdır derler” ya:

²⁵ Neyzen Tevfik, (1879-1953) Taşlamalarıyla tanınan Türk neyzen ve şair.

Yaz döneminde Sivrihisar'a gittiğimde bir sürprizle karşılaşmışım!

Şehrin Eskişehir yönünden girişini tıkayan büyük, metruk mezarlığın kaldırılarak, yerine Ortaokul ve Toprak Mahsülleri Ofis depoları yapılmasına karar almıştı Belediye! Benim için büyük şansı bu olay! Kasabalıya tanınan süre bitmiş, herkes taşımış taşıyabileceğini başka kabristana... Herkes üzgündü bu karara. Geçmişini kaybediyordu, toprağın altında. Yalnız ben mutlu idim, acaba istediğim, iskelet parçalarını temin edebilecek miydim, temel kazılarında?

Arzu ettiğim heyecan dolu gün gelmişti... Büyük dev makinalar gelmişti toprak hafriyatına. Bütün kasaba orada idi sanki! Heyecanla, sessizce, buruk bekliyorlardı ne olacak diye?

Çıkmağa başlamıştı kafatasları, kol ve bacak kemikleri toprağın üzerine! Ben atlıyordum kemiklere. Alıyordum iki elime... İnceliyordum. Kemik arzu edilen gibi mi diye? İstenen, sulkuslar, dikenli çıkıntılar tam yerinde mi diye? Elime aldığım parça, arzuma uygun değilse bu defa onu atıyor yere, başka birini alıyordum. İyilerini koyuyordum bir çuvala.

Beni böyle görenlerin çoğu herhalde, “bu adam deli mi ne?” demişlerdir benim için.

Arzum yerine gelmişti. O gün orada benden başka mutlu kişi yoktu.

Kireç kaymağından geçirdim hepsini. İskeletin bütün parçalarını temin etmiştim o gün... Dizdim parçaları masamın üzerine; başladım zevkle “Kemik Dersimi” çalışmaya.

O yıl yeni ders yılı başlayınca sınıf arkadaşlarım bayram yapmıştı yaptığım sürprizle.

Veda ya da Ahlak Dersi

Günler aylar geçti çabucak; tıp üç...

Tıp tahsilinin ana konularından biri de anatomi dersidir. Aylar ve günler birbirini çabucak kovalamış ve nihayet bu dersin imtihanlarını bile vermiştik tek tek...

Yıl sonunda, hocamız Prof. Dr. Zeki Zeren hocamıza gelmişti sıra: VEDA konuşmasına! Hocamız her yıl mezun ettiği öğrencilerine, mutad olarak; bir nasihat mahiyetinde konuşma yapmaktadır. Hocanın bu veda konuşması o günlerin sayılı gazetelerince de takip edilmekte idi. Nitekim o gün dershanemizde ayrı bir hava ve ayrı bir coşku vardı.

O gün sınıf lebalep dolu. Hepimizde bir heyecan. Hocamızdan ayrılış saati gelmiş. Sınıf adına bir erkek, bir bayan arkadaşımız hocamıza takdim ettiler birer buket çiçek. Konuşma sırası gelmişti hocaya; Bu konuşma bir ahlak dersi idi sanki: aklımda kalan en önemli kısmı şu idi:

“Bir sürahi ahlak, bir bardak ilim kâfidir insanlık için. İlmin az da olsa, temiz ahlakınla faydalı olabilirsin cemiyete! Ya tersi olursa; o ilim felaket doğurur cemiyete!”.

Ruhun şad olsun, muhterem hocam.

Kırk yıl devam eden meslek hayatımda sizin bu veciz sözleriniz bana rehber olmuştur.

Klinikler

Mikrobiyoloji, fizyopatoloji, derken vermiştim doktora imtihanlarını. Artık, kliniklere başlamıştık grup grup.

Mazhar Osman Hocamız

Tedavi dersine Haseki, çocuk için ta Şişli, Ruh kliniği için Bakırköy hastanelerine gidiyorduk. Çapada Dâhiliye, cerrahi, doğum dersleri, Guraba'da Frank²⁶ ²⁷ ve Arif İsmet'ten²⁸ Dâhiliye dersleri alıyorduk. Meşhur delilerin doktoru Mazhar Osman hoca²⁹ ³⁰ hastalarını getiriyor Bakırköy'den Çapa dersanelerinde verirdi derslerini. Hocanın derslerinde halktan kişilerde bulunurdu amfide. Dersler bir konferans mahiyetinde idi. Hoca bir gün 'Aşk paranoyası' birkaç hasta getirmişti tatbikat için. Hoca sordu ruh hastası gence evlenmek istiyor musun diye?

"Hem de nasıl" dedi genç. "Varsa kız hemen evlenirim!"

Hoca, peki öyleyse, Tıp öğrencisi kız arkadaşlarımızı göstererek:

"Seç birini kızlarımdan. Hemen düğününü yapalım!" Dedi.

²⁶ Ord. Prof. Alfred Erich Frank (Berlin, 1884 – İstanbul, 1957). Alman hekim. Nazi döneminde Yahudi kökenli olduğu için çalışma şartlarının zorlaşması nedeniyle 1934'te İstanbul Üniversitesi'nden teklif edilen görevi kabul ederek, İstanbul Gureba Hastanesi'nin 2. İç Hastalıkları servisinin şefi olarak çalıştı. Savaş sonrası Türkiye'de kaldı. 13.Şubat.1957 günü vefat ettikten sonra vasiyeti doğrultusunda devlet töreniyle İstanbul'da Aşşyan Asri Mezarlığı'na defnedildi.

²⁷ Orhan Ulutin, Ord. Prof. Dr. Erich Frank'ın Dünya Tıbbındaki Yeri ve Türk Tıbbına Katkıları. Nobel Yayınevi, İstanbul, 2007.

²⁸ Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil. (1896-1985) İstanbul Üniversitesi Öğretim üyesi. Türk Hematoloji Derneği kurucularından.

²⁹ Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman. (1884- 1951) Ruh ve Sinir Hastalıkları uzmanı, Türkiye'de ilk modern ruh sağlığı hastanesini kuran Türk hekimi. İsmi 'İstanbul Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesine' verilmiştir.

³⁰ Liz Behmoaras, Mazhar Osman: Kapalı Kutudaki Fırtına. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.

Deli, şöyle bir göz gezdirdi amfiye... Elemeden geçirdi bütün kızları. Yutkundu şöyle, döndü hocaya doğru:

“Evlennemekten vazgeçtim bugün için!” demez mi.

Hepimiz başlamıştık gülmeye... Bizim kız arkadaşlarımızı “Deli bile beğenmemişti!”. Kızlar kızarmıştı utancından. Günlerce konu olmuştu aramızda şakalaşmak için.

Eşek Kim?

“Patolojik Anatomi’ derslerini dünya çapında otorite Schwartz’dan ³¹ alıyorduk. Bir imtihan günü koridorda, her halde imtihan heyecanı olacak, biraz fazla gürlütlü etmiş olacağız ki, Hoca çıktı imtihan odasından:

“-Ne gürlütlü ediyorsunuz? Eşekler!” demesin mi? Üzülmiştük bu hakarete! Hepimiz de Hocaya karşı reaksiyon olarak; hemen bir kâğıda

“Sayın Hoca; Biz eşek öğrencilerinize gelecek yıl nasıl ders verebileceksiniz? Merak ediyoruz doğrusu! Öğrencileriniz”

Hoca bir ara çıkışında okumuş bu yazıyı kopararak çivisinden, gayet sakın bir şekilde tebessüm ederek... koymuştu cebine!

Günler geçti böylece. Dersler başlamıştı. Hocada en küçük bir reaksiyon yoktu.

“14 Mart Tıp Bayramı” mecmuasına bir makale yazmıştı hoca: Yazı şöyle başlıyordu:

“Eşek öğrencilerime!”. Yazıda eşeğin çalışkan sadakatli, az yiyeceklerle yetinen, her şeye mukavim bir hayvan olduğundan bahsederek, neticede, ‘Ben hoca olarak, böyle güzel meziyetleri olan öğrencilerime ders vereceğim için mutluyum. Ayrıca, siz eşek öğrencilerime ders vermek şereftir benim için.’”

³¹ Prof. Dr. Philipp Schwartz, (1894 – 1997) Macar akademisyen ve nöropatolog. 1933 yılında İsviçre’den Nazizm’den kaçıp, Türkiye’ye gelerek İstanbul Üniversitesi’nde çalışmaya başlamış, Patolojik Anatomi Enstitüsü’nü kurmuş, 1948’de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmuştur. 1952’de ABD’ye gitmiştir. Bu süre içinde alanında sekiz kitap yayınlamıştır. İstanbul Üniversitesinin 1933’den başlayarak modern çizgilerle yeniden örgütlenmesinde önemli rolü vardır.

Şaşakalmıştık bu cevaba. Bu ifade hocanın toleransından mı ileri geliyordu? Yoksa potunu düzeltmek için böyle bir yola mı gitmişti? Bunu bilememiştik.

Patoloji Hocası İbrahim Ağa

Bu İbrahim ağa bildiğimiz köy ağalarından değildi. O sanki diplomasız bir patologdur. Onun bütün ömrü, kadavralar, otopsiler içinde geçtiği için olacak; patoloji piyeslerinin ve preparatlarının “Ağa”sı olmuştu artık. İbrahim Ağa’ya ağalık payesini tıp öğrencileri takmıştı ... Yıllar yılı o hep ağa olarak çağrılmış öğrencilerce ve hatta ileri yıllarda, hocalarda iştirak etmiş bu seslenişe...

Patolojik Anatomi dersini Prof. Dr. Schwartz hocamız vermekteydi. O, Schwartz’ın yanında çalışan bir müstahdemdi ancak hocanın yanında bir hizmetkâr olarak yıllar yılı çalışan İbrahim Ağa, bütün kadavralarda ve otopsilerde bulunmuş... Piyesleri dokularından, renginden ve şeklinden tanıyıp teşhisini yanılmadan koymakta idi. Ve hatta mikroskopik preparatları bile değerlendirmede bizlere fevkalade yardımcı olmakta idi.

İmtihanlar yaklaşınca, geceleri açtırdık laboratuvarı İbrahim Ağa’ya, başladık tek tek bütün piyeslere ve onların preparatlarına ve hücre yapılarına bakmaya. İbrahim Ağa bize yorulmadan bütün bildiklerini ta... inceliklerine kadar... Atrofik bir karaciğer mi? Sirotik bir yapı mı? Kistik bir böbrek mi? Her ne ise o gece ilmi içerek dönerdik yurda.! Ücret mi? Sadece bir lira idi bu gösteri. ...işte eş dost alışverişte görsün. İbrahim Ağa, cidden “baba” adamdı. O tek tek meşgul olurdu bizimle öğretisiye kadar.

Senelerce mezun olan bütün doktorlar geçmişlerdi İbrahim Ağa ekolünden. Onu tanımadan zaten olamazdın bir patolog. Onun adı bütün doktorlarca daima minnetle anılırdı.

Yıllar geçti. Artık iyice yaşlanmış ve emekli olmuştu bu büyük patolog. Bir gün gazeteler yazmıştı onun ölüm haberini... İstanbul’da ne kadar doktor, profesör hoca varsa gelmişti onun cenazesine. Fakülte bahçesi dar gelmişti ziyaretçilere Ağa’nın ruhunu yâd etmek için.

Tıbbiyeli

Top Tıbbiye Cemiyeti Tıp Kurumunun
KÜÇÜK
Tıp Terimleri Kılavuzu
 Çiç. Dr. Prof. İSMAİL - Dr. Çiğdem Tokdemir ÖZGİRİÇ
 Türk Tıp medikalinde büyük bir ilerletiyen kılavuzdur
 olan bu eser aynı zamanda Çiğdem Tokdemir
 da ve İsmail Özgür'ün eseridir.
 Fiyat: 200 Kurba, 5000 TL Kurba

15 Mayıs 1945 Cumhuriyet - 15. günde bir çıkar Yıllık 500 TL - 100 kuruşla satılır - No: 2 - 1945 - 15 Mayıs 45

İbrahim Ağayı kaybettik

Tıbbiyenin Kadiriga, Haydarpaşa ve Beyanıtta üç neşil kucaklıyan üç devresinde, ona hizmet etmiş 50 yıllık emektarı İbrahim ağa; 50 yıllık üç neşil omuzları üzerinde toprağa verildi. Patolojik Anatomi Enstitüsünün şera ve dost İbrahim ağası da günümüzde ebedî bir hayata kavuşmasının sırasına ermışlerdendir.

Patolojik Anatomi Enstitüsü bu emektarını emittü hollünde terfidediği acıklı bir törenle anarak, kadriyasmaklarını göstermiştir. Kalabalık bir öğrenci ve doktor kütlesinin iştirak ettiği bu törende Ord. Prof. Schwartz ve Rbk-nettin Tüzüm söc olarak, merhumun öğrencilerinin sevgili olan hüviyetini belirtmişlerdir. Daha sonra bir çok kutuplar söc alınıp, çelenklerle süslenmiş olan hölde, hicretlikler içinde, tören sona semıştır.

Cenaze, Tıbbiyelerinin omuzları üstünde, Beyanıtta getirilmiş ve oradan da ebedî istirahatgahına terdi edilmiştir.

Merhum İbrahim Ağa

İbrahim Ağa

Sevdiğiniz, okumak yazmak isteyen herkes, hakkı bir ilim adamı ve gençlerin öğrencisi idi.

Hayatını yaka bir ilim adamı olarak geçiren İbrahim Ağa, bir neşil kucaklıyan üç devresinde, ona hizmet etmiş 50 yıllık emektarını İbrahim ağa; 50 yıllık üç neşil omuzları üzerinde toprağa verildi. Patolojik Anatomi Enstitüsünün şera ve dost İbrahim ağası da günümüzde ebedî bir hayata kavuşmasının sırasına ermışlerdendir.

Kıyafet Devrimi!

1920’lerde tıp öğrencilerini uzaktan görenler imrenirmiş. O ne zarif kıyafet diye: “Lacivert çizgili pantolonlar, dar paça, ayakkabı üzerinde kül rengi, yandan düğmeli tozluklar, kül rengi uzunca ceket, papyon gravat, elinde beyaz eldiven, başında zarif bir fôtre şapka ve bir elinde ince bir baston!.. Ciddin insan hayal ediyor da; insanı ne kadar önöre ediyor cemiyete...

1950’lerde ise geniş omuzlu ceket, önünde ulkuslar altı düğme ile kruvaze, paçaları çok dar bir pantolon, geniş kolalı-yakalı gömlek, küçük bağlanmış bir gravat ve geniş kenarlı “Kowboy” işi İtalyan fôtr şapka tamamlıyordu kıyafeti. Sarı çorapta cabası.

Peki, 1990’larda; isteyen istediğini giyiyor. Herkes kendine neyi yakıştırıyorsa. Ayağında bir kot pantolon, üstünde bir tişört. Hepsi bu kadar. Hem pratik, hem ucuz giyim. Dünya bu, moda bu. Nereden nereye... Bundan sonra da nasıl olur bilemiyorum?

*Ord. Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp hoca*³³

Birinci dünya harbi yıllarında genç bir doktor olan Neşet Ömer kasabamızdadır. Yine o yıllarda bizden iri hemşehrimiz İSMAİL Çavuş da onun yanında sağlık memuru olarak çalışmaktadır. Ben dünyada yoktum o zamanlar. Hem doktor olarak kasabamıza geldiğim zaman İsmail çavuş 90 yaş üzerindeydi. Amma şuuru yerinde, hoş sohbet, yaşına rağmen zinde idi. O çarşıya eşeği ile gelir, camiye gider, çarşıdan alışverişini yapardı.

Günlerin birinde İsmail Çavuş canlı bir tarih gibi sayın Neşet Ömer ile ilgili hatıratından bahsederek ihya etmişlerdi beni.

Şimdi onun ağzından dinleyelim:

³³ Ord. Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp (1882 - 1948), Türkiye’ye modern kardiyoolojiyi getiren iç hastalıkları hekimidir. Kurtuluş Savaşı sırasında Mustafa Kemal Atatürk’ün hekimliğini üstlendi ve bu görevini O’nun ölümüne değin sürdürdü. 1925’te Cerrahpaşa Hastanesi’nde açılan II. Dahiliye Kliniğinde, daha sonra Tıp Fakültesi dekanı, 1927’de de İstanbul Darülfünun rektörü oldu. 1934’te İstanbul milletvekili seçilmesine karşın, ikinci dönemde siyasetten vazgeçerek üniversiteye geri döndü.

“Harp yılları. Kasabamızda Tifo salgını var. O zamanlar bu hastalığın ilacı yoktu. Bünyesi kuvvetli olanlar yaşar, zayıf olanlar terk ediyorlardı dünyalarını. Bütün günümüz tifolu hastalar arasında geçiyordu. Doktor bey ne kadar sterileteye dikkat etse de korktuğumuz onun başına gelmiş ve tifo hastalığına yakalanmıştı. Doktor bey bekarı ve yalnız yaşıyordu. Benden başka bakabilecek kimsesi de yoktu. Gece gündüz hiç ayrılmıyordum yanından. Elimden geldiğince bir ana şefkati gösteriyorum. Acı da olsa uzayan acılı günler geçmiş, doktorumuz sağlığına kavuşmuştu. Bu geçen günler içinde doktor beyin morali düzelince bana : “-Sen benim ANAMSIN, bu dertten senin yardımlarınla kurtuldum.” deme azizliğini gösteriyordu.

...

Harp yılları geçti...

Doktor bey ilmimi irfanını arttırmak için Paris’e gittiği gün her ikimiz için de zor olmuştu bu ayrılık. Sanki, şakası bir yana ana oğul ayrılığı gibi bir şeydi...

Mektuplaşırdık daima. Mektuplarında hep o muzipliğinden vaz geçmez, ANACIĞIM, benim sevgili anacığım diye sevgisini dile getirirdi. Unutturmadı kendisini hiç. Yaşanan günler çabuk geçmiş ve kıymetli doktorumuz İstanbul Üniversitesine hoca olmuştu. O mesleğinde büyüdü, büyüdü Profesör Doktor olarak Üniversite Rektörlüğü mertebesine kadar yükseldi. Bu müddet içinde beni hiç bir zaman ihmal etmediği gibi mektuplarında yine o “Sevgili Anacığım” cümlesini kullanıyordu. O vefalı bir dosttu. Ve daima da öyle kaldı.

Her haberleşmede beni İstanbul’a evine misafir olmam için ısrarla davet ediyordu. E... ben de artık yaşlanmışım. Hani ya ben de özlemiştim onu. Ölmeden, onu görmeyi çok istiyordum. Bir gün hocaya sürpriz yapayım dedim, yaptım hazırlığımı, bindim trene, ver elini İstanbul. Yolculuk çok heyecanlıydı doğrusu.

Bir taksi ile doğru ulaştım hocanın Taksimdeki muayenehanesine. Bekleme salonu lebalep dolu hasta ile. Sekreter hanıma:

“-Hoca ile mutlaka görüşmem lazım, çok uzaktan geldim. Sürpriz olsun diye haber vermedim. O beni görürnce çok sevinecek lütfen” dedimse de ...

meramımı anlatamadım hanım kıza. O beni randevusuz hocaya ulaşmak isteyen kurnaz bir hasta zannetti.”

Ben de işi şakaya vurdum:

“-Amma kızım ben onun ANASIYIM” deyince,

Sekreter:

“-Amca sen yanlış gelmişsin. Bizim hoca kalp hastalarına bakar. Sen, Ruh Doktoru Mazhar Osman hocaya git,” demez mi.

Ben de kendisine onun misafiri olduğumu anlatmaya çalışırken, Hoca o esnada konuşmaları duymuş olacak ki,

Hoca iki kolunu açarak görülmüştü:

“-Ah Anacığım, sen nerelerde kaldın? Niye haber vermedin geleceğini.”
Diyerek candan kucaklamıştı beni.

Her bakımdan üstün insan Prof. Dr. Neşet Ömer’dir. Onun değişik tarzda espri anlayışı vardı. Ve yeri gelince, taşı gediğine koyar nükteyi patlatırdı. İçi **Türklük GURURU** ile dolu hoca: yine bir toplantıda Frank’dan (Erich) bahsedilince, dayanamıyor ve “HER NE KADAR FAKİRSEK DE CEBİMİZDEN BİR KAÇ FRANK ÇIKAR..” der.

...

Dünyanın bir numaralı tıp otoritelerinden Prof. Erich Frank hocamız, Guraba hastanesinde “Dahiliye” dersleri verirdi bizlere. Onun ağzından çıkan her cümle Bayan (Madam Rösler) tarafından (STENO) ile kayda alınır. Dünya ilim merkezlerine şifre edilirdi. Onun derse geleceği, salonda yapılan hazırlıktan anlaşılırdı her zaman. O kürsüye çıkmaz, yere ve öğrenciye yakın küçük antika bir masa konur. Üzerine de içi su ile dolu bir sürahi ile yanında bir bardağı... Oturması için, ceviz ağacından aslan pençe bir koltuk... Salona ayrıca: işlenecek konu ile ilgili birkaç hasta karyolası ile birlikte.

Ancak o gün, ne oldu ne olacaksa, salona ne hasta geldi ve ne de masa. Hocamız girdi salona sessiz ve sakin.. Geçti kürsüye... Başladı buruk-üzgün bir ifade ile konuşmaya...

“-Bugün ders yapmayacağız. Fakat Tıp Mesleğinde bizim, hepimizin ders alacağı bir tıp ve bir TÜRK BÜYÜĞÜNDEN bahsedecek, onun ölmez ruhunu yad edeceğiz.

“Türk Tıbbına ve dünya tıbbına büyük hizmetler vermiş (Prof. Dr. **NEŞET ÖMER İRDELP**) DEN BAHSEDECEĞİM.

Bu gün o büyük insanın ölüm yıldönümüdür. Sizlere onun enteresan olduğu kadar, değerli özelliklerinden bahsedeceğim.”

Hepimiz dona kalmıştık. Sayın Neşet Ömer hoca öleli seneler olmuştu. Bu güne kadar hiç kimse, şöyle veya böyle bahsetmemişti bizlere. Evet, hocamızı anmak güzel bir olay ve güzel bir duygu aslında. Peki niye bu anma görevi hocanın yetiştirdiği Profesörlerden biri değil de sayın Frank hocamız yerine getiriyordu.

Sayın Frank hoca devam etmişti konuşmasına:

“- Ben Almanya’dan Türkiye’ye geldiğimde Sayın Neşet Ömer İstanbul Üniversitesi Rektörü idi. Birkaç yıl içinde FRANK adım iyice yayılmıştı tıp camiasında, halk arasında... Gazetelerde, mecmualarda hep FRANK adı. Genelde herkesin dediği “Prof Dr. Frank iyi bir hoca, yüksek bir ilim adamı” cümlesinde birleşiyordu. Bu şekilde tanınmak bana onur veriyordu. Fakat meslektaşımın birini (Frank-Frank-Frank...) sözleri rahatsız eder olmuştu.

İşte bu kişi Üniversitenin Rektörü, ilim adamı, Neşet Ömer Hocadır. Sayın Frank da konuşmasına devamlı:

-Neşet hoca o devrin kalp uzmanlarından biridir. Odasına muayene için gelen hastalarına daha muayene etmeden:

- Sigara kullanıyorsan, şimdiden bana söz vermeni istiyorum, sigarayı bırakacaksınız...

Bir gün onun Taksimdeki muayenehanesine ziyarete gittiğimde, o hastası ile meşgulken çalışma masasındaki sigara tablasında sigara izmaritlerini gördüm de, sekreterinden bu izmaritlerin hocaya ait olduğunu öğrenince şaşırıp kalmıştım. Zira kendisi de bir kalp hastası idi ve onun geçmişte bir kalp spazmı geçirdiğini çok iyi biliyordum.

İşte ... Nur içinde yatsın Neşet hoca bu idi gençler.

Kayserili

Zooloji hocamız Prof. Curt Kosswig³⁴ anlatmıştı bizlere bir anı olarak.

Ve sormuştu bize “İçinizde Kayserili var mı?” diye.

“Hoca bir gün trenle Doğu Anadolu’ya gidiyormuş ilmi bir tetkik için. Yol arkadaşı bir Kayserili tüccarmış. Tabii yol uzun. Samimi sohbetle geçiriyorlarmış vakitlerini.”

Bir ara Kayserili sormuş hocaya:

-Siz hayvanlar aleminin Profesörünüz, bense cahil bir Kayserili. Tabii bilgide aynı seviyede değiliz. Onun için ben size hayvanlar aleminden bir şey soracağım, şayet cevabını doğru bilemezseniz, siz bana BİN LİRA vereceksiniz. Eğer sizin sorunuzu ben bilemezsem, size BEŞYÜZ LİRA vereceğim” der. Fiyatta anlaşma tamamlanır.

- Sekiz ayaklı, dört gözlü bir hayvan söyleyiniz bana?

Hoca düşünür ve cevap veremez bu soruya... Ve çıkarır cebinden BİN LİRA’yı verir Kayseriliye. Bu defa soru sırası hocadadır.

- Peki öyleyse siz söyleyin bu hayvan nedir?

Kayserili sırtarak :

- Böyle bir hayvan olduğunu ben de bilmiyorum.” der...Ve hocaya verir BEŞ YÜZ LİRAYI.

- **Diyarbakır Karpuzu**

Yıl 1947.

Sayın hocamız Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil bize Guraba Hastanesinde İç Hastalıkları dersleri vermekteydi. Hocamızı aramızda “CANLI KÜTÜPHANE” diye adlandırırdık. Onun kültürü her mekânda gösterirdi kendini.

³⁴ Curt Kosswig (30 Ekim 1903, Berlin – 29 Mart 1982, Hamburg) Kariyerinin çoğunu İstanbul Üniversitesi (1937–1955) ve Hamburg Üniversitesi’nde (1955–1969) geçiren Alman zoolog ve genetikçi. Türk Zoolojisinin kurucusu olarak bilinir.

Günlerin birinde yine hocamız bizi hasta yatağı başında imtihan edecekti.

O sabah heyecanla hasta koğuşuna arkadaşlarla girdiğimizde, mutadın dışında olarak hocamız bir hastanın yatağı kenarına oturmuş, bizi bekler görerek şaşırmiştık.

Günaydın seremonisinden sonra hocanın etrafına dizilmiştık. Hoca bizleri tek tek süzdü iri keskin bakışlarıyla... Derin bir sessizlik olmuştu birkaç dakika. Acaba hoca hangimizi ve hangi konuda sigaya çekecekti. Acaba bu yataktaki hastanın bir özelliğı mi vardı?

Hoca, ilk soruyu tam karşısında duran arkadaşımıza yöneltmişti.

- Söyle bakalım. Diyarbakır'ın o meşhur büyüklükteki karpuzu nasıl yetiştiriliyor?

Hoppala. Bu soru nereden çıktı? Yoksa hocamız şaka mı yapıyor? Yok... Yok... İş ciddi. Çünkü hocamız arkadaşımızın verdiği cevabı beğenmemiş ve aynı soruyu tek tek hepimize de sorarak aldığı cevaplar tatmin etmemiştı. Neticede hepimiz kırık not almıştık karpuz dikiciliğinden.

Nihayet, kendileri vermişti cevabını, gayet uzun ve tekniğine uygun şekilde sanki bir işin uzmanı gibi... Ve nihayet bizlere:

- Gençler, yakında sizler de doktor olacaksınız ve nasıl olsa hastalıkların hepsini ve tedavilerini bileceksiniz. Ve mecbursunuz bilmeğe. Çünkü meslek hayatınızda her hasta sizi imtihan edecek demektir. Cemiyetimiz nazarında doktor her şeyi bilen kişidir. Gün gelecek vatandaş size soracaktır, atomun parçalanışını, veya Diyarbakır karpuzunun nasıl yetiştirildiğini...?

- Bugünkü dersimiz bu kadar.

Prof. Dr. Heilbron'dan ³⁵ bir anı

Sayın profesör fakültede "Nebatat" hocamızdı. Derslerini Almanca anlatır, bir tercüman da bize yardımcı olurdu. Hoca yaşlıca efendi kibar yapılı biri idi. Konuşurken kelimeleri sanki adeta seçerdi.

³⁵ Prof. Alfred Heilbron, Nazi Almanya'sından kaçıp Türkiye'ye geldikten sonra İstanbul Üniversitesinde Botanik bölümü öğretim üyesi olarak çalıştı. 1935'te Leo Brauner ve Alman Bahçe uzmanı W. Stephan ile Türkiye'nin en eski botanik bahçesi İstanbul Üniversitesi Alfred Heilbron Botanik Bahçesi'ni kurdu.

Bir ara, tercüman yok oldu salondan. Bir asistan eğildi hocanın kulağına bir şeyler söyledi. Tabii neler söylediğini bilemeyiz ve söyleyeceği şeyler bizi zaten ilgilendirmez. Ancak kazın ayağı öyle değildir.

Sayın hocamın karısı o anda kliniğe gelmiş ve sayın hoca ile mutlaka görüşmesi gerekiyormuş. İSTEK dersi kesecek kadar konu önemlidir herhalde. Tercümansız Türkçe konuşma cesaretini gösteren hoca sınıfa karşı yani ders dinleyen bizlere karşı

“Arkaaadaaşlar bir daaakikaa dışarıda beni bekliyor “KOCAM geldi”. demesin mi? Hoca ne olduğunu ve niye güldüğümüzü anlamadı amma, bütün sınıf çınılıyordu kahkaha tufanından.³⁶

İnanmak Faktörü

Üniversitede iken “Patolojik Anatomi “ hocamız Prof. Dr. Schwartz’a bir arkadaşımız:

“Hocam halk arasında ‘SİĞİL’ denen selim tümörler vardır. Bunların tedavisi hakkında bizi aydınlatır mısınız” dediğinde, Hocamız gayet kısa ve net olarak:

“Müslim olanlar hocaya, gayrimüslim olanlar papaza” demez mi. Hepimiz şaşma kalmıştık. İlmine irfanına güvendiğimiz bu büyük hoca nasıl oluyor da böyle iskolastik, eski düşünceli hareket edebiliyor diye? Acaba bizimle alay mı, yoksa şaka mı yapıyordu. Hiç birisi değil. Hoca sözünde ve görüşünde ciddi idi. Ve ilave etti hoca.

“Gençler insanlarda ‘inanmak’ diye bir faktör vardır. İnanan, yani telkini alan o kişiden bir “hormon” neşrediliyor. Ve bu hormon vücuda zarar veren hücreleri “yok” ediyor. Olay bu kadar basit. Fakat işin ince tarafı şu.

Bu hormonu acaba hangi iç beze ifraz ediyor? Tesir mekanizması nasıl oluyor? Bunları ben de bilmiyorum. İşte sizlere ileride “ilmi çalışmalarınız için güzel bir TEZ KONUSU.”³⁷

³⁶ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

³⁷ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Obur Efe

Bir efemiz vardı.

Evet, yurdumuzda bir efemiz vardı. Boğazına aşırı düşkün. Bahse girmişti bir gün iki tabak kuru fasulye, iki tabak pilav ve bir somun ekmekten sonra bir kilo tulumba tatlısı yemeğe... Yemişti hepsini nefes almadan. Hayretli bakışlarımız önünde... Her şey iyi de, bahsi bile kazanmıştı amma kazın ayağı öyle değildi. Ertesi günü “anatomi kemik’ten” imtihanımız vardı! Efe de gitmişti kütüphaneye tok karna imtihana çalışmak için. Fasulyede şişmeğe başlamıştı karnında Efenin... Uyku bastırmıştı bir yandan. Kan beynine sıçramış, yüzü kıpkırmızı olmuştu bir an için.

Efe bu... Bulmuştu çaresini serinlemenin. Mecburdu her yolu denemeğe. Nitekim o da öyle yapmıştı. Beyazıt kütüphanesinin bahçesinde bulunan içi su dolu havuzun yanına gelerek soyunmuş belden aşağı. Sadece külotla girmişti suya. Elinde de Anatomi kitabı! Bütün öğrenciler dolmuş havuzun kenarına. Efe aldırış bile etmiyordu, etrafındaki gülenlere. Sanki onları görmüyordu... Duymuyordu bile. Efe aklımda iyi kalsın diye olacak, sesli sesli okuyordu: (Os femur ve Os kalkaneus vs.)

...

Hemen her Sivrihisar’dan İstanbul’a giden hemşehrilerimiz Sirkeci’deki İskenderiye otelinde kalırlardı. Her halde iş merkezlerine yakın olduğundan. İstanbul Haydarpaşa Lisesinde okurken, zaman zaman İskenderiye oteline uğrar; görebildiğimiz tanıdıklarımızdan Sivrihisar ve evimiz hanesi hakkında malumat alır, çok mutlu olurduk.³⁸

³⁸ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

*Yardımın en Güzeli*³⁹

Deontoloji hocamız Prof. Dr. Süheyl Ünver⁴⁰ anlatmıştı bir dersinde, hocaların hocası, rahmetli Prof. Âkil Muhtar Özden'in⁴¹ “asil olduğu kadar kıymetli” yardım şeklinden bahsetmişlerdi örnek olarak.

Âkil hoca, zamanın rektörüne giderek, gizli amma çok gizli bir konuşma teklif eder, kendisine ve rektörden mezun olacak (çalışkan, zeki ve maddi imkanları olmayan) iki doktorun adını ister. Gayesi bu iki genci Avrupa'ya gönderip bütün masraflarını karşılayarak iyi birer ilim adamı olarak yurda dönmelerini sağlamak.

Gerekli para ise, bankaya yatırılmış. Gençlere bu banka, gereği kadar onların maddi manevi en iyi şekilde bütün ihtiyaçlarını karşılayacak. Ancak, bu parayı “Âkil hoca”nın verdiği rektör ve banka müdüründen başka kimse bilmeyecek. “En büyük şartı” bu hocanın, yapılacak yardımın gizli kalması. Zaten, Hadis “Yardımın en güzeli gizli olanıdır” der.

*1948 Kışı ve sıcak yatağını tanrı misafirine veren köylümüz.*⁴²

İstanbul Tıp Fakültesi 5. Sınıf öğrencisiyim. Bir aylık sömestr tatilini ailemin yanında geçirmek en büyük idealim. Ancak babamdan aldığım mektuplar beni korkutuyordu. Bu yıl kış çok şiddetli geçmekte imiş kasabamız dolaylarında. Ve hatta posta otosu çalışmadığı için mektup ve koliler atlı kızaklarla taşınmakta imiş.

Amma, sağ olsunlar babamın kıvrak zekâsı ve evlat sevgisi bu problemi de halletmişti. İstihbaratına göre kasabaya 30 km mesafedeki İlören köyü tren istasyonunda insem, bu vadiyi pek kar tutmuyor. Ulaşım imkânı daha rahat sinyalinin almış ve hazırlığını ona göre yaparak, bana

³⁹ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

⁴⁰ Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver, (1898 – 1986). İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra, Paris Tıp Fakültesi'nde İç Hastalıkları uzmanlığını aldı. İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü'nü kurdu. 1933 yılında Üniversite Tıp Enstitüsü direktörü oldu.

⁴¹ Prof. Dr. Akil Muhtar Özden, (1878-1949), İstanbul Askeri Tıbbiye, Paris ve Cenevre Tıp Fakülteleri mezunudur. İstanbul Üniversitesi Farmakodinami ve Tedavi Kliniği Başkanlığı, İstanbul Milletvekiliği yapmıştır.

⁴² Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

haber vermişlerdi. Hangi trene bineceğimi, hangi gün ve saatte İlören’de ineceğimi.

Nitekim her şey yolunda gitmiş, randevuma, arabacı ile kararlaştırılan saatte buluşmuştuk istasyonda, gün daha doğmadan. Etrafıma dikkatli bakınca korkutmuştu karın yüksekliği. Ancak havanın sakin oluşu lehimize idi. At arabası önünde koşulu iki atın yanında, yedek iki at daha görünce çok rahatlamıştım. Soğuğa karşı bana ayrıca bir kürkte göndermeyi ihmal etmemişlerdi. Ayrıca içime bir de pijama giymiştim. Fazladan. Dizime kadar çıkan yün çorap da cabası... Yola çıkışa hazırlanmıştık ki, bir sürprizle karşılaştık. Eskişehir’e gidip de Sivrihisar’da ki evine dönemeyen iki yaşlı erkek, ileri derecede şişman bir hanım bizden ricaları olmuştu, beraberce gitmemiz için. Bu kış kıyamette onları orada bırakamazdık. Beraberce binerek arabaya, yol almaya başladık bile. Yokuşlarda iniyorduk sıra ile, arabanın yükünü hafifletmeye çalışıyorduk. Her ne kadar yolda kar diz boyumu aşyorsa da araba tekerleklerinin arkada bıraktığı iz bizim adımlarımızı kolaylaştırıyordu. Acıktığımızda hediye olarak aldığım kuru pastalar ile yolcu arkadaşların hediyesi francala ekmekleri yedik paylaşarak... Dere tepe derken vakit akşam olmuş yaklaşmıştık kasabaya. Ancak, karın boyu yükselmiş atlar yorulmuş, bizler de soğuk ve yorgunluktan takatten düşmüştük. Gözümüz yemiyordu yola devamı. Görüş sahası daralmış gittiğimiz yolu göremiyorduk. Gecenin vakti de ilerlemişti. Arabacı kararını vermişti.

“Beypınar çiftliğinde bu gece kalmamız gereklidir!” diye... Bizler içinde bu görüş makul gelmişti. Gecenin bu vaktinde hep uyumuşlardı çiftlik sakinleri.

Arabacı, yola yakın bir pencereyi tıklattı bir-iki kez. Perde arkasında yanan mum ışığı sanki bize güneş gibi aydın ve kurtarıcı gibi gelmişti. Açılabilecek bir kapıyı heyecan ve sabırsızlıkla bekliyorduk. Duamız kabul olmuş. İçeriden bir ses gelmişti:

- “Kim o?” Diye. Arabacı da dışarıdan;

“Tanrı misafiri! Yolda kaldık!” demesiyle kilidi ve arkasından dayanıklı büyük kapı açılarak bizleri hemen kabullenmişti ev sahibi....

“Buyurun, buyurun sefa geldiniz, hoş geldiniz. Buraya kadar gelebildiniz ya siz ona bakın” diyerek bizi rahatlatmıştı. Ev sahibi soyunuktu ve uykudan kalkmıştı. Üzerine emaneten alıverdiği bir palto

vardı. Göz-kaş arasında uyumakta olan hanımı ve çocukları uyararak, komşusuna aktarışını sessiz sedasız nasıl yaptığına hala şaşarım.

Hemen yakıldı ocak. Dayandı odun ve kütükler ocağa daha güryanması için. Bacaklarımız üzerindeki buzları eritmiştik yavaş yavaş odun ateşinde... Acıkmışsınızdır diye hemen kuruvermişti yer sofrasını. Bu arada ısıtıldı bazlamalar. Gecenin o vaktinde ne varsa kilerlerinde ikramda bulunmuşlardı bizlere (pekmez, peynir, kavurma, turşu) daha ne olsun ki?

Yol arkadaşım Hacı beyle sırt sırta yatmıştık o gece... Korkulu bir rüya gibi idi sanki. Gün doğarken çıktığımız yola, bin bir müşkülle ulaşabildik öğle vakti evimize. Görenler şaşırılmıştı. Sizler gökten zeplinle mi indiniz diye.

Prof. Curt Kosswig'in Azizliği

1936'larda Almanya'da Hitler mezaliminden kaçan veya göçe zorlanan Yahudi ilim adamlarından bazılarının Atatürk tarafından, davet edilmesi ile Üniversitelerimizin kadroları kalite ve kantite bakımından yüksek seviyelere çıkarılmıştır.

Prof. Schwartz, Prof. Frank, Prof. Melchior⁴³ ve Prof. Curt Kosswig ve dahaları gibi kıymetli otoriteler ile çalışmak bizim nesil için de bir şans ve talih olmuştur.

İşte bu değerli hocalarımızdan Curt Kosswig'in bir tıp öğrencisi arkadaşımıza karşı gösterdiği insanlık üstü âli cenaplık kayda değer doğrusu.

Arkadaşımız (Mehmet A...) ile beraber başlamıştık fakülteye. Kendi halinde, dürüst olduğu kadar da çalışkan olan arkadaşımız, dersleri asmaz, hep ön sıralarda oturur görürdük onu. Öğrencilik hepimizin başından geçti bazen terslik olur imtihanlarda. Bütünlemeye de kalabilirsin. İşte bizim Mehmet'te kaldı ikmale hocasının dersinden. Okul tatile girdi. Yurtlar kapandı. Mehmet de her yıl olduğu gibi babasına yardım için köyüne gitti.

Giderken de İstanbul'da kalan çok candan bir arkadaşımıza da "açık adres verildi". İkmal imtihanı gününü telgraf ile bildirsin diye. Mehmet

⁴³ Prof. Eduard Melchior (1883-1974) 1935 ile 1954 arasında Ankara Numune Hastanesi cerrahi bölümünde, 1946'dan itibaren Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi olarak çalıştı.

akşama kadar çalışır yardım eder yaşlı babasına. Geceleri de dersine çalışır. Buraya kadar her şey normal.

Aksilikler bundan sonra başlar. Nasıl mı? Evvela imtihan gününü bildiren telgraf geçemiyor Mehmet'in eline. Telgraf takılı kalır kasaba postanesinde. Sebep, telgrafi köye getirmesi için sürücü ücreti az yatırılmış da ondan. Köyden biri gidecek kasabaya pazara, dönerken uğrarsa postaneye alacak telgrafi. İşte aynen böyle oluyor.

Mehmet telgrafi alıp üniversiteye trene binip hemen geldiğinde, imtihan bir gün önce bitmişti bile. Notlar idareye verilmiş, Mehmet "kaldı" diye. Bu acı habere yıkılıyor arkadaş üniversite kapısında!

Tek kelime ile perişan. Yalnız bir yıl kayıp değil, üstelik yatılı parasız kaldığı yurttan da atılacak. Kapıcı İbrahim ağa, sıkı sıkı tembihlidir. Hocanın adresinin gizli kalması hususunda. Mehmet'in samimi davranışını değerlendiren İbrahim ağa, hocanın henüz Avrupa'ya gitmediğini henüz Boğaziçi'ndeki evinde olduğunu ifade ile veriyor adresi Mehmet'e. Hemen atlıyor taksiye, gidiyor hocanın kapısına, ziline basıyor ürkek ürkek. Hizmetçi çıkıyor kapıya, "hoca gitti yurt dışına" der. Allah yardım edecek ya. O an dış kapıya yakın olan hoca, Mehmet'in: "Ben onun öğrencisiyim hocamla hemen görüşmem gerekirdi" demesini duyar duymaz hoca içeri davet eder arkadaş.

O an hoca kahvaltı yapmaktadır boğaza nazır. Hoca ısrarı ile iştirak eder kahvaltıya. Dizilir lokmalar boğazına, konuyu nasıl anlatsam, nereden başlasam diye?

Mehmet Hoca'ya anlatır, başından sonuna kadar olanları ve posta idaresini telgraf tarihini göstererek bunun kurbanı oldum diyerek.

Hoca Mehmet'e; "Seni derslerden tanıyorum. Dersine çalışmasan bu kadar ısrarla gelmezdin karşıma ve aksiliklerde senin suçun yok diyerek. Üzülme evlâdım başkasının yaptığı haksızlığı ben düzeltirim iş biter" der.

O anlayışlı asil kalpli hoca, gider dekanlık kalemine, bir öğrencisinin notunu düzeltmek için. Bu destek Mehmet'i DOKTOR yapmış sonra DOÇENT ve daha sonra Profesör. Şimdi o yüzlerce öğrenciyi doktor yapmak için çalışıyor canla, başla C. Kosswig'e lâıyk olmak için.

Allaha İnancımız ve Prof. Schwartz

Osmanlı hükümrânlığı sona erip cumhuriyet hükümeti kuruluyor. Atatürk; Türk milletinin geri kalış sebeplerini incelemeye aldığı anda, dinin istismar edilerek, bu hale geldiğimizi görüyor. Dini görüşleri disiplinize ederek, tekke ve zaviyeleri kapatıyor. Yeni kuruluş, inkılaplar derken seneler geçiyor. Fakat vatandaş bu ileri görüşü ve modern düşüncüyü hazım edemediği için olacak Allah kelâmından korkar hale gelir adeta.

İşte bu nedenlerle, bizim nesil, (ilk, orta, lise ve üniversite) tahsilinde dini yönden aydınlatılmadı gereği kadar. Ana ve babalarımızın ev içindeki dinî telkini ve ifşaatları dışında, en küçük bir şekilde de olsa bilgilendirilemediğimizi üzümlere ifade edebilirim.

Şimdi bakıyorum da okullarda din dersleri okutuluyor. Din eğitimi yapan okullar ve hatta fakülteler bile var bu gün. Televizyonlar olsun, radyolar olsun bu konuda vatandaş aydınlatmak için, yarış yapıyorlar adeta.

Fakültede öğrenci iken (1946 yılları) garip bir olay yaşanmıştı üniversitemizde.

14 Mart Tıp Bayramı nedeni ile bir mecmua çıkmaktadır. Aramızda teşkil edilen bir ekip yapmaktadır, hocalarımızla gerekli röportajları mecmua için.

O yıl, tedrisatın açılış konuşmasını yapmak üzere, Prof. Schwartz görevlendirilmişti.

O, dünyanın patoloji dehası hoca çıktı kürsüye, gayet güzel konuştuğu Türkçesi ile ve tatlı esprileri ile başladı konuşmağa. O büyük salon binlerce kişi nefes almıyordu adeta. Büyük bir huşu içinde dinliyorduk hocayı.

“Bir gün bir tıp öğrencisi geldi odama. Benimle röportaj yapacağını söyledi. Kabul ettim dileğini. Birinci sorusu şuydu:

“-Hocam Türk yemeklerinden hangisini seversiniz?”

Cevabını verdim hemen, “Kuru fasulye.”

İkinci soru enteresandı; “Hocam Allaha inancınız var mı?” diyordu sınıf arkadaşınız! Gerekli cevabı verdim tabii, onun anlayacağı şekilde. Ancak o gece uyuyamamışım. Kafama takılan hep o ikinci sorudan.

Diyordum kendi kendime. Bu soru Türkiye’de ve İslam olan bir ülkede soruluyor. Üstelik bu soruyu soran gencin nüfus cüzdanında “Türk ve Dini İslam” yazılı. Peki bu gencin Allaha inancı niye yoktu! Veya niye şüphesi vardı, Allah’ın varlığından. Aklıma koymuştum.

Bu hassas konuyu ilmi yoldan Türk gençliğine izah etmeyi.”

İşte o gün; ilk defa bir Alman Yahudi’si Prof. tarafından, Türk ve İslam gençliğe, Türk ve İslam hocaların da bulunduğu salonda “Allah’ın varlığı” gayet güzel izah edilmişti. “Hücre ve kromozomlar” yolu ile. Manevi ziyafetti bizim için. Amma hem sevinmiş hem üzölmüşük bu dersi niye bir gayri Müslüm verdi diye?

Prof. Dr. Neşet Ömer Hocanın İkinci Kişiliği

Yıl 1944 Tıp faköltesine yeni başladığım günlerden birinde, büyük tıp bilgini, büyük hoca, Neşet Ömer bey hipertansiyon ile ilgili konferans vermektedir. “Eminönü halkevinde”.

Dinleyicilerin içinde biz gibi tıp mensubu dışında, yaşlı, tonton hale gelmiş, haylice çok sayıda kişiler de mevcut.

Konunun hassasiyeti nedeni ile salonda herkes nefesini kesmiş, adeta nefes almadan dinliyor hocanın dediklerini.

Hocamız, farkında idi, dinleyicilerin çoğunun tansiyon hastası olduğunu. Bu bakımdan konferansının sonuna doğru şu cümleyi sarf etmesi, dinleyici hastalarda bir ferahlık sağlamıştı:“Sayın dinleyiciler şu ana kadar Prof. Dr. Neşet Ömer konuştu. Onun konuştukları ve tavsiyeleri pek fena sayılmaz amma? Siz beni dinleyin. Bana kulak verin.

Hoca duymasın amma, hayat çok kısadır. Zaman, zaman perhizi biraz gevşetseniz de olabilir.” Salonda kahkahalar.

İstanbul Kazan, biz Tıbbiyeliler Kepçe

1950’li yıllara kadar Türkiye’de tam teşekküllü ancak ve ancak bir tane Tıp Fakültesi vardı. O da İstanbul Üniversitesine bağlı benim tahsilimi tamamladığım yegâne tıp Fakültesi. Şimdilerde olduğu gibi; üniversite kampusu da kurulmadığı için, derslerimizi almak, hocalarımızla temas aslında bir problemdi bizler için. Tramvay ve otobüslerle bir elimizde çantamız, kolumuzda beyaz gömleği ile bugünkü İstanbul Beyazıt’ta bulunan Üniversitede ancak Mikrobiyoloji, Deontoloji, lisan, Hijyen derslerini alır, geniş kütüphanesinden istifadeye çalışırdık.

Adli tıp için Gülhane Adli Tıp Merkezine

Göz, bevliye, cerrahi dersleri için Cerrahpaşa hastanesine.

Dahiliye dersine, Guraba hastanesine

Kadın doğum, KBB, Dâhiliye – Cerrahi için Çapa klinikleri,

Kadın doğum derslerine Haseki hastanesi,

Anatomi-patoloji-histoloji- kadavra Üniversite ek binasında,

Zooloji-botanik derslerini ise Süleymaniye botanik bahçesi ile Morfoloji tesislerinde alıyorduk.

Sabah 9’da Beyazıt’taki dersten çıkar, 11:00 daki Çocuk dersi için taaa.. Şişli’ye bu defa öğle sonrası dersi için de ver elini Bakırköy Ruh Hastalıkları kliniğine nefes nefese.

Ders kitapları kifayetsiz, fotokopi yok. Bizzat, aksatmadan bütün derslere gireceksin. Notlarını kendin alacaksın. Hocadan kulağınla dinleyip- gözünle görebildiğin kadar. Çok öğünülecek husus, çok değerli, dünya çapında isim yapmış hocalardı her biri. Kendi branşlarında otorite idi hepsi de.

Hıtaş rejimi Almanya'sunda; ıskalk mede ni ile Yahudi kam tazyam nekadar kıymetli ilim adamı ve Prof. Doktor var ise sürgüne talı olotuklarında; Yüce Atatürk her reyde ol- duğu filii "Genç Türkiye Cumhuriyetimizin kuruluşunda", ileri işkelerin teknolojisini en iyi şekilde alalilmek için; bu profesörlere sahip olamıms. Ve yurdumıza fetileret Üni- versitelerimizi Dünya ilmi seviyesine getirmis- tik.

İşte lizi okutan, lize feyz veren; dünya Capında Alman Profesörlerinden lizeleri:

- * Prof. Dr.: Erlich Frank (Dahiliye - iç Hast.)
- * " : Schwartz (Patolojik Anatomi)
- * " : Kurt Kozwik (Zooloji)
- * " : Heil BR (Botanik)
- * " : Tilor Peterphay
- * " : Zuber
- * " : Rausch
- * " : Hugo Braun v.s.

Bizim şanıımızdan olucak ayarca lizlerin yetişmesinde lüyük emekleri olan Türk ve kendii kamımızdan çok değerli Prof.

ve dünya çapında değerli hocalarımız da
var idi. İşte; Front'un lüle saygı duyulmuş;

* Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelep (Dahiliye -
Kalpei - Rektör, Gençliğinde Siirîliler Müzeler
doktorluk yapmış.)

* Prof. Dr. Mazhar Osman Uzman (Ruhiye)

* " : Fakrrettin Kerim Gökcu (Anadoluya
hocası - İstanbul vali ve Belodiyeye Reisi, Kültür Bakan
mevkilerinde bulunmuş, Siirîliler Pazarköyden
Köyü Öğretmenler.)

* Prof. Dr. Burhanettin Tokes (Cerrahi)

* " : Kâzım İsmail Gülcem (Cerrahi)

* " : Kemal Aksoy (Cerrahi)

* " : Sincan Hakkı Aral (Cerrahi)

* " : Tevfik Sağlam (Dahiliye)

* " : Sedat Tarıncı (Dahiliye)

* " : Ekrem Serif Eşeli (Dahiliye)

* " : Arif İsmet Fetişci (Dahiliye)

* " : Murattıvalı Berkoff (Anatomi)

* " : Zehi Zelen (Anatomi)

* " : Süreyl Ünver (Deontoloji)

ve diğer kıymetli hocalarımızdan ayrı ayrı
feyz almıştık. Sanki; Almanya'da tahsil
yapmış gibicesine. Ne mutlu öğrenici için!
bu kıymetli hocalardan . 154

Stajyer Doktor olma Mutluluğu

Yemiştik seneleri bir bir. Beş yıl. Kolay mı geçti dersiniz? İstanbul kazan, biz kepçe. Düşününüz bir an için; sabah ilk ders Cerrahpaşa'da; iki saat sonra olacaksınız taa... İstanbul'un öbür yakası Şişli'de veya gideceksin "Weith" otobüsleriyle kırk beş dakika ver elini Bakırköy. Bin tramvaya... İn tramvaydan, koş bu dersaneye veya öbür dersaneye veya öbür hastaneye staj için... Koşa koşa yorulmuştuk amma... Sona geldiğimiz için olacak, artık bu yorgunluklar tatlı yorgunluktan bizim için. Böylece geçti bir yıl daha!

F.K.B'deki bir tıp öğrencisi kendini "bir profesör" zanneder, kasılırmış hep.

Tıp üçe gelince, doçentliğe rıza gösterir.

Tıp sona gelince ise, çoktan razı imiş "bir doktorluğa"!

Fakülte bitip de eline diplomayı alınca? Nasıl oluyor insan? Paraşütle dünyaya atlanmış gibi sanki! İşte o zaman kala kalıyor yalnız. Bilgileri, kitapları ve hastaları ile baş başa?

Kendini sınıyor o zaman. "Belki bir doktor?"

Aynı evreleri ruhen belki ben de yaşamışım. İnsan ham bir meyva gibi oluyor o zamanlar. Her hasta seni olgunlaştırıyor yavaş yavaş. İyice kemale erince, haydi vaktin geldi emeklisin diyorlar!

Teselli Çemberi

İnsanlar, mutlu olmanın ölçüsünü etrafına bakarak ayarlar. Eğer dilediği şeyler arzusuna göre yerine gelmiş ise mesele yok. Rutin hayatına devam eder gider. İşinde emeğinde karşılığını bulamaz hüsrana uğrarsa, o zaman da kendisine teselli odakları aramaya başlar.

Bizim tıp talebe yurdundan “Üzelalın” a ne demeli öyleyse? Çalışmıştı derslerine sıkı sıkıya, emindi kendinden. Aksilik bu ya olacak işte kalmıştı bir dersten “bütünlemeye” üzgündü, hem de çok üzgün, kilit açmıyordu ağzını. Pek tabii çaresi; daha iyi çalışıp eksikliğini tamamlayıp sınıfını geçmekti. Bunu o da iyi biliyordu. Amma o an kendine teselli verecek ölçü arıyordu.

Arkadaşımız; birden fırladı yerinden, aküsü şarj etmişti herhalde. Doğru giderek dış kapıya yurda girenleri karşılıyor ve soruyordu tek tek her birine:

“Nasıl sınıfını geçtin mi arkadaş?” dediğinde.

“Çok şükür geçtim” cevabı alıyorsa.

“Sen benim işime yaramazsın” diyor ve şayet “Bir veya iki dersten taktım” demişse;

“Aslanım benim, koçum benim gel seni bir kucaklayayım “Teselli Çemberim” genişledi” diyordu.

Anket

Yıl 1950, Üniversite son sınıftayız. Öğrenci yurdunda arkadaşlarla aramızda yapılan bir ankette verilen cevaplar o günler için belki geçerli idi. Amma bugünkü hayat şartları ve İlmî sosyal gelişmeler nazara alınır, ne kadar komik olduğu anlaşılmaktadır.

Sorumuz şu idi:

“- Doktor olarak hayatta ne kadar servete sahip olmak istersiniz?”

Verilen cevaplar bugünkü isteklerin ve doyumsuzlukların yanında çok cılız kalıyordu.

* Kimi “10 bin liralık adam olmak” ile yetiniyor;

* Kimisi de 2 odalı tek katlı bahçe içinde bir ev;

* Ve bir başkası ise modeli ve yılı ne olursa olsun sadece yürüyen bir araba sahibi olmak istiyordu. Gençlik yılları; hep harp içi ve harp sonrası içinde geçen bizler için bu para ve servet ölçüsü ancak erişilebilecek bir yıldız gibi görülüyordu uzaklarda. Ancak; kırk yıl sonra etrafıma bakıyorum da; o ankete imza atanların bugün altlarında son model arabaları, kaloriferli lüks bir apartman dairesi dışında çoğunun bir de bahçeli yazlık evinin olduğunu görüyorum.

Aza kanaat güzel bir duygudur aslında. Amma Allah'ın hazinesi bolluk ve bereketlidir. Yeter ki dürüst ve sistemli çalış. Kul hakkı yeme tasarruflu ol, bu meyanda aklını kullan, erişemeyeceğin hiçbir zirve yoktur yeryüzünde.

Son İmtihanımı da Verdim (30 Ekim 1950)

Her ne ise vakit gelip çatmıştı. Doktor olmaya veya diğer adı ile Tıp Fakültesini bitirmeğe iki dersten imtihanım kalmıştı. Aksiliğe bakınız ki ikisi de aynı gün! Cildiyeden sabah girdim Çapa hastanesindeki imtihanıma. Allahtan netice müspetti. Buradaki heyecanım bitmeden, bu defa, koşar adımlarla, ara bahçeler ve sokaklardan Cerrahpaşa'da ki asabiye kliniğine... Nefes nefese imtihan kapısına geldiğimde “Ooo .hooo. İmtihan biteli çok oldu. Hatta hoca yanına misafirlerini bile kabul etti” demesinler mi?

Adeta, şoke olmuşum. Yakama, paçama şöyle bir çekidüzen verdikten sonra; kapıyı çalıp, daldım hocanın odasına “özür dileyerek!”.

Hocamız çok anlayışlı, baba kişiliği vardı. Yanındaki misafirleri o an unladığım kadarıyla eşi, annesi ve çocukları idi!

Hoca baktı benim telaşıma, heyecanıma

“– Evladım, biraz otur şöyle, dinlen sonra seni imtihana alayım” demez mi?

Benim için, Hoca ve aile efradından bir jüri kurulmuştu artık. Dönüş yoktu! Ya imtihan ters giderse hocamı mahcup edecektim! derken çok şükür korktuğum gibi olmamış, o andan itibaren “Doktor” unvanımı almıştım artık!.

11. Sivrihisar'da Hekimlik

1950-1963 yılları arasında Sivrihisar'da pratisyen hekim olarak çalıştım.

60'lı yıllarda Sivrihisar

Mecburi Hizmet

Her şey iyi de, Devlet hesabına okuduğum için Sağlık Bakanlığına dört yıl çalışma karşılığı ödememiz gereken paranın tahsilat zamanı gelmişti. Bu konuyu çok incelemiştik aramızda. Dört yıl bakanlığın tasvip ettiği mahrumiyet bölgesinde, devlet hizmetinde muayyen bir maaşa çalışacağımıza, kendi işimizde bir yılda vasati biriktirebileceğimiz para ile bakanlığa borcumuzu öderiz diye düşünmüştük. Nitekim öyle yapmıştık. O günkü hayat şartları ve para değerine göre ödenecek para bize göre az da sayılmazdı. Tam tamına 12.486 bin 33 kuruş idi. (Bu para ile Ankara Yenimahalle'de bahçeli bir ev satın alınabiliyordu.)

Bu arada tayin emrim gelmişti. Adana'nın Saimbeyli nahiyesi hükümet tabipliğine atanmıştım. Maaş 78 lira, yani bir ay çalışmanın karşılığı doktor olarak yalnız 78 lira alacaktım. Bu komik rakam beni şoke etmişti. O yıllarda kasabamız Toprak Mahsulleri Ofisi arabalarına şoför arıyorlardı, aylığı 350 liraya. Durumu mukayese etmek bile istemiyorum.

Benim tayin emrimi havi evrakı evimize getirdiğimde, babamız yemekte idi ve çorbasını kaşıklıyordu ki, benden durumu öğrenince çorbayı yutamaz oldu. Ve kaşığı dolusu ile bırakıvermişti siniye!

“Keşke 17 yıllık değil de, ilkokuldan sonra üç aylık şoför kursu aldırıyaydım” diye sitem etmişti devlete!

Birlikten kuvvet doğar denir ya, biz de öyle yapmıştık eşim-dostun teşviki ve bankadan temin ile eksliğini kapattığımız para ile borcun tamamını Sağlık Bakanlığına giderek vermiştik.

Pratik Hayata ilk adım ve İlk Hastam

Yıl 1950. Aylardan Ekim. Tıp Doktorluğu diplomasını alarak memleketim Sivrihisar’a dönüyordum artık. Gururla... Bir bakıma haklı idim öğrenmekte. O yıllarda, değil Fakülte bitirmek, orta ve lise öğrenimi yapmak bile her isteyene nasip olmazdı. İmkânsızlıklar içinde, imkân yaratarak yürütmüştüm tahsilimi. Dile kolay; orta-lise-üniversite derken 12 yılı evimden uzak illerde geçirmiştim tatlı ve acı hatıralarla dolu. O bitmez, tükenmez gibi geçen günler, aylar ve yıllardan sonra evime, yuvama, canımdan çok sevdiğim anama, babama, kardeşlerime ve sevdiklerime kavuşmuştum artık. Benim için bundan büyük mutluluk olamazdı çünkü... Bir yerde, zor da olsa, idealime kavuşmuştum. Azmin elinden bir şey kurtulamamış ve neticeye varmıştım.

Üniversiteyi “Devlet hesabına” okuduğum için, Sağlık Bakanlığına 4 yıl “Hizmet-i Mecburiyem” yani yükümlülüğüm vardı. Hemen muayenehane açamazdım. Tayinimi beklemek zorunda idim.

Evet, Üniversite imtihanları bitmiş ve bir diploma verilmişti elime amma, problemler bitmemişti henüz... Ve hatta yeni başlıyordu.

Bundan böyle her hastam ve onun etrafı, hemen her yönünden eleyip-ince dokuyarak tetkik ve tahlil ile imtihan edeceklerdi.

Eğer bir doktorun baktığı bütün hastalar iyi olsa ve teşhis ve tedavileri yüzde yüz doğru olsa, dünyadaki bütün hastalar o doktoru bulur, ona muayene ve tedavi olmaya çalışırlardı. Zaten bu tıbben imkânsız bir şey. Fakat imkân olan bir şey varsa, o da bütün dikkat ve ihtimamla hastaya eğilmek, eğitim esnasında öğrendiklerimi bir anda, bir yerde depolamak ve bu karışık bilmeceyi en iyi şekilde çözmeye çalışmak! En az hata ile neticeye varmak!

Bir ayakkabıcı imalatta bir hata yaparsa, onu atar, yenisini yapar yeniden. Burada sadece mal ve zaman kaybı olmuştur. Hâlbuki ya Doktor ile hastanın rizikosu? İnsan hayatı ile oynanıyor ve hata af edilemez bir yerde! Hastanın büyük kaybı yanında; ya Doktorun manevi kaybı? Ya o prestiji ne olacak?

İşte hayatın bu cilvelerini bilerek ürkek- içten telaşlı- adımlarla yürürken, etrafıma hislerimi belli etmeden, vakur, kendine güvenen bir tablo çizmek ve bu çizgide yürümek bilincinde idim.

Bakacağım her hasta, suya atılan taş misali, suda gittikçe büyüyen halkalar gibi... İyi olan bir hasta, sizden memnun olan bir hasta ve etrafı, yeni hastaların kapısını açacak, çevrem ve dairem gittikçe büyüyecek. Hekimliğimin derecesi, insancıl tutumum, teşhisteki isabet derecem, tedavideki süratim, ortama intibakım vatandaşın süzgecinden geçirilecek ve inip-çıkan grafikte günler aylar geçecek. Heyecan, heyecan ve daima heyecan!

Yeni aldığım çantama, tansiyon cihazı, steteskop ve bir miktar adıma basılmış reçete koyarak hazırladım kendimi çağrı gelecek hastam için.

İlçemizde o zamanlar adetti. Doktor ekseriya hastanın evine davet edilir. Evet, çok ağır hastanın yatağında muayene ve tedavi mantıklıdır bir bakıma... En enteresan yanı, muayenehanende de baksan, evine de gitsen veya gece yarısı da çağrılсан takdim edilen ücret aynı idi. O günlerin para rayicine göre 'İki buçuk Lira'. Evet, yanlış duymadınız: iki lira ve elli kuruş! Hasta fakirse hasta yakının ise veya aile dostunsa ücret talep edemiyorsunuz "Deontoloji" gereği.

Kasabamızda bir “Sağlık Merkezi” var. Fakat ne laboratuvarı ve ne de röntgeni mevcut. Ağır hastalar, tetkik ve tedavi için mecburen Eskişehir’e gönderilmekte.

O günkü yol ve vasıta durumu çok perişan. İsteyen istediği zaman yola çıkamazdı cesaret edip.

...

Heyecanla beklediğim an gelmiş, bir hastanın evine davet edilmişim. Şansımdan olacak; ilk hastanın durumu çok kritikti. Zaten başka doktor meslektaşlarım görmüş hastayı ve bir reçete tercih etmişler. Ancak henüz netice alınması olmamış zaman bakımından... Benden kat’i netice, yeni bilgi ve ayrıcalık bekliyordu hasta sahipleri.

Hastayı güzelce muayene ederek, hasta hikâyesini ve muayene bulgularını güzelce değerlendirdim. Hastanın mevcut tablosunu ve kritik durumunu nazara alarak, kış şartları, yol durumu ve naklinin güçlüğünü, hasta sahiplerine izahla; önceki tedaviye bazı ilaçlar ilave ettim. Geceyi hasta ve yakınlarıyla beraber geçirdim. Her geçen saat benim için heyecan dolu idi. Ve nihayet arzumuz yerine gelmiş hasta krizi atlattmış, hem ben, hem de hasta ile hasta sahipleri derin bir nefes almıştık.

Benim için mutlu andı. Ve ilk zaferimdi. Moralime moral katmıştı. İlk vuruş iyi ve isabet tamdı!

İkinci hastam

Hastam erkek, orta yaşlı, mesleği terzi. Senelerdir mide ağrılarından mustarip. O günkü şartlarda, hazır mide ilaçları tekemmül etmemiştii henüz. Reçeteye formülü Doktor yazar, eczacı laboratuvarında paketler halinde hazırlardı.

Hastam için de bir formül hazırlamıştım gereğince. Eczacı görevini tam yerine getirmiş. Dozaj kataloğa ve yaşına uygun. Hasta o gün ilacını muntazam almış... Buraya kadar her şey normal, güzel ve tamam.

Ancak aksilik olacak ya, reçetede verdiğim bir ilaç hastaya yan tesir göstermiş “idio-senkrazi” denen durum yaratmış! Hastanın her iki eli ve yüzü; adeta şişirilmiş bir balon gibi çıkmıştı karşıma.

Bu duruma, hasta telaşlı ve ben de gayet tabii olarak üzgün idim. Formülü tek tek incelediğimde, alerji yönünden sadece biri, o da “on binde bir” oranında yan tesir yapılabiliyordu.

Hastaya durumu izah ile yeniden formüle etmişim reçetemi...

Her ne kadar, üzüntü ve telaş göstermiş olsam da; mesleğimin her an böyle sürprizlerle dolu olacağına idraki içinde idim.

Hayat yolu bu: inişli-çıkışlı, bazen tatlı ve bazen acı. Gececek günler, aylar ve yıllar.

Hasta Takibi/Ascaris

Yaşlı mı yaşlı, ben diyeyim seksen, siz deyiniz doksan yaşlarında bir dede... Karaciğerde büyüme ve sarılık nedeniyle Vilayete kadar gitmiş muayeneye. O yıllarda (Sintigrafi-Ultrasonografi) gibi ileri teknikler yoktu henüz. Uzun bir tetkike tabi olmayan hastaya, (Tümöre bağlı Sarılık) teşhisi ile reçetesi verilip gönderiliyor evine.

Köyünün yolu bizim kasabadan geçen hasta bir gece için konaklıyor handa. Moral olsun diye. “Bak seni bir de burada doktora gösterdik demek için” çağrılmışım hastaya akşam vakti.

Vilayetin teşhisinde aynı görüşü paylaşarak usulen bir reçete de ben yazmışım.

Bir usul ittihaz etmişim kasabada. Serbest olarak çalışıyorum zaten, vaktim hep kendime ait. O halde bu vakti iyi değerlendirmek gerekir. Bugün baktığım hastaya muhakkak gidiyordum kontrole. Hiçbir şekilde maddi karşılık beklemeden. Hastaya evinde bakmışsam evinde, Han’da bakmışsam Han’a kadar gidiyordum.

İşte bu nedenle, ihtiyar hastamı da ziyaret ettim ertesi gün handaki odasında.

Kontrolde karaciğerin altındaki kitle yer değiştirmişti göbeğe doğru! Bu kitle yumak hale gelmiş askarit (solucan) olmalıydı. Ve bu askarit'den biri de safra kanalına girerek "sarılık" yapmış olmalıydı! Düşüncelerimi sevinçle hasta sahibine izah ettiğimde, onlar da mutlu olmuşlardı. Hemen tedaviye başlamıştık o gün. Tekrar ertesi sabah hana gittiğimde, hasta yatağında yoktu. Tuvalete gittiğini söylemişlerdi yakınları. Hasta gelmekte gecikince, kapısına kadar gitmiştik tuvaletin. İçerden ses geliyordu.

Doksan iki, doksan üç... diye ve devam ediyordu.

Bu sayılar düşen askaritlerin sayısı idi.

Hastayı takip amma... Hekim şansına da güzel netice...

Sivrihisar'daki muayenehanem

*Muayenehane*⁴⁴

O yıla kadar Diş Hekimi ile tanışmamış Kasaba zorlamaya başlamıştı bizi, şu muayenehaneyi açsanız da; şu bizim diş müşkülümüzü hallediverseniz diye.

İstanbul'dan o günün şartlarına göre bir muayenehane ve laboratuvarı için gerekli ne gibi ekipman lazımsa onu alıp kurmuştuk iş yerimizi.

Haberleşme henüz çok gerilerde idi. Karakol ve Kaymakamlığın dışında telefon bağlantısı yoktu henüz. Biz de, imkansızlıktan imkan yaratmaya çalışmış, evimiz ile muayenehane arasında parola ile çalışabilen zil testi tertibatı yapmıştık. Mesela zil bir defa çalarsa 'yemeğe davet'; iki defa çalarsa 'hasta var' gibi. Ne yapalım bu icadımız bile bizi mutlu ediyordu.

1960'larda ileri teknik girmeğe başlamıştı kasabamıza. Artık bizim de vardı bir telefonumuz. Kurulan 10'luk santral sayesinde. Zararı yok, manyetolu da olsa. Evden veya iş yerinden bir yeri mi arayacaksınız evvela PTT santralını arayacaksınız, sonra istediğiniz numara ile konuşma fırsatını yakalayacaksınız!

Elektrik geldiği saatler bayramımız oluyordu. Protezleri pompalı gaz ocağında kaynatır, ölçü maddeleri henüz Türkiye'ye girmediğinden, ölçüleri (Çankırı alçısı) ile alırdık. Çabuk donması için alçı içine bir miktar tuz koymayı da ihmal etmezdik.

Yıldızname

Uykumun en tatlı anında sabaha karşı sert sert vurulmuştu kapımız: "Doktor bey hastamız var" diye. Aslında taşrada çalışan doktorların günlük meselesi bu. Hastalığın ne zaman ciddileşeceği veya başka bir deyişle ne zaman aciliyet göstereceği pek bilinmez genelde hasta sahibince.

Hasta yönünden vakitli müdahale güzel bir şey doğrusu. Doktorluk mesleğinin cilvesidir bu adet. Her doktor bunun bilincini taşır daima. İşte bu neden ve vazife aşkı ile hemen toparlanıp hazır oluverirdim hemen.

⁴⁴ Dt. Zehra Kılıçal anlatıyor.

Hasta yakını, Naci beyle yolda giderken yaptığımız sohbette aydınlanmıştı mesele. Daha iki gün önce evlenen hanım felç geçirmişti. İfadesine göre kaymıştı çenesi bir yana. Konuşamıyordu bile. Olacak şey değil, neden çıktı bu? Damat beyden tutun da kayınvalide, kayınpeder ve kim varsa kardeş, hala teyze şok olmuşlar bu hali duyunca. Konuşmaların hepsi de hasta başında.

Kimisi diyor: “Kızımızı cinler bastı!”

Bir başkası “Nazara geldi allanen!” Derken diğer bir seste “Güneye doğru işemiş olmasın!”

Uzun lafın kısası ailece hemen verilmiş bir karar. Koşuluyor hemen atlar arabaya. Gelini götürüyorlar epeyce uzaktaki bir köyün “Üfürükçü hocasına”. Hoca efendi, hüsnü kabulden sonra bakıyor hastanın yüzüne garipliği seziyor. (içinden kendi kendine mırıldanıyor bu bir felç değil amma ne? diye) Hemen aklını kullanarak yapıyor numarasını, açıyor “Yıldıznameyi” inceliyor kendince, veriyor FETVAYI.

“Adının baş harfi M olan bir DOKTOR görülüyor yıldızında ona gidin hemen, o verecektir şifanı” der.

Naci Bey anlatmıştı bana hep olup bitenleri. Her ne ise, alacakaranlıkta yayan yapıldak hasta evine geldiğimizde, görüntü tek kelime ile feci idi. Sanki evden ölü çıkmış gibi yas figan devam ediyordu. Adeta bir dram yaşanıyor ailede. Beni görünce sessizliğe bürünen hane halkı, şimdi ne olacak gibisinden yüzüme bön bön bakıyorlardı.

Hastayı almıştım hemen bir odaya bir yakını ile beraber. Normal bir klinik muayeneden sonra hemen adını koymuştum. “Mandibula luxationu” yani “Alt çene çıkığı”. Aslında dersini okumuştum ama pratik hayatta ilk defa karşılaşmıştım böyle bir vakayla. Bu vaka ortopedik sayılırdı. Kasaba hali nerede bulacaksınız o branştaki doktoru. O halde mecburdur pratisyen doktor gerekli müdahaleyi yapmaya, tabii hastaya zarar vermeden. Bismillah çekip oturttum hastayı bir mindere yasladım kafasını duvara. Gerekli manevrayı yaparak çıkığı yerine koyuvermişim hemen. Hasta çenesi rahatlayınca gelin hanım sevincinden fırladı havaya bastı feryadı, avazı çıktığı kadar.

“Felç değilim. Şükür Allahım!” Diye.

Ailede esmişti o an bir bayram havası. Elimi öpen, dua eden, teşekkür eden dizi dizi idi. Ben de mutlu olmuştum bu güzel tablodan.

O gün ve o yılların rayiç bedeli 2.5 lirayı takdim ettiği zaman hasta sahibi çok mutlu görünüyordu.⁴⁵

Diyet

Kamil ağanın tansiyonu çok yüksek seyrediyordu. Gerekli ilaç ve tavsiyelerim yanında, siyah et yememesini onun anlayacağı şekilde izahatta bulunmuş ve bir de bir kâğıda açık açık tarife yazmışım.

Tesadüf olacak ya, oturmuş kahvehanenin yola yakın bir köşesine yaymış masanın üzerine büyükçe bir ramazan pidesini ve yanına büyük bir tomar pastırmanı iştah ile yiyordu çayını yudumlayarak:

“-Afiyet olsun” diye yanına yaklaşınca “-Seni buraya kim çağırdı doktor bey, senin ajanların mı var yoksa” demez mi...

Nezaketen, durumu izah ettiğimde ise: cebinden çıkardı daha önce verdiğim diyet listesini ve burada pastırma yok demeğe çalışıyordu.

İleri günler de olacak ya aynı yerde Kamil ağayı bu defa da dana eti kavurması yerken görmüştüm. E...ne yapalım ağa ile mücadele biraz zor olacak amma, neticeden ikimiz de mutlu olacağız.

Radar Gibi

Mehmet ağa ileri derecede böbrek ve kalp hastasıdır. Yaşlılığını da bunlara eklersek yatağa bağlı bir hastayla karşı karşıya olduğumuzu ifadeye gerek yoktur sanırım. Mehmet ağanın bütün yiyeceği ile diğer medeni ihtiyaçları hep yatağında karşılanmaktadır.

O gün ev halkı kendileri için besledikleri tavuğu keserek pişirip yemeği planlıyorlar. Bu arada hasta olan babaları Mehmet ağaya da doktorunun verdiği diyete göre bir miktarını takdim etmeyi tasarlıyorlar.

⁴⁵ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Hastamız öyle uysal, söz dinler gıda rejimine sadık biri değildir. Onun için kestikleri tavuğu gizli şartlarda pişirmeği tasarlamayı düşünse dursunlar, kurnaz olan hastamız yattığı yerde, tavuğun kesilirken ve sonraki safhalarını sanki bir radar gibi takip eder. Yatak odasının kapısı açılıp kapandıkça da pişen tavuğun güzel ve cazip kokusu hastayı büsbütün çileden çıkarır. Artık siz onun yaşlılığına mı vereceksiniz, yoksa cehaletine mi? Orasını siz takdir ediniz.

Tavuk pişmiş, artık ılımağa terk edilmiştir. Evdeki mutfak trafiğinin yavaşlamasından anlamıştır hasta.

İşte bu an felaket zilleri başlamıştır çalmaya. Hasta çağırır yanına yaşlı karısını. Zavallı kadıncağz kocam bir an önce iyi olsun diye elinden geldiğince en iyisini yapmaya çalışmaktadır. Fakat neticenin kötü duruma geleceğini düşünememiştir bile.

Mehmet Ağa tok sesi ile emretmiştir hanımına. “Pişirdiğiniz tavuğu tenceresi ile hemen getir buraya.”Zavallı kadıncağz da hemen getirir bu emri yerine.

Hasta tavuğa saldırır adeta aç bir kurt gibi, ucundan ortasından derken bir solukta bitirir koca tavuğu... Karısı itiraz etse de, bağırsa da dinlemez onu. Zaten peşin peşin yapmış yeminini. “Karışma, hepsini yiyeceğim” ... Evin anası üzgündür, yapılan yeminlerine karşı gelemediği için.

Hastanın ölçülü ve kontrollü giden iyi durumu değişivermişti birden bire.

Ve maalesef aile doktorları olarak evlerine kadar çağrıldığımda iş işten çoktan geçmiş, durduramadığı o kötü nefsi yüzünden hayata göz yummuştu.

Trafik Şakası

Kasabanın sevilen efendi şoförü Mehmet Efendi telaşla girdi odama.

“- Aman yetiş doktor bey, şaka yapayım derken kaka yaptım. Elimden bir kaza çıktı istemeyerek. Çok sevdiğim, canım kadar sevdiğim arkadaşşıma çarptım arabamla.”

“Olacak ya bir muziplik geldi aklıma, yolda giden arkadaşşıma yaklaştım arkasına yavaş yavaş ve bastım kornaya: O sağa kaçtı ben de sola derken, onun arkasında bir duvar kalmıştı... O an firene bastım ama bu defa fren tutmadı... Arkadaşım sıkışıp kaldı araba ile duvar arasına...”

Şoförün can arkadaşşı birkaç kaburga kırığı ile kurtarmıştı canını...

Reçete ile Mazot

İkinci Dünya harbi sonları. İktisadi problemler had safhada bazı ihtiyaç maddeleri YOK satılıyor.

İşte böyle günlerin birinde aile dostum Hasan Beyle dertleşiyorduk sundan-bundan. Tarlasına su kuyusu kazdırmış, koymuş üzerine bir su motoru... Fakat gel gör ki, motoru çalıştıracak bir litre bile MAZOT yok piyasada. Bunca yaptığı masrafa mı yansın, yoksa yerde kalacak mahsule mi? Hasan bey uykularından kesilmiş... Akli fikri mazotta idi hep... Bu derece sıkıntıya sinir mi dayanır, kalp mi?

İleri günlerin birinde o karşıma hasta olarak gelmişti. Kendisini sıkı bir muayeneden sonra reçetesini yazıp vermiştim eline hemen yakınımızdaki eczaneden ilacı getirmesi için... Reçeteyi şaşkınlıkla okuyan eczacı “Bunun bir şaka olduğunu “Size verilecek bu ilaç yok piyasada” der ve ilave eder: “Doktorunuz size (ÜÇ VARİL MAZOT) yazmış da?

Hasan Bey basar kakhahayı sanki dileği yerine gelmişçesine...

Kız anamızın adı ne?

Muayenehanemin önünde durdu traktör. Römorku üzerine yorgana sarılı yaşlı bir hanımı indirdiler yere uflaya, puflaya. Refakatinde bulunan iki oğlu ve gelinleri, anacığım anacığım diyerek, ihtimam ile yatırdılar muayene masasına. Buraya kadar prosedür normal.

Gerekli muayene ve tetkikten sonra geldi sıra reçete yazmaya! Bana yakın olan oğluna, sordum analarının adını. Oğul afalladı birden! Şöyle bir düşündü. Bakındı etrafına sanki imdat isteyen biri gibi! Her halde soran olmadı bugüne kadar. Ananın adı nedir diye? Gayet mahcup bir eda ile, karısına “Kız anamın adı ne?” demez mi. Bir problem çıkmıştı ortaya, acaba analarının “Adı” ne idi. Vasati 40 yaşlarında iki oğul, iki

gelin hanım nasıl oluyor da biricik analarının adını öğrenmeyi akıllarına getirmemişlerdi.

Durumu şöyle dile getirdi en büyük oğul. “Doktor bey, kasabaya ve etraf köylere çok uzak bir yaylada kalıyoruz. Bulduğumuz yerde bizim aileden başka kimseler yok. Biz bildik bileli “ana” deriz anamıza amma biri yaylaya gelip de anamıza adı ile çağırın olmadı hiç.”⁴⁶

Telkinle Tedavi

Bir aile tanıyordum kasabada. Evin beyi efendi mi efendi. Evini kıt kanaat da olsa geçindirip gidiyor. Evin hanımı dersin, yuvasına bağlı, titiz, temiz, el hüneleri yüksek, eşine ve çocuklarına çok düşkün biri. Hastam olarak kabul ettiğim ve muayenesiyle beraber incelediğim hanım efendi de, ‘psikosomatik’ sinirsel uyku düzensizlikleri tesbitle ilaçlar veriyordum zaman zaman. Reçeteler aile bütçesine yük olmaya başlamıştı artık. Ayrıca, ilaçların alışkanlık yapacağını da düşünerek, hastayı (telkin ilaç) la iyi etmeğe denemek istemişim.

Görüşlerimi ve düşüncelerimi sır olarak yalnız kocasına ve eczacıya izah ederek, “leblebi unundan” bir miktar pilul (hap) yaptırıldı.

Hastaya da çok kıymetli ve çok pahalı bir reçete yazdığımı, çocukların erişemeyeceği bir yerde muhafaza etmelerini, günde 1’den fazla alınırsa zehir tesiri göstereceğini, münasip bir dille ifadeye çalıştım. Neticede, hasta artık gecelerinin çok rahat geçtiğini, bu nedenle, gündüzlerinin de huzurlu olduğunu ifade ediyordu.⁴⁷

Raporla İçki

Elî ayağı temiz, giyinmesi düzgün, efendi mi efendi bir bey girdi muayenehaneme. Kendisinin esnaftan olduğunu, günlerinin çok stresli geçtiğini ifade ile zaman zaman tansiyonunda yükseklik tesbit edilme nedeni ile muayenesini istedi benden.

⁴⁶ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

⁴⁷ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Kendisine bazı tavsiyelerimin yanında, gerektiğinde akşam üzerleri bir kadeh içki alabileceğini söyleyerek, gerekli reçeteyi verdim.

Hastam Kazım Efendi, “Doktor bey, bizim evde pek içki içilmez. Eşim çoluk çocuk alacağım bir kadeh içkiyi belki yanlış anlayabilirler. Lütfen bir rapor yazabilir misiniz bu hususta.” der.

Ben de uymuştum bu samimi dileğe. Nereden bilebilirdim? Meğer Kazım Bey son günlerde eve akşamları hep sarhoş gelir olmuş. Evet, henüz alkolik değil ama, bu hususta zaten dır dır başlamış evlerinde.

Raporu da aldı ya doktordan. Artık kimse durduramazdı onu! O akşamı kana kana içerek geçirir! Tabii eve ancak arkadaşları getirebilir kör kütük sarhoş olarak!

Karısı ve çocukları figan ederler! Bu başımıza gelen ne olacak? diye. Kazım bey, sarhoş amma, gayet emin kendisinden. Titreyen elleriyle zorla cebinden çıkardığı raporu gösterir ev halkına “Raporum var, rapor! İstedğim zaman, istediğim kadar içirim anladınız mı? Şimdi” der.

Ertesi sabah eşi anlatmıştı olanları dinlemiştim üzülen, iyi niyetimin kötüye kullanıldığını.⁴⁸

Evet, Böylesine Baba Denmez

Köylerde dolaşır “çoban köpek”leri boyunlarındaki o korkunç zincirlerini sallıya, sallıya. Saldırmazlar insana kolay, kolay. Onu rahatsız etmedikçe. Evin dört yaşlarındaki afacan oğlu da oynaşmış köpek ile; herhalde ters bir şey yaptı onu kızdıracak! Köpek bu, dinler mi seni ağanın oğludur diye, koparıvermiş bir kulağı ile kafa derisinin yarısını.

Getirmişlerdi tedaviye, gereği yapılırken, konuşuyordu bir yandan baba.

“Aman doktor bey, gözünü seveyim. Sakın benim köpeği ihbar etme “kuduz”dur diye. Ya onu öldürürse hükümet! Ne yaparım ben onsuz. Bir daha bulamam öylesini. Çocuk bende çok. Biri eksik olsa ne çıkar!” demez mi.

⁴⁸ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Böyle babalar da olabiliyor demek cemiyette! Tabii böylesine BABA denirse.⁴⁹

Garib Efendi

Zayıf, narin, sıksa yapılı adeta rüzgâr önünde uçuyormuş gibi yürüyen Garib Efendi. Askerlikte öğrenmiş iğne yapmasını, dolaşır mahalleleri gece gündüz bir lokma bir hırka için. O sanki kasabanın cankurtaranı...

Anemik ve astenik yapılı bir hastama vermiştim o günler birkaç kutu iğne. Garib Efendi tarife üzerine her gün hasta evine kadar giderek tatbik eder iğneleri...

Hastam Gülizar Hanım nüktedan biridir. Garib Efendiye: “Bu yapılan iğneler neye yarar” diye sorar. O da izah eder aklının erdiğiince.

Hastam:

“A yavrum Garib Efendi: Madem bu iğneler bu kadar faydalı hem kanlandırıyor hem de canlandırıyor. Niye yapmıyorsun kendine de” der.

Reçete Örnekleri

Yıl 1950. Yeni mezun olmuştum Fakülteden. Çiçeği burnunda bir doktordum henüz. Doğup büyüdüğüm kasabamda mesleğimi icra etmek uygun gelmişti bana. Ancak bir eczane vardı hastaya cevap verebilecek. Eczane bürokrasiye boğulmuştu. Eksilen ilacı yerine koymak bir problemdi adeta... Sağlık için gerekli ana ilaçları yok satıyordu.

Kasaba esnafı doldurmuştu bu boşluğu. Bakkalı, Attarı dükkânının raflarına koymuşlardı bile bulunmayan ilaçları.

Hastayı muayene edip reçeteyi vermekle işi bitmiyordu doktorun. Acaba hangi ilaç hangi dükkânda var diye. Ben de artık öğrenmişim gerçek hayatın zorluklarını...

Mikroplar henüz yeni yeni tanışıyorlardı antibiyotiklerle. Bu yönden az dozajda tatbik bile yüz güldürüyordu. Mesela Yüz bin ünite Penicillin

⁴⁹ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Cristalize yüksek ateşle kıvranan bir hastayı şifaya kavuşturuyordu. Ancak bu kadar az ilaç üç saat ara ile sekiz defa enjekte ediliyordu. En büyük zorluğu ise, sağlık memurunun 24 saat hastaya bağlı kalması gerekti.

İşte reçetelerden örnek:

İEZOL Tablet

Not: Attar Müşteba Tütüncü'den

Penicillin Cristalize

Not: Şekercilerin bakkal Sadık'tan

Ultraseptil Tablet...

Not: Sinemacı Tahir'den alınacağı ayrıca hatırlatılırdı hastaya. Ancak, önemli bir hususu hatırlatmadan geçemeyeceğim. O yılların bir hastanın muayene ücreti iki buçuk lira olduğuna göre, bir kutu ultraseptil tablet alabilmek için hasta sekiz muayene ücreti ödemesi gerekirdi. Bu nedenle hasta iki veya dört tablet ile yetinmeğe çalışırdı. İşin en ilginç tarafı da ilacın bu kadarı bile şifa sağlayabiliyordu.

Geçti aradan elli yıl. Dün ile bugün mukayese edilemez. Tıp ilmi nerelerden nerelere geldi. O yokluklar içinde çalışırken, hasta hekim ve aile ilişkilerine önem verir, sıkı bir hasta takibi yapardık ve netice almağa çalışırdık.

Hastasından Doktoruna Orijinal bir Hediye Paketi

1950'li yıllar. Birkaç ay öncesi muayene ettiğim genç bir kız anası ile beraber gelmişlerdi muayenehaneme.

“Doktor bey, size teşekkür için geldik. Şu küçük hediyemizi de kabul ediniz lütfen.” dediler. Ben de oturmalarını sağlayarak hal ve hatırlarını sordum. Her ikisi de neşeli idi. Bu arada, anası da kızı da ısrar ediyorlardı hediye paketinin açılmasını. Ben de uymuştum bu teklife. Doğrusu ben de meraklanmıştım. Bu ısrar karşısında.

Orta boy bir kese kâğıdının kıvrım ağzını açınca, ne olduğunu bilmediğim bir şeyle karşılaşmıştım. İnce pirinç taneleri desem, değil. Taneler parlak kum gibi. Benim düşünmeme fırsat vermeden söyleyiverdi kızın anası.

Hastanın böbrekleri kum döküyormuş. Verdiğim ilaç ve diyetten çok istifade etmiş. Ananın kızına karşı aşırı düşkünlüğünden olacak, her gün kızının çıkardığı idrarı dinlendirerek, süzmüş tülbenkten ve kurutmuş açık havada. Çıkan kum gün be gün azalmış. Hastasının iyi olduğunu hissedince ziyarete karar vermişler. “Doktor için hediyelerin en güzelinin taşlar olduğuna karar vermişler.”

Doğum

Bir tıp mensubu olarak, üzülerek kayıt edeceğim ki yoktu eskiden kasabalarda ne bir kadın doğum mütehassısı doktor ve ne de resmi bir doğum yaptıran ebe hanım veya gayrı resmisi. Peki ne yapıyordu o zamanlar! Her mahallenin bu hususta tecrübe sahibi olmuş yaşlı anaları koşuyorlardı imdada. Denize düşen yılana sarılır hesabı. Pek tabii ellerinden ne gelebilirse. Şimdilerde olduğu gibi doğum olasıya kadar bebeğin ve ananın her ay kontrolü yapılacak, verilecek gerekli vitaminler daha doğmadan! O zamanlar yoktu öyle şeyler. Allah ne yazmışsa kaderlerine, katlanırdı ona. “Ne yapalım Allah’ın takdiri böyle imiş veya Allah verdi, Allah aldı” deyip çıkılı verirdi içinden ve teselliye çalışılıyordu, pek kandıracı olmasa bile.

Modern tıp ne yapıyor bu günlerde. Doğacak bebek kız mı oğlan mı? İkiz mi üçüz mü koyuveriyor hemen adını. Evvelleri öylemi idi ya! Herkes müneccim kesilir. Karın öne doğru çıkmış erkek olacak veya kahve falı “Çingene baklası” ne diyorsa! Hepsi varsayımdan ibaretti. Bilinemezdi, hazırlanacak bebe yatağı kundak ve beşiği mavi mi yoksa pembe mi olacak diye. Hep bu nedenlerden olacak, ananın bebeliğinin geçtiği tahta beşikte, ben de sallanmışım gece ve gündüz uyumam için.⁵⁰

⁵⁰ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Loğusa

Loğusa lafını duyunca, hemen loğusa şerbeti geliverir akla. Hani o karanfil kokulu pembe renkli sıcak içecek ikram edilirdi hep tebrike gelenlere antika kâselerde, ihmal etmeksizin genç anneye de ılık ılık yeni pişmiş paluze. Loğusa ana çıkarılmamalı kırk gün kırk gece evinden dışarı. Çocuğuma KIRK basmasın diye. Aslında güzel bir âdetmiş doğrusu. Tıbben bebeğin ortama uyması ve rahmin eski normal haline dönmesi vasatı kırk gün sürmesi de bu işin doğruluğunu yansıtmaktadır. Bilinçsiz de olsa.⁵¹

Doğumun Böylesi de Var!

Bu bir hikâye değildir. Fıkra ise hiç değil. Olduğu gibi hakikat. Yaşanmış bir hayattır bu. Mevsim, harman vaktidir. Kasabanın kenarına yakın bir harman yeri... Dönüyordu öküzler yavaş yavaş, çekiyorlardı düveni, buğday başakları üzerinde. Çoluğu çocuğu ile çalışmakta idi baba gecesini gündüzüne katarak.

Evin anası Fadime ise kalmıştı evinde o gün. Yoğurmuştu hamurunu teknede. Tandırını yakıp pişirmişti bazlamasını. Bu arada hazırlamıştı yemeğini. Her şey yakında idi. O ana kadar ki ne oldu ise oluvermişti hemen! Beşinci çocuğuna gebe Fadime hanımın sancıları başlamıştı birden. Evi komşulara az da olsa uzak sayıldığından haber de verememişti olup bitenleri. Kendisi kesecekti kendi göbeğini. Tek tesellisi, tecrübeli idi bu hususta. Çaresiz mecburdu metin olmağa; Zor da olsa, yapabilmişti doğumunu kendi kendine. Sanki o an gizli melekler yardımcı olmuştu ona. Kesmişti göbeğini çocuğunun ve hatta yapabilmişti kundağını metanetle. Soluklanıp şöyle bir kez toparlamıştı kendini. Vakit geçmişti epeyi. Acıkmıştı kocası çocukları harman yerinde. Bu defa tek düşüncesi o idi. Omzuna yiyecekleri, kucağına da kundağını (bebeği) alarak düşmüşü yollara yayan yapıldak. Üstelikte, azar işitmişti kocasından “nerede kaldın şimdiye kadar” diye. Can kulağımla dinlemiştim bu dramı Fadime hanımdan buruk sesi ile.⁵²

⁵¹ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

⁵² Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Bebek

Defalarca kirlenip yıkanmış ve kurutula kurutula sertleşmiş bez serilirdi bebeğin altına; konuyordu üzerine, ısıtılmış çocuk toprağı. Bağlanıyordu bezin bağcıkları ve yapılıyordu kundağı tatlı sert. Kirlenen toprak atılıp yıkanıyordu bezi tekrar kullanabilmek için.⁵³

Sivrihisar izlenimleri

Aslında kasabamız küçük fakat köyleri zengin ve hinterlandı çok genişti. İşimizin dışında, dost ziyaretleri, bağlar ve yakın piknik yerleri bizleri tatmin ediyordu. Rahatımız, itibarımız ve kazancımız o günkü şartlara göre iyi idi. Halk ikimizi de mesleğimizdeki tutumumuzu da aile olarak yaşantımızı da takdir ediyor ve bizleri el üstünde tutuyorlardı. Çok şükür hasta muhitimizle en küçük bir problemimiz olmamıştı. Biz zaten halkın içinden gelmiş, onların ne istediğini biliyorduk. Onlarla samimi ve ölçülü yaklaşım yapıyor, para konusunda ısrarlı olmuyorduk. Fakir fukaradan hiçbir zaman para talebimiz olmuyor, eş ve dostumuza da deontolojiyi tatbik ediyorduk.

İçki ve kumar gibi sosyal hastalığa yakalanmadığımız için de kazancımız hep elimizde kalıyordu. Ete, yağa, sebze meyveye pek para vermiyorduk. Zira kasabanın her kurulu Çarşamba pazarlarında, köylerden eş ve dosttan iyi olan eski hastalarımızdan evimize adeta hediye yağardı. Şükranlık olarak canlı kuzudan tutun da, tereyağı, bal, yumurta, peynir ve meyve en iyilerinden dizilirdi mutfakta boy boy...

Muayenehaneye ve evimize artık manyetolu da olsa telefon bağlatabilmişti devlet, yeni kurulan santral sayesinde. Devlete bağlı olmadığımız için çalışmalarımızda çok rahattık. Bu arada sosyal çalışmalarını da ihmal etmiyordum, Kızılay Başkanlığı gibi...

⁵³ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Yenileme sonrası Kılıçal'ların Evi (2022)

12. Zehra Kılıçal Anlatıyor⁵⁴

Denizli Çal Gömce’de dünyaya gelmişim. Ailemiz ”KADILAR” diye anılır muhitimizde... Babamın babası, yani dedem “Çal Müstantiği” imiş geçmişte. Onun namı senelerce yansımış “KADI” olarak da bu günlere kadar.

Cumhuriyetin ilanından üç yıl kadar sonra, yani 1926 yılının 15. Mayısında gelişim yazmakta ise de, Nüfusum, annemin ifadesine göre, ilkbaharda afyon alma günlerine rastlamakta imiş doğumum. Aslında pek fark etmez günün önce veya sonra oluşu; önemli olan sağlıklı olarak dünyaya gelmiş olmam. İki abla, üç ağabeyimden sonra, yani altıncı numara olarak sayılıyım kadroda... Başka bir deyimle; ailemin en küçüğü, en sevileni ve en nazlısı...

Türkan Hala, bebeklik kundağımı kucağına aldığımda, bu tatlı kızın adını (Fatma-Zehra) koymuşsunuz amma, bir de buna (Melek) ekleyin. Bu melek gibi bir şey diye iltifatta bulunmuşsa da Melek adı resmiyetin dışında hep söylenip gelmiş.

Denizli’de okullarda ve resmi dairelerde, Fatma Zehra, Sivrihisar’da ise yalnızca Zehra olarak çağrıldım hep. Bana sorarsanız, bazen benim de aklım karışsa da, aslında hepsi de hoşuma gidiyor. Mühim olan çağrılmak, adın ile anılmak, güzel olan şey de zaten bu. Kulağa en güzel gelen kendi adının hoş sedası değil mi?

Çocukluğum hep Gömce’de geçti ve bal yapan arı kovanlarının vızıltısı ile büyüdüm. Taze yayla havası ile. Taze süt ve kaymak ile doldu nefislerim. Dalında buğulu üzüm tanelerini koparıırken, öbür yanda tavuğun kümesine bıraktığı taze yumurtayı gıdaklayarak haber veriş, günlük hazlarımdan sayılırdı. Şimdilerde anarım hep o güzel günleri, şehirlerin gürültüsünden bizar oldukça.

Günlerin tatlı akışı çabuk oluşuverdi. Kendimi buluverdim, siyah önlük, beyaz yakalı olarak ilkokul sıralarında. Birinci – ikinci ve üçüncü sınıfları Çivril (YAKA) da babamın öğretmenlik yaptığı okullarda okudum.

⁵⁴ Dt.Zehra Kılıçal (15.Mayıs.1926 – 6.Mart.2022) Op. Dr. Mustafa Kılıçal’ın eşidir. İstanbul Üniversitesi Dış Hekimliğinden mezun olmuştur. Evlilik sonrası Sivrihisar’ın ilk dış hekimi olarak 13 yıl hizmet vermiştir. Ardından Ankara’da çalışmıştır.

Bu sıralarda, babam “hocamdır” nasıl olsa sınıfımı geçerim diye haylazlık yapmak şöyle dursun, bunun aksine çalışıyordum, babamı mahcup etmemek, onu müşkül duruma sokmamak için önüme serilen bu fırsatı çok iyi değerlendirmeye çalışıyordum. Nazlanıyordum fakat şımarımıyordum.

Geri kalan, okulun dördüncü ve beşinci sınıflarını ise, Bekilli (Üç Kuyu) ‘da ablamın yanında kalarak, çok hürmet ettiğim Yalçın Hocada okumuştum. Babamız H. İbrahim ağabeyim Bursa Lisesinde yatılı okuturken, diğer yandan; sıra gelmişti Kemal ağabeyime benim orta ve Lise tahsiline... Babamızın en büyük ideali bizlerin okuması ve ileride istikballerimizi kurtarmak şeklinde ifade edilebilir. İşte bu güzel düşüncelerle; Gömce’ye çok uzak olmasına rağmen Vilayet Merkezi Denizli’de (İsmet İnönü Lisesine) yaptırmıştı kaydımızı Kemal Ağabeyle beraber. Tutulan kiralık eve taşınmamız, gerekli ev eşyası ve yıllık yiyecek kıy hakkı. Kalacaktı annemiz de bizimle beraber. Babamız ise Gömce’de.

Okulumun bu hususta babamızın ve annemizin maddi menfaatin dışında, yaptıkları bu fedakârlığın karşılığına evlat olarak hiçbir zaman ödeyemeyiz. Ancak onların arzuları bir meslek sahibi olursak, belki o zaman yerine gelir. Baba ve annemizin bu kadar güzel ve inanç dolu emeklerini boşa çıkarmamış, sınıflarımı muntazam şekilde geçerek Liseyi takıntısız olarak bitirmiş ve Üniversite yolunu açmışım kendime.

Öz amcam, Arif Öztürk, İstanbul’da Gümrük Müdürü idi o yıllarda, bu hususu değerlendirmek benim için bulunmaz şansı. Bu şansı ayağıma kadar gelen bir şans olarak değerlendirmem gerekirdi. İşte içimde taşıdığım bu inanç ile Üniversiteye girişte hem “Hukuk” hem “Diş Tababeti” fakültelerini kazanmışım. Hangisini tercih edeyim diye epeyce tereddüt etmiş, en sonunda Diş Hekimi olmağa karar vermişim.

Takvimler, 1945 yılının son baharını gösteriyordu. Sevinçle okuluma başlamış ve her sabah erken saatlerde Yedikule Tramvayı ile Samatya’dan Beyazıt meydanını buluyordum... İtiş-kakış, zorlu yolculuk da olsa, okulun huzurlu havası, buna değiyordu doğrusu.

Beyazıt Cami-i yanında, eczacılık fakültesi ile aynı binayı paylaşan okulumuz Türkiye’de tek idi o zamanlar. Kontenjanı az olduğundan,

öğrencinin bilinçli yetişmesi güzel bir ayrıcalık ve Alman hoca Prof. KANTOROVİÇ⁵⁵ bizler için de büyük bir şans idi.

Yeterli sayıda ve kalitede kitabımız olmadığından, derslerimizi pür dikkat dinler, önemli bir kelimesini bile kaçırmadan tutardık notlarımızı. Kaçırdığımız önemli hususlar varsa birbirimize takviye yapardık. İmtihanlara genelde bu notlarımız ışığında çalışır ve hazırlanırdık.

Hatta yanlış yazılmış bir not yüzünden “Bir yılsonu” imtihanında fırtınalar esmişti sınıfımızda: ARA madde mi? yoksa ANA madde mi diye!

İmtihana, içeri alınıp aynı soru ile karşılanan kişi ara mı? Ana mı? Ne diyeceğini bilememişti. Bir hengâmedir gidiyordu. Hocalar kızgın, öğrenciler telaşlı. Neticede o yıl 4 kişi doğrudan sınıfını geçme bahtiyarlığına erebilmiş! Çok çalışkan herkesten daha zeki olduğum için değil, Allah’ın da yardımı ile ben de bu dört kişi arasında mutluluğa erişmiş, aileme müjdeli haberi ulaştırabilmişim.

Ancak her güzelliğin ve gelişmenin bir faturası ve bir zorluğu vardır daima. Bunu zaten herkes, her kesim kabul eder.

...

Yaz ayları sonunda ve sömestr tatil sonlarında Gömce’den İstanbul’a gelebilmek bir macera sayılırdı bizler için. Ve bir de asfalt yol yoktu ki, otobüs olsun! O halde kalmıştı geriye posta treni yani bir yerde kompartımanları sekiz kişilik kara vagonlar. Amma ve lakin, bu vagonlardaki odalar da nasip olamadı bize hiçbir zaman. Çal’a en yakın istasyon (KAKLIK’A) kadar giderdik at üstünde.

Beklerdik heyecanla trenin gelişini. Kara dumanını savura savura istasyona geldiğinde tren, koşardık elimizdeki bavullar ile vagon basamaklarına. O kalabalık hengâme içinde kompartımanda bir yer kapma şöyle dursun, koridorda bavulunu koyup üzerine oturan kişi en bahtiyar kişi idi. Eğer bu şartları kabul edip – kendisini mutlu sayan kişi bir hanım ise! Kabullenirdim daima bu problemlü yolculuğu bir gaye için. Ailemi tatillerde olsun görebilmemin uğruna.

⁵⁵ Alfred Kantorowicz, (1880 - 1962) Alman dış hekimi ve ortodontistdir. 1933-1950 yılları arasında İstanbul Üniversitesi’nde geçirmiştir. Dış hekimliğinin her alanında araştırmalar ve eğitimlik yapmıştır.

Trene binemeyip yerde kalanları hesaba katarsanız şanslı kabul edersiniz kendinizi. Yol uzun bitmek tükenmek bilmeyen yolculuk. Hele vakit gece de olmuşsa. Tren salları beşik gibi, gelir mi uyku da. Peki uyu öyleyse diyeceksiniz amma nasıl? Zaten zorla ilişmişsin koridorda bavulumun üzerine; o daracık geçit üzerinden, ıkına ıkına geçen kişilerin haddi-hesabı yok! Tren durdukça istasyonlarda alırsınız biraz temiz hava, açabildiğimiz pencere kenarından... Hele o gecenin ilerleyen saatlerinde, tren yavaş yavaş geçerken- uyuyan bir köy veya kasaba evlerinin yanından. Sönük yanan gece lambasının altında, uyuduğunu tasavvur ettiğim kişilere imrenirdim hep, “Ah keşke onların yerinde ben olabilseydim uyuyan” diye!

Yolun hemen, hemen yarısı olur Eskişehir’e gelince. Ferahlarız biraz, oranın kendine has gevrek simidi ile beraber tarçımlı salep içerek. Geçer istasyonlar bir bir... İçtiğimiz çene suyu ve yediğimiz pişmaniye müjdelere bizim İzmit’e geldiğimizi. Hani ya artık kokusunu alıyorduk İstanbul’un. Haydarpaşa’ya inişimiz ile vapura binişimiz birbirini kovalar. Artık son durak tramvayla Samatya’daki evim oluyordu.

13. Askeri Hekimlik

8-5-1951'de Yedeksubay okuluna girişim, 4 ay okul, 8 ay Zir atış poligonu Hekimliğinde askerlik hizmetimi tamamladım.

Zir atış Poligonu, Ankara Sincan'da az bir kadrosu olan topçu birliğinden ibaretti. Erat ve personel temiz ve disiplinli havada ve hepsi de turp gibi sapasağlandı. Aylık vizit sayısı çok düşük sayılarda seyrediyordu. Ve hatta bir gün vizite çıkan bir topçu eri ateşli hasta diye iki gün istirahat yazdığım zaman, er ilacı almış fakat istirahati kabul etmemiştii ısrarlarıma rağmen. "Ben arkadaşlarımla yüzüne nasıl bakabilirim ." diye.

...Kore'ye Takviye Birliği

Kore harbi devam etmekte idi bütün hızı ile. Az olsa da bizim topçu birliğinden de istenmişti Kore'ye gidecek asker. Gezi değildi bu. Başlayan harbe gidecekti. Sadece yurt dışında Türk gurunu yükseltmek için dövülecekti! Düşmana karşı, Birleşmiş Milletler safında. Poligonun komutanı Albay Hayri Ökten vermişti emrini: "Bekâr olup, Kore'ye gitmek isteyen üç adım öne çıksın!" Oradaki mevcut bütün askerler hep birden yürümüştü Albaya doğru üç adım ileri. Evlisi-bekârı hiç tereddüt etmeden. Bu tablo gözlerimizi yaşartmış, kura çekmek mecburiyeti hâsıl olmuştu. Kore arması taşıyan erlere, diğerleri gıpta ile bakıyorlardı.

Oğlumun Doğumu

1951 yılı sonuna gelinmişti. Bizim aile efradı için en büyük sevinç için gün yaklaşıyordu gün be gün. Oğlumuzun doğumu için hummalı bir hazırlık başlamıştı evimizde. Bu mutlu günü ben de paylaşmak istiyordum aile efradıyla. Birliğimden idari izin almıştım bu maksatla. Fakat aksiliğe bakınız ki, iznimin bittiği akşamı başlamıştı doğum sancıları. Eşimi bu durumda bırakıp gitmek hiçbir vicdani yapıya sığmazdı doğrusu. Askerliğin disiplini ve kurallarını çok iyi biliyordum. Vakit sulh zamanı idi. Seferi değildi. Her ne kadar (Önce vazife, sonra aile) gelmekte ise de, Komutanın hoşgörüsüne güvenerek, iznimin iki gün daha uzatılması için "Sürücü Posta" ile telgraf çekmiştim. Artık gönlüm rahattı, Netice müspet olmuş... Dileğimiz yerine gelmiş, 3.Ocak.1952 günü "Vatana bir asker" daha dünyaya gelmişti. İleride nöbeti babasından devir almak için.

14. Ankara Numune Hastanesi

*Ankara Numune Hastanesi Kısa Tarihiçesi*⁵⁶

Ankara Numune Hastanesi, Ankara'nın en eski hastanesidir ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda ülkemizdeki üç devlet hastanesinden biridir. Kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1880'li yıllardan beri hizmet verdiği bilinmektedir. O yıllardaki ismi Gureba Hastanesidir. Gureba garip kelimesinin çoğulu olup, 'yabancı, kimsesiz, misafir' anlamını taşır.

Daha sonra 'Merkez Mülkiye Hastanesi' ismini aldı. Mülkiye askeri olmayan anlamındadır. Cumhuriyet kurulduktan sonra 18.Mart.1924 tarihinde Türkiye Millet Meclisi'nde Sağlık Bakanlığı bütçe kanunu ile Ankara, Sivas, Erzurum ve Diyarbakır'da da Numune Hastaneleri kurulmuştur. Bu yasa ile il özel idaresinden alınan Gurba-Merkez Mülkiye Hastanesi Sağlık Bakanlığına bağlanmış ve 'Ankara Numune Hastanesi' ismini almıştır. O dönemde yatak sayısı 80'dir. Zaman içerisinde ek binalar yapılarak başkentin en önemli hastanesi olarak yıllarca hizmet üretmiştir. 1998 yılında göstermiş olduğu başarılı tedavi ve tanı yöntemlerinden dolayı hastanenin ismi "Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Hastanesi" olarak değiştirilmiştir.

Ankara Numune Hastanesi 27.Mayıs.2019'da kapatılarak tüm personeli ile Bilkent Ankara Şehir Hastanesine taşınmıştır.

⁵⁶ H.Kaya Yorgancı, Cerrahi Tarihimiz. Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2019.

Ankara Numune Hastanesi

Yıllar çabuk geçiyordu. On üç yılı doldurmuştuğ kasabamızda. Biz halimizden şikâyetçi değildik. İstedığımız an, muayenehaneleri kapatıp birkaç günlüğüne de olsa gezintiler yapabiliyorduk.

Bazen her şey para ile ölçülemiyor! Bir “Pratisyen Hekim” olarak çalıştığım için, bir eksiklik hissetmeye başlamıştım kendimde.

Bir ara, ihtisas imtihanına da girerek “Genel Cerrahi Müttehassıslığı” dalını kazanmıştım da! Fakat düzenimizi bozup, ihtisasa başlamayı göze alamıyordum bu defa....

Ne zaman oğlumuz Adil, Ankara TED Koleji imtihanını kazandı, işte o vakit hesaplar değişti bizim için.

Kasabamız ortaokulunda tedrisat çok zayıftı o zamanlar. Bazı derslerin öğretmeni bile yoktu. Bu bakımdan oğlumuz iyi bir okulda tahsil yaptırmak istiyorduk.

Bin bir emekle kurduğumuz ve normal düzeyde çalışmaya başlayan dış kliniğimizin maddi bir problemi olacaktı.

İhtisasa başlamamla gelirim sıfıra inecek, eşim yeni bir muhitte, yeni bir muayenehanede mücadeleye yeniden başlayacak, mesleki rakiplerin çok olduğu bir yerde hastalarına kendisini kabul ettirmeye çalışacak.

Ayrıca 13 yıl sonra tıp tahsiline bıraktığım yerden, yeniden başlayacaktım. Bu da bir cesaret işi idi.

En büyük kazancımız oğlumuzun İngilizce tedrisatlı bir okulda okuması ve benim de ileri yıllarda bir müttehassis doktor olarak çalışmam olacaktı. Cesaretle, Allah’ın takdirine bırakarak, her ikimizin muayenehanesini kapatarak gitme hazırlığına başlamıştık. Allah burada da yardım etmişti. Hiç kadro olmadığı halde, Sağlık Bakanlığına tesir ederek (Merhum hocam Dr. Suat Orbay ve merhum Başhekim Şemsi Özdilek) delaletiyle kadrom “Kalecik Devlet Hastanesi Operatörlüğü” görülüp, Numune Hastanesi 6.ncı Hariciye kliniğinde başasistan olarak çalışacaktım. Bu hususta gerekli dosyam Bakanlığın tespit ettiği bir jüri tarafından onaylanmıştı.

30.Eylül.1963’de Numune Hastanesi Cerrahi Kliniğinde Op. Dr. Suat Orbay yanında “Genel Cerrahi” dalında ihtisasa başladım.

İlk iş olarak, Ankara’da Koleje yakın 500 TL aylıkla kaloriferli bir daire kiralamak oldu. Güvencemiz, Eskişehir’den gelecek kira idi.

“İyi kulun Hak yardımcısıdır” derler ya, benim için de, yeni bir gün doğdu. O güne kadar ihtisas yapan doktorlara Devlet maddi yardımında bulunmazken, işe başladığım gün bana bir aylık peşin 535 TL maaş vermişti. Bu arada bir kalemde kira parası çıkmıştı. Tabii hepimiz sevinmiştik bu duruma.

Mademki Ankaralı olmuştuk, o halde oturduğumuz ev ve iş yeri kendimizin olmalıydı. İşte bu maksatla Eskişehir Delikli Taş’taki sonradan aldığımız evin tamamını 100.000 TL’ye peşin satarak, Cemal Gürsel Cad. Göymen Apt. birinci kattaki bir daireyi almıştık bu para ile.

...

Güzel ve huzurlu çalışmalarımızla hastanemizde 3 yıl daha geçmişti.

Yeni hazırladığım tez ve çalışmalarımın dosyası ile açılan kadroya jüriden geçerek, klinik “Şef Muavini “ unvanına erişmiştim.

Ham Karpuz Diyeti

Geri kalmış yörelerde cehaletten veya imkânsızlıklardan olacak

- Midesi ekşiyene biraz meşe külü bir bardak suda eritilerek içirilir.
- İdrarını söktürmek için mısır püskülünün kaynatılmış suyu,
- Pnömoni hastasına da yeni avlanmış tilkinin kanı içirildiği bilinmektedir.

Beğensen de, beğenmesen de halk tababeti budur. Çok şükürler olsun artık bunlar gibi geri kalmış tedavi yöntemlerini duymaz ve görmez olduk derken kliniğimize cehalet mahsulü bir vaka gelmişti bile.

Ulaşım imkânlarının arttığı ve bütün tıbbi imkanların hastaya kolayca sağlandığı bir zamanda, tek tük de olsa bu gibi hastalarla muhatap olmak üzüyor bizleri.

Vakamız, yedi-sekiz yaşlarında bir erkek çocuğudur. Yaşadığı köyünde küçük yaşına rağmen bostan bekçiliği yapmaktadır. Patronu olacak cahil adam çocuğa, sanki bir iyilik yaparcasına “Her sabah aç karna yedin mi HAM KARPUZU çekirdekleri ile beraber siler süpürür barsaklarını, yeniden dünyaya gelmiş gibi olursun.” der.

Bu duyduklarımı her gün ve günlerce tatbik eden zavallı çocuk... Neticenin nereye varacağını ne bilsin yavrucak.

Yediği karpuzların çekirdekleri birikmiş kalınbağırsağın son kısmında. Ve o kadar büyümüş ki çocukta tam ileus (barsak tıkanıklığı) teşekkül etmiş. Çocuğun ızdırabı artınca, bakmışlar ki: karnında ele gelen çocuk başı büyüklüğünde, sert bir kitle var. Düşünmüşler ki, bu bir kanserdir. Belki tedavisi olabilir ümidi ile yas figan içinde hastaneye getirmişlerdi.

Dikkatli muayene ve müşahede sonunda teşhise hemen varılarak, anal yoldan yutulan çekirdekler kürete edilerek çocuk şifaya kavuşturulmuştu.

Çetin Geçen Bir Cerrahi Nöbeti

Acil vakaları karşılayan bizim Numune gibi bir hastanede çalışıyorsanız ve sizde nöbetçi iseniz, genelde sabaha kadar ameliyathanede boğuşursunuz çeşitli hastalarla.

Nöbet sonu ev istirahati de tanınmadığından, sanki hiçbir şey olmamış gibi hastanede normal mesainize devam edersiniz, seminer-sağlık kurulu ve poliklinik gibi işleri yaparsınız. Dinlenmeniz artık eve kalmıştır.

Yaz dönemi olduğundan nöbetler sık sık gelmekte ve dinlenme imkânı bulamıyor ve evime karşı gerekli ilgiyi gösteremiyordum.

Aklıma koymuştum o gün: Zinde rolü oynayacaktım şayet becerebilirim. Eşime ve oğluma, eve girer girmez “Haydi hazırlanın sizi dışarıda akşam yemeğine götüreceğim, sonra da tiyatroya...” der demez onlar koşmuşlardı hazırlanmaya...

Ben de, koltuğa yayılarak oturmuştum gazete okumak için. O an rahavet çökmüş üzerime, hani insanın bir dayanma gücü vardır ya, işte bende de o olmuş... Uyuya kalmışım oturduğum yerde. Ve yere düşmüş elimdeki gazete. Ne zamana kadar dersenez, gecenin on birine kadar.

Eşim ve oğlum benim çok derin uyuduğumu görünce, örtmüşler üzerime bir örtü ve beklemişler başucumda ben uyanasıya...

Sıçradım hemen:

“Kusura bakmayın şöyle dalmışım biraz” dediğimde “Artık yarın gideriz, açık ne lokanta kaldı, ne de tiyatro. Canın sağ olsun, başka zaman gideriz” diye beni onore etmişlerdi.

Ah Şu Bürokrasi ve Kan

“Kan Hayattır, kansız hayat olmaz” sözünü bilmeyen yoktur. Lafa gelince her kişi mangalda kül bırakmaz. Fakat günü ve saati gelince, bazen bilinçsiz kişilerin elinde bu hayat kurtarıcı kan oyuncak olurverir.

Bir cerrah yapacağı normal ameliyatlarında gerekli kan hazırlığını yaparak girer ameliyatına. Ancak acil vakalarda hiç de öyle değil. İşte unutamadığım acı bir olay:

Acil nöbetlerimden birinde, vakit gece yarısını çoktan geçmiş... Serseri bir katilin kurşunu ile yaralanmış bir polis getirilmişti kliniğimize. Bir yandan şok tedavisi yaparken, bir yandan da ameliyat hazırlığı yapıyorduk. Gerekli serumlarla mücadelemizi yapıyorsak da, şiddetle kana ihtiyaç vardı. O yıllarda henüz hastanemizde kan bankası olmadığı gibi vericiden kan alabilme imkânı da yoktu. Bu nedenlerle, hastanın kan grubunu taşıyan beş polis kan bankasına gönderilmiş, oradan gelecek kanları heyecanla beklemekte idik. Zira hastada kan kaybını serumlarla karşılayamıyor ve ameliyata da alamıyordum. Bu arada odama nefes nefese, öfkeli bir polis amiri girmişti ve sıkıntısından dili boğazına tıkanıyordu adeta:

“Kan bankasına götürdüğü beş polisten de birer şişe kan alındığını, ancak alınan bu kanları bize vermediklerini ve bu kanları teberru kabul ettiklerini, istenen kanları para ile satabileceklerini” ifade etmekte sıkıntı çekiyordu.

Hemen telefonla acilen, kan bankası nöbetçi amirini aradığımda, bana da aynı biçimde sözler sarf edince, bu defa o an öğrendiğim telefon numarasından kan bankası müdürünü uyarıştım derin uykusundan. Ve nezaketle durumu izah ettimse de aynı katı tutumu ondan da alınca gerekli ağır konuşmayı yapmakta iken bir mucize olmuştu sanki. O arada bir polis odama girdi kucağında kanlarla... Ve bu kanları nasıl aldınız diye sormaya fırsat tanımadan, belindeki tabancayı göstererek

- İşte bu alıverdi...” demez mi? Hastaya kanları takılarak, gerekli cerrahi müdahale yapılmış ve bizleri korumak için canını ortaya koyan kahraman polisimiz kurtarılmıştı. Fakat buruk sevinçle...

Böyle mi olmalıydı yardımlaşma? Bürokrasinin böylesini ne duydum ve ne de görmüştüm. Pes doğrusu.

Çok şükürler olsun yok artık böyle saçmalıklar ve imkânsızlıklar.

Göbek Meselesi

Sayısını bilmeyecek kadar doğum yapmış, elli yaşlarında bir hanımefendi yatırılmıştı kliniğimize. Küçük bir eforla büyüyüp çocuk başı kadar büyüyen bir göbek fitiğinden muzdaripti.

Muayene sonrası, kendisine göbeği çıkarılabileceği hatırlatılınca, düşünceye dalmıştı bir an için. Ezile büzüle, kızara, bozara mahcubiyet içinde: “Doktor bey, size bir şey söyleyeceğim ama ayıp olur diye çekiniyorum... Tekrar yere baktı, bir müddet sustu ve “Kocam alkoliktir. O rakısını kadehten değil de benim göbeğimden içer... Eğer göbeksiz kalırsam kocam beni boşayacak. Ben buraya yatarken arkamdan bağırıyordu: “Ben göbeksiz karı istemem” diye.

Hastamızın bu sosyal problemini yerine getirmiş, ihtiyaca cevap verecek kadar göbek çukuru yapmıştık.

Yaram Acımıyor, İçim Ağlıyor

Geçirdiği trafik kazası nedeniyle kliniğimize müşahede için yatırılan genç bir polisin vücudunda yer yer sıyrıklar var idi ise de, genel durumu iyi olup o an için hayati tehlike de yoktu. Ancak sızlanıyordu genç adam.

“Ayıp olmuyor mu? Bu kadar hafif yaralarla bu yas bu figan niye?” dediğimde

-“Doktor bey, yandaki odada yatan bir bey var ya, iki bacağı kırık-alçılı... İşte o benim amirim, baş komiserim. Onu bu hale getiren benim. Ben çarptım ona motorumla. Benim yaralarım acımıyor, içim yanıyor. Ben ağlamayayım da kim ağlasın...”

Durumu komisere anlatarak aracı olmuş ve işi tatlıya bağlamıştık.

Kabadayı

Bir cerrah için nöbet demek yalnız ameliyat yapmak değildir. Her an problemle başı derde girebilir. Hasta ve hasta sahibinin o andaki psikolojisini iyi tartıp iyi değerlendireceksiniz. Adı üzerinde zaten, “acil vaka” demek, aciliyet gösteren vakalar demektir. Doktor olsun, sağlık personeli olsun, işini biraz ağırdan alma hakkı yoktur. Yorgunum, uykusuzum, açım, hastayım demeğe hele hiç hakkı yoktur. Hastaya en seri şekilde, en faydalı nasıl olması gerekiyorsa o yapılmalıdır.

Normal düşünce ile bu söylenen hususların hepsi doğrudur. Fakat Numune gibi hinterlandı geniş bir hastanede trafik kazası, bıçak yarası, kurşun yarası ve bağırsağı dolanan, midesi patlayan ve daha başka nedenlerle vakalar arka arkaya ve hatta çok zaman hepsi birden kliniği doldurursa, doktorun o andaki durumuna Allah yardımcı olsun... Zira o ilk saat ve dakikalar her hasta için hayati tehlike arz etmektedir. İlimi esaslar dâhilinde ve en seri şekilde hastaya faydalı olmalıdır.

İşte günlerden biri, istenmeyerek de olsa başıma gelenler.

Bitişik oda acil dâhiliye hastalarını karşılayan odadır. Dahiliyeci arkadaş ağır bir kalp hastası ile meşgul olacak ya o anda bir alkol toksemili hasta gelmişti kliniğe iki sarhoşun kolları arasında.... Ancak attıkları naralar ile hastaneyi ayağa kaldırıyorlardı. Cerrahi vaka olmadığı halde hastaya yardıma koşmuştum. Doktor arkadaşımın istekleri yönünde, acilen gerekli tıbbi tedavi yapılmış ve bu arada mide yıkanmıştır. Ancak sarhoşları susturmak imkânı sağlanamamıştır. Sarhoşlardan ikisi küfür dışı ayrıca etrafa saldırıya geçince, santralden acilen polis istenmişti. Acilen gelen polise şahsen kişilerden davacı olmadığımı, polisten sadece huzurun sağlanmasını istemiştım. Toksemili arkadaşları müşahedeye alınırken, diğer iki sarhoş karakola götürülmüştü... O günün nöbetini bu kadarla kapatmanın mutluluğunu taşıırken, bir hafta kadar sonra gelen nöbetimde arzu etmediğim ve aklıma gelmeyecek bir durumla karşılaşmıştım.

O gün kliniğimize kurşun yarası tanısı ile yatırılan KABADAYI lakaplı kişiye gerekli cerrahi müdahale yapılmış odasında yatıyordu. Buraya kadar her şey normal. Ancak, o gün gecenin yarısında Ankara Çınçın Bağları semtinde bir kahvehanede biri kalkıyor ayağa :“Arkadaşlar, bizim kabadayı Mehmet Numunedeyaralı yatıyor, ne duruyorsunuz, hadi hep beraber onu ziyarete gidelim” dediğinde hiç biri de kalkıp itiraz etmiyor, gecenin bu saatinde ziyaret olur mu? diye. Her ne şekilde ne ile gelebildilerse, bir güürültü ile doldurmuşlardı hastanemiz koridorlarını. Kabadayı bu, herhangi bir hasta değil ki? O hastanede kıvranıırken, yoldaşları uyuyabilir miydi? Haklılardı kendi yönlerinden... Hasta ziyareti kutsal bir vazife idi. Sadece onlar gece ile gündüzü karıştırmışlardı... Bu ulvi ziyaret ne ilme, ne mantığa ve ne de insanlığa yakışıyordu. Hem de, vasati 100 kişi ile baskın yaparcasına...

Nöbetçi şefi olarak bana durum bildirildiğinde, doğrusunu söylemek gerekirse kalabalığı görünce şoke olmuşum. O yıllarda henüz hastanemize koruma polisi tahsis edilmemişti. Bu vazife bana düşmüştü. Kalabalığın görünüşü, giyinişi ve tipleri hep favolli idi. Hemen koridorda bulunan bir banko üzerine çıkarak:

“- Arkadaşlar,

Gecenin bu saatinde dostunuz ve arkadaşınız Kabadayı Mehmet Beyi ziyaret için gelişiniz beni çok duygulandırdı. Güzel bir jest. Güzel bir duygu... Şimdi Kabadayının yanından geliyorum. Kendileri büyük bir ameliyat geçirdiği için şu an uyuyorlar. Tabii bu arada, uyuyan veya ıstırabından uyuyamayan hastalar var serviste. Bunlardan biri belki birinizin babası, belki de diğeri birinizin anası veya kardeşi olabilir. Lütfen şu an sizlerden ricam şudur: Hastalarımızı düşünerek anlaşalım sizlerle. Aranızdan iki kişiyi temsilci seçiniz. Bu arkadaşlarla gidip hastanıza uyarak ziyaret yapalım. Hepinizin selam ve sevginizi iletelim”

Bu anda, taa... Arka sıralardan bir ses yükseldi cevap olarak:

“Arkadaşlar, Doktor Bey baba adamdır. O ne derse onu yapalım. Onu üzmemelim arkadaşlar...” dedi. Amma, tesadüfe bakınız ki, ben bu sesi de, bu suratı da tanıyordum. Hani bir müddet önce hastanemize sarhoş olarak gelip de rezalet çıkaran ve polise teslim ettiğim kişilerden biri idi. O an dona kalmıştım adeta. Acaba bunlar benim nöbetçi olduğumu biliyorlar mıydı? da... benden intikam almaya mı gelmişlerdi. Yoksa ziyaret bahanesi ile Kabadayıyı yatağında linç mi edeceklerdi? Tek tesellim o gün sarhoşlardan davacı olmamıştım. Nasıl olsa polis ve amme gereğini yapacaktır düşüncesiyle.

Sarhoşun teklifi kabul görmüştü. Yanına aldığı bir arkadaşı ile beraber binmiştik asansöre servise çıkmak üzere. On saniyelik asansör yolculuğu bana on saat kadar uzun gelmişti. Zira ikinci kişi rezalet çıkaran o sarhoşlardan ikincisi idi. Ya benden intikamlarını asansörde alacaklarsa? Beni kim kurtaracak.Allahtan aklıma gelen kötülüklerden hiç birisi gelmedi başıma... Olay tatlıya bağlandı böylece.

“yap iyiliği at denize,

Halik bilmez ise malik bilir. “

Veya diğerk bir tabirle,

“Tatlı söz yılanı eninden çıkarır.”Not: Bu olaylardan sonra hastanemizde daima koruma polisi bulundurulmaya başlanmıştır.

Pire ve Çiçek

Yıl 1965. İhtisasımı yaptığım NUMUNE’de hasta sayısı çok, personel sayısı az, bütçe darlığını da hesaba katarsanız bakım ve temizlik hak getire... Ankara ve Anadolu’ya cevap verebilen tek Devlet hastanesi olduğu için, gelen hastaya yatak yok lafı geçersizdi. Gerekirse koridorları servis gibi kullanırdık.

O yıllarda tutulan poliklinik nöbetinin ne olduğunu ancak içinde yaşayanlar bilebilir.

O günlerin çalışma şartlarının zorluğunu hatırlamak istemiyorum. Nöbet odasındaki zaman zaman gördüğümüz pireler bize eşlik ediyordu. Nöbet sonu eve dönüşlerimde pire taşımayı adet edinmiştim. Ancak hastanemizin gül bahçesi herkesi kıskandıracak kadar güzeldi. Bahçe hem bizlere hem hastalarımıza hayat veriyordu. İyilik ve kötülükleri tartışmadan çok severek girdiğim mesleğimde söz gelişi canla başla, canavar gibi çalışıyordum. Öyle olmasa idi aynı hastanemde emekli olasıya çalışır mıydım?

Bir Pazar sabah yorgun ve bitkin çıktığım nöbet sonunda daldım o gül bahçesine kokladım çiçekleri doya doya... Düşündüm o an içimden. “Bir defalık olsun eşime pire yerine çiçek götürsem” diye. Çiçek dalında güzeldir parolasını çok iyi biliyorum ama olacak işte, koparmıştım bir adet kırmızı gülü dalından. Yanımda belirdi bahçıvan hemen. O bir şey demeden ben söze giriştim:

“Sayın başhekimimize selam ve hürmetlerimi bildirirken, lütfen Hastaneden bu defa pire yerine çiçek götürdüğümü iletirseniz memnun olurum” deyiverdim.

Ertesi günü, yaptığım espriden duygulanmış olacak ki, günlük hayatında katı tutumuna rağmen sayın başhekimimiz Op. Dr. Şemsettin Özdilek tebessüm ederek bana:

“Mustabey, bundan sonra evinize pire götüremeyeceksiniz. Gerekli tedbirleri aldurdım.” demişti.

İki ayaklı Öküz

Geçirdiği bir travma neticesinde: “Bir iç kanama şüphesi ile müşahede için kliniğimize yatırılan, bir hanım hastamız” her ne kadar alınan ifadesinde, “Yem vermek için girdiği ahırda öküzün süstüğünü söylemekte” ise de; biz buna pek inanmamıştık hekim olarak.

Hasta yakını olduğunu ifade eden bir bey de; her gün bizden: “Hastanın hayatı tehlikesinin devam edip etmediğini sormakta” ve hastası ile yakinen ilgilenmektedir.

“Haydi gözünüz aydın. Hastanız artık iyileşti. Bir iki güne kadar çıkarabiliriz” dediğimizde; kızılca kıyamet kopmuştu klinikte. Sebebi çok basit fakat çok acı idi gerçek! Yalanın kokusu çabuk çıkmıştı.

Hasta kadın; o koruyucu meleği bize ahret suali soran o bey tarafından tekme tokat dövülmüştü. Ve hastanelik duruma gelince de “Ben sana 10 milyon lira vereyim öküz süstü deyiver. Davacı olma bana! “diye ikna etmiş hastayı. Bu defa da: “Nasıl olsa hasta iyi oldu. Doktorları da atlattım. Adli bir soruşturmayı da önledim. Parayı niye vereyim” deyince de kadın çığılığı basmıştı klinikte.

“Beni bu iki ayaklı öküz süstü” diye!

Paranın Açtığı Kapı

Bir Pazar nöbeti. Nöbetçi şefiyim o gün. Daha ziyaret saatine vasati bir saat var. Şimdiden dış kapıda yığınak başladı. Onlar da kendilerince haklılardı bir yerde. Acaba içerdeki hastası nasıldı şu anda? Görmeyi arzu ediyorlardı bir an evvel. Hava güzeldi, geziniyordum bahçede. Uzaktan gördüğüm kadarıyla karışmıştı kapının önü.

Kapıcı tek kolu ile dışarıda birine sopa sallıyor, dışarıdaki kişi de tekme ile cevap veriyordu kapıcıya. Beklemenin nezaketi bozulmuştu. Yanlarına gidip dışarıdaki ziyaretçi vatandaşa:

“Ayıp değil mi yaptığımız! Kapıcının vazifesine müdahale ediyorsunuz. O bir memurdur. Vazifesini yapıyor. Ziyaret saat birde. Saati gelince hepimiz gireceksiniz.” deyince genç vatandaş sırtarak cevap verdi bana.

“Affedersiniz doktor bey; söylediklerinizin hepsi doğru amma, kapıcı ile aramızda parada anlaşamadık! Biraz evvel elinde çiçek ile size selam veren bey, beş lira verdi kapıcıya. Daha sonra giren hanım da verdi beş lira. Gözü kör olası bende var iki buçuk lira. Bir türlü razı edemedim kapıcıyı. Rayici düşürmek istemiyor herhalde.” demez mi?

Şoke olmuşum adeta! Kapıcıya emir verdim: “Açın kapıları ziyaret başlamıştır” diye. Kendisini de çağırıştım nöbet odasına. İfadesinde şöyle anlatıyordu kapıcı:

“Affedersiniz bey, kötü kabağın dölü çok olur derler. Benim de arka arkaya yarım düzine çocuğum oldu. Karı koca iki de biz, etti sekiz. Bir de ölemeyen kaşık düşmanı anam var etti mi dokuz nüfus. Aldığım maaş iki yüz bin. Bunun ellisini veriyorum ev kirası. Geri kalan yüzellibin ile geçinmeye çalışıyoruz. Fırından bayat ekmekleri yarı fiyatına alıp, ıslatıp ıslatıp yiyoruz çorba ile. Ta gecekonduya yaya gelir giderim. Dört çocuğum okuyor. İkisinin kitabını alamadım henüz. Çocuğum da sütü kalmamıştı bu sabah; para yok ki alasin. Yokluk sofuluğu bozdurdu bey. Ne cezam varsa verin. Adaletin kestiği parmak acımaz” Sosyal yara idi bu.

Usulen aldığım ifadeyi zapta geçirdimse de muameleye koymaya gönlüm razı olmamıştı.

Vazife Aşkı

Bir Ali Kabalak hoca vardı Numune’de şen şakrak. Titiz ve hayırsever, iyilik timsali. Eşi dostu yani çevresi o kadar genişti ki onun, vekili, vüzeradan tutunuz da, müsteşarından, memuruna kadar. Ancak, o onunla da yetinmez, kliniğe bir hasta mı yattı, şöyle maddi durumu iyi. Hemen hastaneye bir bağış koparmanın yollarını arardı. Kendine menfaat sağlamak yoktu onun lügatinde. Yardım ya hastane için veya garibanlara idi.

* Temiz ve titiz giyinir, hastasını da, hasta odasını da, personelini de öyle görmek isterdi hep.

* Hasta karyolası eğri mi konmuş yerine, o rahatsız olur bu dağınıklıktan. Hemen düzeltiverir kendi gücüyle. Emir verip yapılmasıya, yoktu onun sabrı.

* Bir tebessüm, hastanın veya hasta sahibinin gülüşü onun için her şeydi. Bütün yaptıkları için bir karanfil yeter de artardı bile.

* Personelden birinin kömürü mü yok evinde, sırada bekleyecek vakti mi yok o günlerde. Duymuşsa hoca da bunu, vakti yoktur beklemeye. Hemen çıkarır not defterini cebinden. Bulur kömür şirketindeki mesul kişiyi. Rica etmiştir gereğini. Yanmışsa o akşam soba ve ısınmışsa çocukları, işte hoca rahat uyumuştur o gece. İşte Ali hocanın mutluluk çizelgesi bu idi.* Öz yeğeni idi, zamanın Milli Eğitim Bakanı (Rahmete ermiş Sayın Orhan DENGİZ) Hastaneye kadar gelmişti. Sayın bakan, dayısının elini öpüp de şöyle bir hatırımı sorayım diye. Ancak, inanmayacaksınız amma, hoca vermemişti elini yeğeni bakana! Benim yanımda.

“Şu, hemşirenin beyi... şu, kasabada öğretmen, karı koca ayrı yaşıyorlar birleştire bu aileyi sonra vereyim elimi!” diyerek, dualarını almıştı gençlerin Ali Hoca.

* Hastanemiz başhekimi Dr. Münif İSLAMOĞLU, Ali beyin çalışma düzenine ve samimi tavırlarını takdir ettiği için, sık sık onunla beraber olur hastane problemlerini değerlendirirlerdi genelde.

* Günlerden birinde; hastane D Blok kısmını teftişe gideceklerdir Ali beyle beraber Başhekim bey. Sekreter hanım haber vermiştir gizlice telefonla D Blok mesul hemşiresine “tedbirinizi alınız” gibilerden. Sayın Dr. Münif Bey genelde yürürken hep yere bakar. Şayet klinik personeli yapmışsa koridorları ıslak bezle paspası takdir hislerini ifade eder daima o klinik mensuplarına.

Ali bey hoca'yı sorarsanız o da genelde yukarılara bakarak yürür ve abajurdaki kapı üstlerindeki tozları görür ve notunu ona göre verir klinik hakkında. D Blok hemşiresi, Başhekim geliyor diye başlatmıştır, personele koridor boyunca paspası! Ancak, Başhekim beyin yanında Ali hoca'nın da olduğunu duyunca, şaşırıp kalmıştır Başhemşire, “Ben şimdi ne yapacağım bu kısa zamanda, abajurlarda kapı üstleri de silinemez ki” der kendi kendine.

* Ali hocanın bir zaafı vardı! O da şeker hastası olduğu halde, dayanamazdı tatlı yiyeceklere!

Kebabçıya mı gittik klinikçe, hemen garsonu çağırır yanına,

“Bana bak! Herkese getir birer baklava, amma, bana getirme sakın ha!” demeyi de ihmal etmezdi. Garsona. Kebablar yenip sıra geldi mi tatlıya, hoca başlardı sağından solundan bir dilim baklava araklamaya. Biz de bu kaçamakları (sık sık) olmuyor diye hoş görür. Güler geçerdik. Fakat damlaya damlaya göl olur, misali sanki şeker tıkamıştı damarlarını hocanın. Var olan rahatsızlığı (Koma) ile çıkmıştı karşımıza. O sevimli, kıvrak adam, adam gibi adam. Artık yatıyordu bir solukla, yoğun bakım odasında. Bizleri ve bütün sevenlerini boğmuştu keder. Günler ve saatler geçmesini bilmiyordu. O İstanbul’da bizler Ankara’da takibini yapıyordu telefon hatları.

Bir sabah almıştık müjdesini. Dünyalar bizim olmuştu. Hasta kendine gelmiş ve hatta doktoru konuşmasına izin bile vermişti. Ve ne garip bir tecellidir ki, ilk ve son görüşmesi bana nasip olmuştu. O yüce insan koma’da bile, komadan çıkarken bile hep sevdiği, uğruna canını verdiği Numunesini düşünmüştü. Ayrıca, ameliyathaneler koordinatörlüğünü de yaptığı için, bana telefonla verdiği talimata bakınız.

“Mustafa Bey, ameliyathanenin salon ve koridorları var ya? O hayırsever Enver beye söyle de hasta nakil arabaları duvarları çarpıp tahrip ediyor ya; çepeçevre tahta kuşakla kaplasın duvarları!” oldu ve telefon sustu!

Ve bir Ali Kabalak Hoca varmış bu dünyada kabına sığmayan. Ruhun şad olsun hocam!

“Vazife aşkı bu olsa gerek! Komadan çıkıyor, düşündüğü şey hastanesi, söylediği şey yine hastanesi. Dileği, yine hastanesi idi onun!”

Tıp’ının Yemini

Acil hasta trafiği denince ilk akla gelen. Numune’dir daima. Gecesi gündüzü pek fark etmez zaten. Günün her saatinde, kliniğin koridorları Ah! Of! Çeken yaralılarla, fitiği boğulan veya apandixi, midesi patlayanlarla dolup taşar. Mevcut imkanlar dâhilinde, doktoru, hemşiresi, teknisyeni, müstahdemi koşuşturur hep hastalara yardım için. Uykum geldi yoruldu, acıktım demeden.

İşte bu şartların hâkim olduğu bir nöbetimde. Mevcut bütün hastalarla tek tek uğraşarak yerlerine yerleştirilmiş; ancak, birkaç kişiye verilecek “durum raporu” için de, hasta sahiplerinden izin alarak, ayaküstü şöyle bir yemeğe gitmişim ki, o zamanın örfi idare komutanı yolda bulduğu bir yaralıyı getirmiş numuneye. Olacak ya! Hemen haber verdiklerinde telefonla koşarak gelmişim kliniğe yemeğimi yemeden! O geceyi aç geçirmiştim sabaha dek ne yapacaksın? Mesleğinin cilvesidir bu. Gereğidir bu. Sakın yanlış anlamayınız! Şikâyetçi değilim, şikâyetçi olmadım zaten hiçbir zaman. Sadık kaldım hep yaptığım yemine hastalarım için!

İdarecinin İdareciliği Böyle Olur İşte

Adına grip veya nevazil deyip geçeriz de pek önemsemeyiz bu hastalığı. O da modaya mı uydu nedir? Aslında yerlisi yetiyordu bize. Bir de ithal olanları çıktı piyasaya. Bazıları Koreli, bazıları ise Taylandlı. Bir seferinde de; Asya’dan teşrif etmişlerdi. Bu son gelen nasıl yüz­süz biri ise? Davet edilmediği halde, çat kapıyı açıp dalmadığı ev kalmıyor.

E... sağ olsun bu arada bizi de unutmamış hani?

Eşimi, oğlumu birden yakalayıp yatırmış yatağa, sanki iskambil kağıdı gibi. Başka hastalığa benzemiyor mübarek? Akrabalara seslenemezsiniz, misafirimizle sizler de tanışır mısınız diye?

O halde ne yapacaksın iş başa düştü. Doğrusu da bu zaten. El alemin nemelazımı senin Asyalı misafirinden.

Hemen doldurdum bir izin formu. Doğru Başhekimimize,

- “O.o.o. bu kışta kıyamette, kayağa mı? Gideceksiniz?

Deyince, bende durumu izah etmiştim kendilerine.

Bir an düşünür gibi yaptı, elindeki onay bekleyen izin formunu, yırtarak parçalayıp attı çöp sepetine. Afallamışım birden. Nasıl olur da bu kadar acil günümde onaylamazdı benim izin kağıdımı diye?

Başhekim oturduğu koltuktan kalktı ayağa, gözlerime doğru baktı hüzünlü olarak, “Mustabey geçmiş olsun. Şu andan itibaren izinlisiniz! Çocuğunuz okula, eşiniz muayenehaneye gidesiye kadar” deyip kapıya kadar uğurlamışlardı.

Böyle bir idareci ile beraber çalışmak, çok güzel olmalı ne dersiniz?

Hortlak var!

“Hastane mi? Kestane mi?” adlı tiyatro eseri epeyce sükse yapmıştı sanat âleminde. Eserin yazarı sayın Dr.T. Temuçin bizden biri olduğu için eserdeki sahneler de hakikate yakın ve yerli mal hepsi. İşte gerçek olaylardan biri. İnsanın inanası gelmiyor adeta. Bu kadar aksilikler gelemmez her zaman yanyana.

Günlerden bir gün, hastanemize koma halinde ağır bir yaralı getirilir. Gerekli ilk müdahalesinden sonra, yatırılır, “beyin cerrahisi ağır bakım ünitesine”. Hasta sahibine de “Sen bu koridordan sakın bir yere ayrılmı, her an için kan, ilaç vs. gerekli olabilir. Seni istediğimiz an hemen bulabilelim” denir. Buraya kadar her şey normal, ancak, refakat için dinlenecek ve hatta oturacak bile yer yoktur koridorda. Saatler geçer, günler geçer, zavallı hasta sahibi tek kelime ile bitap ve perişan. Çünkü nöbette hep kendisi kalıyor. Başka yardımcı biri de yok değişim için. Bu nedenle, ayakta duracak hali kalmamıştır artık.

Vakit gece yarısı. Tenhalaştı koridor diyor kendince. Buluyor bir çare dinlenmek için. Koridorda boş duran bir hasta nakil arabası var hemen yakınında. Uzanır üzerine, çeker çarşafı üzerine ve başına, sıkı sıkıya sarılır iyice, sanki bir robot gibi. Başlıyor hemen uyumağa, yatağa çakılırcasına. Yanında top patlasa duyacak hali yok zavallının.

Koridor bu. Hele numune gibi hareketli bir hastane olursa. Yolgeçen hanı misali. Yan servisten başlıyor aniden koşuşmalar. Nöbetçi doktor hemşire giriyorlar bir odaya vefat etmiştir biri. Gerekli işlem yapılır hemen. Ölümün gasılhaneye nakli için emir verilir hemen orada bulunan bir müstahdeme.

Aksilik olacak ya, o anda; yan odadan çok acil bir nedenle çağrılır bu müstahdem. Elindeki ölünün dosyasını da biri ile gönderir yan servise, yardımcı olmaları için ölü nakline. Talimatı alan müstahdem gayet iyi niyetle gelir servise ölüyü götürmek için. Koridorda yatan o gencin bulunduğu (uyku arabasının) üzerine koyar ölü dosyasını sürer asansöre indirilir araba ta bodrum kattaki gasilhaneye kadar. Zavallı genç o kadar yorgun ve o kadar derin uykuda ki. Uyanmaz bir türlü, bu gidiş gelişlerden. Konur kişi gasilhaneye. Kapatılır kapılar üzerine. O dalgın uykuya hâlâ devam.

Oluyor artık sabahın seher vakti. Geliyor “imam efendi” şöyle bir “Bismillah” deyip açıyor gasilhanenin kapısını. Bu geceki, zuhurat nedir diye tek, tek dosyaları ve ölüleri başlıyor tespit ve kontrole sıra geliyor uykulu gence! İmam efendi çarşafı kaldırıncı birden! Bizim genç uyanır aniden. Bakınır etrafına, şaşkın şaşkın. Ben koridorda sedyede yatırıyordum, acaba bura neresi diye. Karşında hoca efendiyi görünce, suçluluk bilinci ile oturur aniden.

Hoca efendi korkmuştur. Feryadı basar, “İmdat, imdat! Burada hortlak var!” diye ve kaçır gasilhaneden dışarıya.

Uykulu genç, henüz olanların farkında değildir, o da koşar hocanın ardından. “Acaba der kendi kendine hoca efendi niye bağırarak kaçıyor.”

Olay bu. Adeta korkulu rüya gibi.

Geleneksel Köy Düğünü

Ankara kazalarından birinin köyünde mahalli törelere uygun şekilde düğün günlerdir devam etmektedir. Köyün delikanlıları evin avlusunda oynayıp eğlenirken köyün kadınları ve çocukları da evin toprak örtülü damından seyretmektedirler. Düğünün coşkusu ve tansiyonu iyice yükselince başlamış silahlar patlamağa... Genelde bu atışlar havaya yapılmaktadır aslında... Ne kadar çok mermi harcanırsa, bu düğün sahibine ve damada karşı sevginin değerini gösterir.

Herhalde sarhoş birinden atılan mermiyle, istenmeyerek de olsa damdaki misafir bir kadın karnından yaralanıyor.

O gece nöbetimde gelen kanamalı ağır yaralıya gerekli cerrahi müdahaleyi yaptık amma, dokuz aylık gebe olan bu hanımın kurşunla kalbinden yaralanmış bebeğini kurtaramamıştık.

Zavallı bebek, düğünün şerefine daha dünyaya gözlerini açmadan dünyasını terk etmişti.

Paranın Kaç Kuruş Ettiği

Bu bir hikâye değildir. Gerçeğin ta kendisidir. Dar gelirli ve namuslu bir ailenin dramıdır.

Karı-koca, her ikisi de doktor olmuşlardı ama bütün imkânsızlıklardan imkân yaratıp, idealleri olan ihtisası yapmaktı. Bu arada çocukların tahsili de devam ediyordu. Her ne kadar maaşları hayat şartlarını karşılamıyorsa da, vasat altı bir yaşamla durumu idare ediyorlardı.

Günlerden bir gün, kira ile oturdukları evin sahibi gelmişti. Mazeretlerine binaen evi boşaltmaları gerekiyordu. Şans bu ya, oturdukları evin bitişiğindeki apartmanın birinci katındaki daire boşalmıştı.. Mutludur aile... Toparlanmışlardı yavaş yavaş hastaneden artan zamanlarında. Küçük eşyaları taşımışlardı el birliğiyle. Ancak büyük eşya olarak buzdolabı kalmıştı. Bunun nakli için ilgili bir şirket ile anlaşmamışlardı. Para hususunda. Zira bütçelerini sarsacak değerde idi.

Doktor arkadaşım, hayat adamı idi. Çalışmanın ve herhangi bir iş yapmanın ayıbı olamazdı.... Bu psikoloji içinde vermişti kararını. O gece sabaha karşı el etek yollardan çekilince, buzdolabını kendisi taşıyacaktı yardımcısız... Nitekim öyle yaptı. Sırtına aldığı buzdolabını caddeye kadar çıkarmış ve hemen apartmanın kapısına gelmek üzere idi ki, omuzundan yabancı bir el, gece bekçisinin eli tutmuştu ki

“Dur bakalım, bu dolabı nereden çaldın? Nereye götürüyorsun?” demez mi?

“Ben doktorum, Hırsız değilim, ev eşyalarımı kendim taşıyorum” dediyse de, bir türlü bekçiyi ikna edemez. Bekçi tutturur.

-Sen bana yalan söylüyorsun. Kocaman doktor bey gecenin bu saatinde hamallık mı yapar hiç?” der.

Komşulara rezil olmaktansa, bekçinin teklifini kabul ederek gider karakola...

Doktor arkadaşım iş elbisesi ve nöbetten yeni çıktığı için sakal tıraşı da olamadığı için, kendisinin asistan doktor olduğunu ispatta epeyce zorlanıyor. Komiser hastane nöbetçi doktorundan aldığı bilgiler ışığında serbest bırakır.

Hâlbuki adam gibi adama, bu iş normal sayılır. Genç yaşında kaybettiğimiz arkadaşımız ileri yıllarda zengin olmuştu ama hayatın cilvesi bu defa da kazandığını yemek nasip olmamıştı.

Kız gebe mi ne?

Bir köy kızı henüz 16 yaşlarında idi. Ayrılmamış o güne kadar anasının dizinden. Okulunu bitirmiş kendi köyünde. Akşam sabah bağ işi, ev işi geçiyor günler böylece. Hanım kız banyo yaparken, bakıyor ki göbeğinin altında yuvarlak bir kitle! Gençlik bu ya, önem vermemiş ilk günler. Zamanla bakıyor ki büyüme artıyor. Belki bir doktora götürürler diye derdini söyler anasına. Fakat bu temiz düşünce ters tepki yapar kendisine. Anası:

-Kız! Sen gebe misin ne?

Kız dona kalır öğlece.

“Nasıl olur ana! Ben kimse ile konuşmuyorum ki” dese de para etmiyor.

Bu kötü haber hemen iletiliyor babaya.

“Vay namussuz vay! Şerefimizi beş paralık ettin!” diye her gün dayak ve niza! Diğer yandan anası: “Başımıza bir de bu mu gelecekti! Komşuların yüzüne nasıl bakacağız şimdi?”

Günler kovalar birbirini. Evde kalmamıştır huzur. Bir tarafta cahil mi cahil ana ve baba. Diğer tarafta bir türlü namuslu olduğunu ispat edemeyen zavallı kız.

Kim akıl verdi ise onlara, müracaat ediyorlar kliniğimize. Anlatılır hikâye uzun uzun bize. Daha ilk muayenesinde, kız haklı bulunmuş. Fırtınalar koparan bu şişliğin bir “over kisti” olduğu tespit edilerek gerekli ameliyatı yapılmıştır.

Neticeden kız çok mutlu görünüyor. Ana ve babası ise mahcubiyetlerinden bakamıyorlardı kızlarının yüzüne.⁵⁷

Kabadayı ‘Asker Ahmet’

Sicilinde, dokuz polisi bir zaman birimi içinde yaralayan veya öldürdüğü söylenen kabadayı Asker Ahmet’i bir nöbetimde tanımış oldum.

Gecenin geç saatlerinde, uykunun en tatlı anında hastanemiz emektarı pansumancı:

“Bir yaralı var” diye uyandırdığında her zaman seslenip giden Şevket baba, bu defa karyolanın başından ayrılmayıp, benim toparlamamı bekleyerek gayet hafif bir sesle :”Yaralı olarak meşhur kabadayı Asker Ahmet geldi! Durumu ağır değil. Ancak bir pansuman gerekir. Sakın! Hata edipte adını soyadını deftere yazayım deme ve yarası için zabıt, rapor diye polis çağırayım deme. Benden hatırlatması kendin bilirsin” demez mi?

Heyecanla pansuman odasına geçtiğimde, sanki Kurtdereli pehlivan gibi, babacan tavırlı, geniş omuzlu, kır saçlı, pala bıyıklı, baş dik, göğüs kafesi dışarıda heykel gibi beni bekliyordu.

Sol ön koldaki yara sanki ona ait değil! Ya sağ eli? Onu da beline koymuş poz veriyordu resim çektirecek gibi.

Geçmiş olsun dediğimde:

“Gel bakalım evlat bu saatte seni de rahatsız ettim kusura bakma” yarasını göstererek “şu çizikleri sardırıvereyim” dedim.

Bu gibi olaylarda beni koruyacak olan polis memurunu bir ara görür gibi olmuştum. Yanılmıyorum, hatta polisin kaçtığını görmüştüm.

⁵⁷ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Bir müddet sonra kabadayının rakipleri tarafından öldürüldüğünü hatırlıyorum.

Göbek taşında Muayene

Bilmemezlik mi? Saygısızlık mı? Yoksa açıkgozlülük mü? Orasını seçemedim pek! Yeni hamamın göbek taşında terini atan bir doktor hanım meslektaşına yaklaşan eski bir hastası:

“Doktor hanım evladım. Seni burada elime geçirmişken ben de soyunuk çıldırdak iken yanına şöyle bir yatıvereyim de muayene ediversen.” der.

Pes doğrusu. Yüzsüzlüğün böylesi ne görülmüş ve ne de duyulmuştur.

Şans

Orta yaşlarda bir erkek hastamıza karşılaştığı bir silahlı çatışmada serseri bir kurşun girmişti boynunun önünün tam ortasından ve çıkmıştı ensesinden. Merminin boyunda o kadar bol damar ve sinir paketlerinin arasından geçip, hiçbirini en küçük bile zedelemeyen çıkması şans değildir de nedir? Sanki mahir bir cerrah eli gibi hassasiyetle yolunu bulmuştu. Bunun böylesine tıpta “tıp mucizedir” denebilir ancak.⁵⁸

Plaket

Yıl 1997 Ankara Cerrahi Derneği” nin Numune Hastanesinde yaptığı bir “Onur” toplantısında bendenize de mesleğimin 40. Yılımı idrak etmenin mutluluğu içinde bir plaket takdim edilmişti. Dernek başkanı Şadan Eraslan⁵⁹ tarafından. O an benden bir de konuşma istenmişti. “Şu an ki duygularım hakkında”. Salonu dolduran genç meslektaşlarıma.

⁵⁸ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

⁵⁹ Prof. Dr. Şadan Eraslan. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Cerrahi Anabilim Dalı Öğretim üyesi.

Plaket almanın gururu ve heyecanı içinde aklıma gelivermişti hemen eski bir anım. Vasati yarım asır kadar öncesi, yani 1944’de Tıp Fakültesine girdiğimde üniversite açılış dersine o gün, Osmanlı devrinde şehremini olarak İstanbul’a hizmette bulunmuş ve ayrıca 52 yıl cerrahlık yapmış Prof. Dr. Cemil Topuzlu’yu⁶⁰ takdim etmişlerdi bize.

Tabii o tıbbın ilk adımında 52 yıl gibi uzun bir zaman cerrah olarak çalışmanın ne kadar güzel bir duygu olduğunu hissedecek ne yaşta ne de olgunlukta değildik. Bunun ne kadar güzel bir onur olduğunu hayal bile edememiştik. Ne güzel olaydı bu herkese nasip olmazdı bu şan ve şöhret.

Hemen o an aklımdan geçiveren bunlardı. Ben şükrettim Allah’ıma içimden bana da bu güzel duyguları yaşatabildi diye.

Sayın Dr. Cemil Topuzlu’nun bizlere anlattığı anılar, vasati bir asır öncesine aitti. Bu günün tarihine göre o zaman bile dehşete düşmüştük dinlerken onu. Düşünebiliyor ve hayal edebiliyor musunuz?

Bir cerrah gidiyor, fakülteye yakın Şengül hamamına. Kaynar suları döküyor mermer göbek taşına, yatırıyor hastasını üzerine, mevcut imkânları içinde yapıyordu cerrahi müdahalelerini.

Sayın Cemil Topuzlu’nun bu sözleri o an çınlamıştı kulaklarımda.

İşte bu duygular altında genç doktorlara anlamlı bir konuşma yapmış ve büyük bir takdir toplamıştım.⁶¹

Takdir edilmek güzel bir duygu

Trafikte park yeri çok zorlaştı Ankara’da Cebeci’den Ulus’a mı gideceksiniz? Arabanızla gitmeyi düşünemezsiniz bile. Yine park problemi çıkar karşınıza. Evimizin şansından olacak her dakikada bir geçer dolmuş kapımızın önünden.

⁶⁰ Prof. Dr. Cemil Topuzlu,(1866 - 1958). Türkiye’de modern cerrahinin kurucusu hekim, yönetici ve İstanbul eski Belediye Başkanı.

⁶¹ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Önümde duruveren arabaya biniverdim hemen. Bindim amma, oturacak yer yok dolmuşta. Bu durumda beli bükük, ayakta durmaktan başka çare yok. Şehirlerarası değil ya, gideceğin yer nihayet 10 dakika. Belki biraz sonra bir yolcu inebilir, otururum onun yerine ne olacak sanki katlanırım biraz bu hale. Dedim içimden.

İşte bu anda oturan yolculardan biri “Sayın hocam. Doktor bey lütfen ayakta kalmayın. Benim yerime oturun lütfen” demez mi?

Bu nazik jeste teşekkür etmekle yetindim. Fakat bu genç beni nerden tanıyordu. Tekrar aynı genç:

“Doktor bey siz benim hayatımı kurtarmıştınız seneler evvel. Bir gece ülserli midem patladı da sabaha kadar uğraştınız benim ameliyatım için. Bakınız yaşıyorum sayenizde”

Şoför de konuşmaları duymuş olacak ki yarım dönerek arkasına: “Helal olsun be abi arabam sana” derken, bütün yolcular bana yer vermekte yarış ettiler adeta o anda...

“O gün uykusuz kaldığım gecenin hediyesini almıştım fazlasıyla”.

Babama hediye

Bir yaz iznimizde ana ve babamızla beraber olmuştuk Alanya Bulut restoranda... Çok sevmişlerdi orayı. Güzel bir aile ortamı buldukları için. Alanya’ya vasati beş kilometre olan bir piknik yeri Ulaş’a gittiğimizde... Çayımızı demledik, içiyorduk. Bu arada onaltı yaşlarında bir kız çocuğu, kucağında bir sini ve üzerinde tabak tabak muhtelif meyveler. Yaklaştı yanımıza...

- Dr. Mustafa Kılıçal siz misiniz?
- Bunları size baba ve annem gönderdi. Babamın ameliyatını siz yapmışsınız da... Lütfen kabul buyurunuz. Onlar da sizi ziyaret edecekler” dediğinde babamız duygulanmıştı.

Öyle ya Ankara nire? Ulaş nire? Bir babaya, oğlundan daha güzel hediye olabilirdi miydi? O anda...

Numune Hastanesi İzlenimleri

Numune Hastanesi bir ekoldür. Onun kendine has bir çalışma düzeni vardır. Orada doktor ve personel, sanki bir aile gibi karşılıklı saygı ve sevgiye dayalı olarak çalışır. Ben de bu mutluluğu duyduğum yıllar yılı çalıştığım hastanemde. Ve hatta aileler arasında samimi dostluklar günden güne artar, güzel bir düzeye gelir.

Ankara Numune Hastanesi İncei Hariciye KLİNİĞİ

Klinik Şefi: Op.Dr. Yılmaz KADIOĞLU

Klinik Şef Muavini: Op.Dr. Mustafa KILIÇAL

Baş. Asistan: Op.Dr. Selim TURAN

*Asistanlarımız; « Dr. Ahmet Türkleen, Dr. Yusuf Ustik,
Dr. İsmail Boşay, Dr. Oktay Öksüz, Dr. Zeynep Tapkan*

Dr. Levant Lebaşlı...» (Solukun Saçın)

« Fon'da (Düvel Restorleri): Eski Hocalarım;

Op.Dr. Sırat Orkay, Op.Dr. Ali Kılıçaltın'la

rahmetle anılmam olu'mna...»

15. Geçici Görevlerim

Devlet hizmetinin de özellikleri vardır kendince. İki yılda bir, “bir ay” kadar cerrahi mütehassısı olmayan Devlet Hastanelerinde Anadolu’nun herhangi bir ili veya kasabasına gidiyorduk sıramız geldikçe. Bu sayede tanıdım vatanımın her bir köşesini adım adım...

Konya Rotasyonundan: Kader

Siz ister kader, ister tesadüf deyiniz, geçici görevle gittiğim Konya Devlet Hastanesinde kliniğe (acil vaka) trafik kazası geçirmiş bir hanım gelmişti ağır yaralı.

Hasta tedavi sonunda, verdiği ifadesinde çok enteresan bir hususa temas etmişti. Onlar maaile özel arabaları ile Isparta’dan Ankara’ya Numune Hastanesine mide ameliyatı için gidiyorlarmış.

Hasta bu arada bir kartvizit verdi bana: “İşte bu doktora gidiyorduk”

Beni şaşırtan şey, olacak gibi değil. Bu kart bana aitti. Bu hastaya kartı, benim daha önceleri ameliyatını yaptığım hasta vermiş. Durumu izah ettiğimizde hasta da, hasta sahibi de şaşırıp kalmışlardı. Tesadüfün bu kadarı çok az görülebilirdi.

Tunceli Rotasyonundan

Tunceli Devlet Hastanesi polikliniğinde “böbrek koliği” geçirmekte olan bir hastadan alınan idrarın muayenesi istendi laboratuardan ancak laborant yoktu hastanede o zaman yardımcı personelden başka.

İdrarın santrifüj edilip lama konmasını istememizden biraz sonra, koşarak nefes nefese yanıma gelen personel,”Doktor bey, dediğinizi yaptım bir de mikroskoba bakıvereyim dedim. Ne göreyim? Kocaman bir hayvan camın altında kıvranıp duruyor çıkacağım diye! Demek hastanın derdi bu imiş, nasıl taşıdı içinde bu hayvan derdini zavallı” demez mi, Bir de ben baktığımda ne göreyim. Hastadan idrar alınırken, idrar kabına hastadan düşen (bit-sirkesi) lam-lamel arasına sıkışmış, çıkmak için delik arıyordu sanki.

“İşte mahrumiyet bölgesinde çalışmanın getirdikleri ve işte sabun ve temizlik görgülerinden uzak bir vatandaşımızın numune idrar kâsesine düşecek kadar bitli hali, ne kadar acı olay.

...

Anasını emen çocuk vasati iki yaşından evvel memeden ayrılır. Bu ayrılma işi estetik ve güzel duygularla yerine getirilir şimdilerde. Ancak yaşadığım olayda ana kirpi derisini dikenini ile korkunç bir şekilde göğsüne bağlamış. Alışkanlığını hemen bırakamayan çocuğunu korkutmak, ürkütmek için. Ne garip bir tecelli yarabbi çocuğuna şefkat kucağını açacak iken öcü öcü diye korkutan gaddar ana tablosu... Netice. Çocuk korkulu rüyalardan sonra artık bırakmıştır emmeyi.⁶²

Adıyaman Rotasyonundan

Çorak toprağın suya susadığı gibi hekime susamıştı Adıyaman. Bir ay için de olsa bir ümit ışığı olacaktım gönüllerde. En iyi idealle çıktım yola.

Yıl 1969. Sabahın erken saatinde bindiğim otobüs, ancak akşama varabilmişti Gaziantep’e. O geceyi geçirmiştım Fıstık otelde. Gece de olsa, şehri gezmişim şöyle görmüştüm en çok sarhoşları ayıltan kellecileri ve işkembecileri, Barajdan gelen servetin meyhaneye dönüşü idi bu.

Maraş otobüsü ile Keban barajını takiben gelmiştik “gölbaşı kavşağına”. Vakit olmuştu öğle. Acıkmıştım artık. Gireyim dedim lokantaya karasinek ordusu karşıladı beni. Ekmek arasına koydurdum “saç kavurmasını” yanında bir de ayran. Çıktım dışarı şöyle bir rahatça yiyeyim diye. Her şey iyi de, ya dışarıda daha felaket sinek, yine aynı sinek amma, daha kemiklisi herhalde bunlar, ana babaları olacak! Sinek yutmamaya gayret ederek yuttum lokmalarımı.

Geri kalan saatim ne zaman geleceği belli olmayan bir otobüsü beklemekle geçti, tozlu bir yazıhanede. Ancak bir otobüsün geleceğini öğrenince kâtipten, iyi ki takdim etmiştim kendimi.

⁶² Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Az sonra bir otobüs tozu dumanı birbirine katarak durdu yazıhane önünde. Burunlu ve bagajı oto üstünde, eski tip bir oto, içi dışı lebalep dolu; tabiri caizse tıklım tıklım.

Ben telaşlanmışım Adıyaman'a nasıl gidecektim?

Bununla da gidemezsem diye. Kâtip anlamıştı benim tedirginliğimi açtı otonun kapısını hoş geldiniz ağalar seremonisinden sonra:

“Hastanemize bir operatör doktor geldi” dedi. Ankara'dan. Ona müsait bir yer verirsiniz aranızda” diye sözünü henüz bitirmeden hepsi birden oturduğu yerden kalkıp:

“Hoş geldin bey” deyip “istediğin yere oturabilirsin” sözleri ile misafirperverliklerini ve Hekime karşı duydukları iyi niyetlerini göstermiş oldular.

Bir saat sonra gelmiştik Adıyaman'a. Hastane şehrin dışında idi. Oraya ancak bir taksi ile gidilebilirdi. Bindğim taksi şoförü parayı kabul etmeyerek:

“Misafirimizsiniz bey! Hoş geldin ilimize bizde misafirden para alınmaz” diye cevaplamıştı beni. Severek hizmet edilirdi bu vatandaşlarıma.

Gergerli Ana

Vakit akşam, yer: GERGER'e bağlı dağlık bir köy evi... Sosyal yaşantının nimetlerinden henüz nasibini alamamış ve yol ile sağlık gibi nimetlerin giremediği bir mekân...

Evinde doğum sancıları çeken bir ana... O an ne yapacağını şaşırarak bir baba. Herkesin yaptığı gibi, çağrılan diplomasız bir ebe hanım. Zor da olsa komşu kadınlarında yardımı ile doğum yapılıyor. Sağlıklı aslan gibi bir erkek çocuğu dünyaya açıyor gözlerini... Buraya kadar her şey normal.

Ancak?...

Bundan sonrası bir felaket... Ebenin bütün gayretlerine rağmen çıkarılamaz bir türlü plasenta rahime yapıştığı yerden.

Artık ebe de, hasta da ve baba da çaresizdir. Tek çıkar yol Adıyaman'a götürmek ama yol yok. Köy sadece keçi yolu denen dar bir yol ile bağlıdır ana yola.

Önce bağlanır bir yün iple kanayan göbek bağı ve sağa-sola çarpmasını diye de tekrar bağlanır bacağına...

İmkânsızlıktan, imkân yaratan baba anlatınca hepimiz şoke olmuş ve üzüntümüz bir kat daha artmıştı.

Canını veren ana da, hastane koridorunda bir ümitle bekleyen baba da ve köyünde dünyaya gözlerini açan bebek de; o dağ köyünde yaşamının sanki cezasını çekiyorlardı.

Boynu bükük baba, anasız ve öksüz büyüyecek çocuğunun geleceğini ve kendisinin, baş başa kaldığı kötü kaderini düşünüyordu.

İşte, Gerger'li ananın dramı... Günlerce hep düşünüp durdum. Bu köyde ve buna benzer köylerde kim bilir daha ne acı olaylar yaşanmaktadır. Ve daha da yaşanacaktır.

Bu acı olayların nedenlerini gidermek yine bizlere kalıyordu.

Nüfus patlaması

Adıyaman deyince hep aklıma oradaki nüfus patlaması gelir. Mesela muayene için kliniğe gelen bir hanım hastaya sorarsınız “kaç çocuk dünyaya getirdiniz” diye. Maşallah 8-10-12 den aşağı olan pek yok gibi. Bu defa soruyorsunuz on doğum yapmış bir anaya. “Kaç çocuğunuz var?” diye cevabı hazırdır hemen.

“6 çocuğum var bey” derken

- Peki geri kalan 4 çocuk ne oldu? dediğimizde ise gayet sakin
- O dördü mü? Onlar kız çocuğu! Saymaya değmez” cevabını alırsınız.

Genelde bu bölgelerde aile yapısı pederşahidir. Ağanın bir oğlu daha mı evlenecek? Yap avluya bir oda. Döşe içini, bir halı, bir kilim, birkaç kalıp yastık ve bir takımda yün yatak. Hepsisi o kadar. Yeter de artar bile. O evde beş oğul varsa, söz gelişi, en azından altışar çocukları olsa, eder otuz öğrenci. Sanki bir okulun bir sınıfı doldu işte.

Böyle bir eve hekim olarak çağrıldığımda, şaşa kalmıştım, o evin sokağını ve avlusundaki “çocuk” kalabalığını gördüğümde, gözlerimle hemen oralarda bir okul aramıştım. Düşündüm düşündüm de o an için, nüfus planlamasının önemini bir daha takdir ettim. Ve tatbikinin mutlak gerektiğine inandım. Ve hatta bu hususta çok geç kalındığına kanaat getirmiştim.

Bu kadar kişiye iş, bu kadar kişiye aş temini aile reisi için de zor, devlet için de zor.

Bolvadin Rotasyonundan

Rotasyon sırası gelmişti bana, bu defa ver elini Bolvadin. Hani kaymağı meşhur kasaba. Bol kaymak, temiz hava. Bölge insanını sanki obüs yapılı kılmişti. Bunu hastayım diye gelenlerden seziyordum.

Kasabada bir ev hastasına davet edilmişim bir gün. Alıştım taşra evlerinin inşa tarzına. Hemen hepsi ahşap yapılı. Çıcarsın tahta merdivenlerden, tahta bir sofa, girersin hemen geniş bir yatak odasına. Yerde kilimler. Üzerine serilmiş bir yer yatağı. Yatakta sakın sakın yatan şişmanca bir hanım.

Amma o da ne? Tavandaki döşemelerden aşağıdaki yatağa kadar sarkan o kalın organlar ne? Merak ettim doğrusu. Hasta sahibi bakışlarımdan anlamış olacak ki hemen izah ediverdi sormadan.

“Affedersiniz bey, bizim hanım biraz kiloluca da yatağında sağa sola dönerken veya yataktan kalkarken kullanır o ipleri.

Buluş çok pratikti doğrusu. Bu genç yaşta bu kadar kilo niye?

....

“Birlikten kuvvet doğar” misali 1973 yılında, Sağlık Bakanı sayın Dr. Vefa Tanır’ın emirleri ile geçici görevle hiç doktor olmayan Bolvadin devlet hastanesine gittiğimde, vazifemin süresi 1 ay kadar kısa bir süre olmasına rağmen, ilk nazarda doktorsuz kalmış hastanedeki feci manzara beni çok üzmüş, tabiri caiz ise ürkütmüştü adeta.

Doktora susamış, Bolvadinli vatandaşlarıma hizmet verirken gerekli imkan dâhilinde, diğer taraftan da hastanenin ACİL İSTEKLERİNİ YERİNE GETİRMEYE KARAR VERMİŞTİM. Beni bu düşüncelere sevk eden tablo kısaca şöyle idi:

Hastane içinde, gerekli personel kadrosu tamdı. Başhemşiresi, ebesi, aşçısı, şoförü ve idare memuruna kadar. Yiyip içip yatıyorlardı. Onlar da sıkıldıklarını ifade ediyorlardı, mesleklerini icra edemedikleri için.

Hasta karyoları, yayları kırık, yatakları kirli ve deforme, çarşaf kılıfları perişan, tabiri caiz ise hak getire. Gözle görülen oluşuma inanamadım. Ameliyat için klinikte yatırdığım hasta sahibi hastaneye sırtında balya halinde (yatak, yorgan, yastık ve çarşaf) taşırken gördüğümde şaşma kalmıştı.

Gözümle görmesem de başkası anlatsa inanmazdım bu feci manzaraya.

Hastanede 38 adet camın kırık olduğunu tespit etmişsem siz de hayretinizi esirgemezsiniz. İşte bu tabloyu, mahalli idare mekanizmasında bulunan Kaymakam Mehmet beye, Belediye reisi Telekoğluna ve Kızılay başkanı Muzaffer'e anlattığımda hemen bir komite kurarak yardıma koşmuşlardı. Kasaba halkı esnafı memuru hepsi el ele vererek maddi ve el emeği olarak yardıma yarış yapmışlardı.

Manifaturacı, pencerelere perde. Ayakkabıcısı hastaların ayağına yetecek kadar terlik, demircisi boyacısı, kısım kısım hastane bahçesine indirdikleri karyoları hem tamir hem boya yapmışlardı. Hasta trafiğini bozmadan, hastane deposunda mevcut top top patisler çıkarılarak verilmişti kız öğrenci enstitüsüne de bir gecede öğrenci ve hocalar seferber olarak, dikip teslim etmişlerdi yatak ve yastık ile battaniye kılıfını da pırl pırl oluvermişti hastanemiz vatandaşın el birliği ve candan yardımları ile.

Kasabanın beyaz eşya satan bayii de bir hayırseverlik örneği göstererek hastane mutfağına sanayi tipi büyük ve gelişmiş bir ocak hediye etmişti. Bu peşi peşine yardımlar gelirken bir vatandaşın hattı hareketi beni çok duygulandırmıştı. Kalaycı esnafından bir bey:

“Doktor bey, ben dar gelirli bir vatandaşım. Heyet olarak çarşıdan geçerken bana uğramadınız. Çok kırıldım doğrusu. Ben küçük bakır tas satırım. Ne isterseniz yerine getireyim.” Deyince şaşa kalmış ve mahcup olmuşum da, onun gönlünü almak için merdiven çıkışlarına ve koridorlara çöp kovası yapmasını sağlamıştım.

Hastaneye yeni bir renk ve yeni bir çalışma düzeni gelmişti. Personel de, hastada hasta sahibi de ve pek tabii ben de çok mutlu olmuşuk.

Çöğdürme

Bolvadin Devlet Hastanesi polikliniğinde yaşlı bir hanım hastanın muayenesinde idrar yollarını hassas bulunca:

Teyze hanım

-İdrarın nasıl?

Cevap yok.

-Yani sidiğini rahat yapabiliyor musun?

Cevap yok.

Tezcecğim küçük çişini soruyorum.

Yine cevap alamayınca “Herhalde kulakları söyleneni duyamıyor diye düşündüm. Bu arada yardımcı hemşire imdada yetişti. Hasta kulağına yaklaşarak

-Doktor bey sana “çöğdürüyor mu?” diye soruyor ile durum aydınlandı. Meğer hastamız rahatça çöğdürebiliyormuş. Bu yönden pek şikâyeti yokmuş.

O gün lügatime bir deyim daha ilave etmiş oldum Bolvadinli hastam sayesinde.⁶³

...

⁶³ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

“Zehra Kılıçal” isimli hanım hastayı muayene için karşımda görünce; bu benzerliğe şaşırıp kalmıştım. Demek ki bir de Bolvadin’de varmış, hem de içinde “Zehra” sı da olan...

Lice, Bartın, Bingöl depremlerinde görev aldım.

Bartın zelzelesi

Yıl 1977. Öğle ajansı Bartın bölgesi zelzele felaketinden bahsetmekte idi. Her defasında olduğu gibi bakanlığımız ilk tedbirini almıştı. Bakanlığın telefon tamiratu ve Başhekimin müsaadeleri ile iki operatör, iki hemşire ve bir pansumancı vazifelendirilmiştik bu olay için. İşin önemine binaen geç vakitte çıkabildiğim ameliyattan sonra; yemek yeme imkânı bile bulamamıştık. Her ne ise apar topar hazırlanmıştık hepimiz. Sadece evlerimize haber verecek kadar zaman içinde.

Bir cankurtaran ambulansla Etimesgut askeri havaalanına vardığımızda, bizi bekleyen küçük bir uçak harekete hazırıdı. Talihime bakınız ki, benim hayatta ilk bineceğim uçak bu olacak ve havada yolculuğum ilk yine bu olacaktı. Ne yalan söyleyeyim basbaya heyecan duymuştum uçağa binip havalanasiya kadar. Koltuğuma bağlanıp içimden, çekince bir besmele rahatlamıştım biraz. İstikamet Çaycuma havaalanı idi. Ancak yanımıza gelen yardımcı pilot bize;

“Arkadaşlar ineceğimiz havaalanı 12 senedir kullanılmamaktadır. Yani metruk bir havaalanıdır. Şayet bir aksilik olur da iniş yapamaz isek Ankara’ya geri dönüş yapacağız. Olur a, bir de herhangi bir duruma karşı hem sizlere: paraşüt nasıl kullanılır? Onu öğreteceğim” demez mi? İşte o an daha heyecan duymuştum bu yapacağımız yolculuktan. Söylemek istemem amma aklımdan neler geçti neler o an için. Bir bilseniz. Sanki biz can kurtarmaya değil de, ölmeye gidiyoruz bile bile der gibi bir his belirmiştii içimde. Normal bir prosedür olduğu halde bu paraşüt meselesi. Normal uçuş yapan sivil havacılık ta da yapıldığında göre, ben de ve yolcu arkadaşlarım da gereksiz heyecan yaratmıştık kendimizde. Yardımcı pilot çok candan çok sevimli bir astsubaydı. Tek tek hepimizi pilot kabinine götürerek uçuşun nasıl yapıldığını gösterme nezaketini göstermişti bizlere.

Kırk dakikanın nasıl geçtiğini anlamamıştım bile. Yedi göllerin üzerinden geçerken görülen manzara harikaydı doğrusu. Subayların candan yakın ilgisi sevdirmişti bize uçuşun güzelliğini. Uçak yaklaştıkça yere, köylerin cıvıl cıvıl hareketini bile görebiliyordum.

Şu köy, şu yol, şu göl derken gelivermiştik havaalanına. Acaba iniş yapabilecek miydik? Uçak önce tur yaptı alan üzerinde. Geniş merada yayılan mandalar başlamıştı sağa sola kaçışmaya uçağın gürültüsünden. Onlar için de sürpriz olmuştu bu ani iniş. Uçak tekrarladı bir daha o turunu ve sonra alçaldı alçaldı basmıştı uçağın alt takımı yere, biraz sarsıntılı olsa.

Bravo doğrusu pilotumuza. Maharetini, cesaretini takdir etmemek elde değil. Bir daha iftihar ettik o eğitilmiş subaylarımızla. Göğsümüz kabardı. Yokluklardan varlık yaratan bu aslanlarla. Artık basmıştık ayaklarımızı toprağa, güvenle gururla.

Vakit daralmıştı. Akşam olmak üzere idi. Bizi Bartın'a götürecek otobüs bekliyordu yolun kenarında. Önce yüklenmişti bagajına beraberimizde gelen çadır, ilaç ve tıbbi malzeme.

Ekip olarak hastaneye intikal ettiğimizde, aç olduğumuzu aklımıza bile getirmeden başlamıştık hemen cerrahi müdahalelere. Genelde kırk kol ve bacak ön sırayı alıyordu yaralıları içinde.

Her zaman olduğu gibi fedakâr olan Türk milleti bu olayda da göstermişti kendini. Bir emir beklemeden koşup gelmişlerdi dizi dizi civar vilayet ve kasabalardaki doktorlar, yaralarını sarmak için vatandaşları. Ortam sükûnet bulunca yapmıştık dönüşümüzü üç gün sonra bir araba ile yardımcı olabilmenin huzuru içinde.

Çok enteresandır: bu dönüş yolculuğu bana 350 liraya mal olmuşken, devlet baba harcırah olarak 119 lira takdir etmişlerdi. Ne yapacaksınız, kanuni mevzuatımız böyle idi. Aslında suçlu yoktu ortada. Benden helal olsun demekle yetineceğim. Zaten kazanmak için değil bir hizmet insanlık vazifesini yerine getirmek için gitmiştik hepimizde. O kadar.

Kodis

Doktor olarak geçici görevle gittiğim kuzey batı Anadolu kasabalarından birinde gördüklerim şaşırtmıştı beni. Şaşırmak şöyle dursun, hayretler içinde kalmıştım. Bu duruma ne için seyirci kaldığımı halen anlamış değilim. İşte tablonun acı gerçeği. O şehrin bir eczanesi önündeki tatlı serin gölgesinde halktan bazıları ile çay içip sohbet ederken, orada yaşlıca birisi çıkardı cebinden madeni sigara tablasını, açtı kapağını, ben sandım ki sigara ikram edecek. Evet, yine kapak açılmıştı amma, sigara ikramı için değil. Orada bulunan aşağı yukarı aynı yaşta kişilere tek tek ikram edildi o kutudaki haplardan. Hepsi de teşekkür ederek aldı birer adet ve henüz yeni gelmiş “taze dem” çayla beraber yutuvermişlerdi bile. O güne kadar hiç görmediğim bir tablo idi. Sohbet ettiğimiz o akli başında kişiler başlamışlardı sandalyeleri üzerinde yavaş yavaş uyuklamaya. Şen şakrak kişilerin yerini bir sessizlik almıştı.

Öğrenmiştim eczacı beyden bu hapın ne olduğunu da, şaşırtmıştı beni! Bildiğimiz ve daima reçetemize hastalara öksürük için yazdığımız “Kodis” drajeden başka bir şey değildi. Kodis draje reçeteye tabii değildi ve isteyen istediği kadar eczaneden krem pamuk alır gibi rahatça alınıyordu. Suç vatandaşa değil sistemde idi. Gerekli makamlar bu hususta uyarılmamıştı zannederim.

Sürem olan bir ay bitmekte iken ahbab olduğum bir “ağa”nın bir isteği vardı benden. Yakında oğlunun düğünü olacakmış da lokum yanında Kodis draje vermek bir ağaya yakışmazmış elbette! Diyordu bana. Her ne kadar bir küp şarap da hazır amma vs. vs. uzun lafın kısası çok ağır bir uyuşturucu olan Nembutal kapsül reçetesi yazmamı istiyordu benden. Hem de iki reçete öyle ya yakıştıracaktı o zaman ağalığına izzeti ikramı. Pek tabii gerekli izahattan sonra bu talep ret edilmişti tarafımdan.⁶⁴

Erzincan Görevi

1969’da Erzincan’a geçici görevle gittiğimde, değerlendirmiştim günlerimi. Dolmuş yapan “Almancı Mehmet’in” minibüsünde çalışarak almıştım ehliyetimi.

⁶⁴ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

T. C. No. 9976
TABİPLERE MAHSUS İHTİSAS
VESİKASI 8664

İstanbul Üniversitesi

Top Fakültesinden 2. 10. 1950 Tarihinde 5914/9382 sayılı

Diploma ile mezun 1340 Tarihinde *Sivrihisar* da doğmuş Dr.

Mustafa Kılıçal

Tababet ve Şuabatı San'atlarının tarzi İcrasına

dair 1219 numaralı kanun ile bu kanuna bağlı Tababet Uzmanlık Belgeleri hakkındaki Tüzük

hükümlerine göre müddetini ikmâl ederek

Genel Cerrahi

Şubesinde

bir Uzmanlık müstakilen idare edebilecek iktidarı haiz MÜTEHASSIS olmağa liyakat kazanmış olduğunu bildiren vesikadır.

Ashara Nümune Hst.

I. Hariciye Kliniği Şefi

Op. Dr. Suat Orbay

7. 10. 1967

6 liralık
pul

Huzurumuzda imtihani yapılan Dr.

Mustafa Kılıçal'ın Genel Cerrahi

Şubesinde MÜTEHASSİS olduğu tasdik olunur.

Juri Heyeti

Başkan

*Ankara Numune Hastanesi
I. Hariciye Kliniği Şefi*

Op. Dr. Suat Orbay

Oyo

*Ankara Numune Hastanesi
V. Hariciye Kliniği Şefi*

Op. Dr. Necati Erdeniz

Oyo

*Ankara Numune Hastanesi
Cerrahi Şubesi*

Op. Dr. Suat Diker

Oyo

*Ankara Numune Hastanesi
Ameliyat Odası*

Dr. Mustafa Demirel

S. Mustafa Orbay

Op. Dr. Necati Erdeniz

Op. Dr. Suat Diker

Dr. Mustafa Demirel

*Ankara Numune Hastanesi
Pediatrik Ameliyat Odası*

Doç. Dr. Arif Akmal Veksel

Arif Akmal Veksel

Onay

*Ankara Numune Hastanesi
Op. Dr. Feriit Kadir*

Op. Dr. Feriit Kadir

SAĞLIK ve SOSYAL
YARDIM BAKANLI

16. Sosyal Çalışmalarım

Sivrihisar'da çalıştığım 13 yıllık sürede Kızılay, Halk Sağlığı Koruma Derneği, Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu, Ortaokul ve Sanat Okulu doktorluğu, Sivrihisari Yeşillendirme derneğinde gönüllü olarak görev aldım.

Ayrıca Sivrihisar Belediye Encümen üyeliğinde bulundum.

Numune Hastanesinde çalışırken Hemşire Koleji Cerrahi Hocalığı'nı da yaptım.

Kızılay Onursal Üyeliğim

Yıl 1950 üniversiteyi henüz bitirmiş genç bir doktor olarak, doğup büyüdüğüm, iyi veya kötü hatıralarımın gömülü olduğu kasabama karşı manevi borcumu ödemek için, mesleğimin dışında sosyal faaliyetlerde de bulunmayı kendime bir vazife olarak kabul etmiştim.

İştirak ettiğim ilk Kızılay kongresinde, başkanlık için teklif edildim. Bu benim için onur verici kutsal bir görevdi.

On yıl yorulma bilmeden, sadakatle, zevkle ve şevkle Kızılaycı arkadaşlarımla, armoni içinde hiçbir maddi menfaat gözetmeden Kızılay menfaatine çalışmaya gayret ettik.

Zaman zaman kampanyalar, konserler düzenleyerek kazanç sağlamaya çalıştık. Mahalli fakir çocukların sünneti bile faaliyet raporlarımızın arasına girer oldu.

Eskişehir merkeze bağlı, Çukurhisar zelzele felaketzedelerine ilk yiyecek ve giyeceği götüren ve ilk yardım kucağını açan bizim şube olmuştu.

Zelzelenin olduğu gün, günlerden Çarşamba ve kasabamızın pazarının kurulduğu gündür aynı zamanda. Yardım için bütün kasaba halkı seferber olmuş, hemen şoförler derneğince tahsis edilen kamyonu, yiyecek ve giyecek vermekte yardımsever vatandaşımız adeta birbirleriyle yarış etmişlerdir. Hele kadınlarımızın el emeği, göz nuru ördükleri çorapları

satıp da harçlık yapmak düşüncesiyle pazara getirdiklerini “Kızılaya Bağıшта bulunmaları” ayrıca öğünmeye değerdı doğrusu.

Bu arada, üzerinde Kızılay’a verebileceği hiçbir şeyi bulunmadığını ifade eden bir hanım vatandaşımız da “Ben dul bir kadınığ, kocamdan hatıra řu altın yüzüğü, paraya çevirip versem alır mısınız?” diye teklif ettiğinde, duygulanarak gözlerimizi yaşartmıştı.

Üniversite öğrencisiyken de, yaz aylarına rastlayan Resmi bayramlarda, sık sık Resmi makamlarca konuşma yapmam istenmekte idi.

23 Nisan Bayramında Kızılay Başkanı sıfatı ile Konuşma yaparken.

Yıl 1960

Benim de içinde bulunduğum Belediye Meclisinde, kasabamız güneyindeki, “büyük metruk” mezarlığın parsellenerek satılmasına ve buraya sanayi çarşısı kurulmasına karar vermiştik. Kızılay olarak, bu arsalardan on parselini (on dükkân alabilecek büyüklükte) çok müsait fiyata alarak, hemen gerekli işlemleri tamamlayarak, halkın hizmetine sunmuştuk. Buraya harcanan para, kuruşu kuruşuna vatandaşımızığı.

Buranın geliri de yine mağdur vatandaşlarımıza gidecekti. Bu idrak içinde yapılan icraattan biz de, vatandaş da memnundu.

Şehitlik

20 Eylül kasabamızın kurtuluş günüdür. Mutat olduğu üzere, her yıl halk, okullar ve devlet ricali, bu mutlu günü coşku ile anar, kasabamız için kurşunları bitesiyeye cansiperane dövüşen o isimsiz kahramanlarımızın ruhlarına minnet ve şükran dolu dileklerini bildirir.

1955'lere kadar şehitlik bir tepe üzerinde, alelade konmuş bir taş yığımından ibaret idi. Üzerimizde bu milli ve ulvi hissi taşırken, bu kara taşlara bakmak bana çok hüznü vermişti. Sıcağı sıcağına merasim sonunda zamanın kaymakamı Alaattin Özkipeş ve Belediye Reisi Muzaffer Potoğlu ve devlet ricalinden orada bulunanlara duygularımı dile getirerek, bizler için dövüşen ve bu uğurda canlarını veren kahramanlarımıza yakışır bir mermer abide yapılması için tasviplerini almış ve hemen teşkil edilen bir müteşebbis heyet bu kutsal vazifeyi yerine getirmişti.

Bir yıl sonra kutlanan 20. Eylül daha manidar olmuştu. Çam ve çiçeklerle süslü mermer abide bizlere içi gülerek, mutlu bakmakta idi; bizlere çok şeyler ifade ediyordu... Anlayan için...

17. “ Özel Tıbbi Notlarım 1950-1987 ” başlıklı derlemenin kısa tanıtımı

Dr. P. Elif Ekmekci

Dr. Kılıçal'ın anılarında “Pratik Hayata İlk Adım ve İlk Hastam” adlı bölüm, mezuniyetinden sonra mesleğe adım atan her genç hekimin yaşadığını düşündüğüm bir anı ile başlıyor: tedavisini üstlendiği, ilk hastası ile karşılaşması. Hekimin muayene odasına girip, başka bir meslektaşının ya da hocasının yardımı ya da gözetimi olmadan, hastanın tüm sorumluluğunu üstlendiği o an, esasında o beyaz gömleğin ne denli ağır olduğunu hissettiği özel ve yaşam boyu unutulmayacak bir andır. Ne kadar başarılı bir öğrencilik yaşamı geçirmiş olsa da, ne kadar iyi fakültelerden, iyi hocalardan ders almış olsa da, sanırım her genç hekim için o ilk anın şaşkınlığı kaçınılmazdır. Bu nedenle, biz hekimler için Dr. Kılıçal'ın ilk hastasını karşılarken yaşadığı endişe, heyecan ve huzursuzluk karışımı duygu durumunu anlamak hiç de zor olmasa gerek. “Yıl 1950...Aylardan Ekim. Tıp doktorluğu diplomamı alarak, memleketim Sivrihisar'a dönüyorum, gururla...” satırlarıyla başlayan bölüm, “bundan böyle her hasta ve onun etrafı, beni her yönden eleyip ince dokuyarak tetkik ve tahlil ile imtihan edecekti” sözleri ile devam ediyor. Dr. Kılıçal, “ürkek ve içten telaşlı adımlarını etrafına hissettirmeden, vakur, kendine güvenen bir tablo” çizmeye çalışarak “yeni aldığı çantasına tansiyon cihazı, stetoskop ve bir miktar adına basılmış reçeteyi” yerleştirip gelecek ilk hastasını beklemeye başladığını yazıyor.

Dr. Kılıçal ilk iki hastasını en ince detaylarına kadar hatırlıyor. Verdiği ilaçları, ilaçların yarattığı yan etkiyi, bu yan etki nedeniyle kapıldığı telaş ve üzüntüyü, o anı tekrar yaşarcasına yazmış anılarına. Belki de bu ilk deneyimler nedeniyle Dr. Kılıçal meslek yaşamı boyunca tıbbi bilgilerini güncelleme ve canlı tutma çabasıyla notlar tutmuş.

Aşağıda kısaca tanıtılan notlar kitabı bize, kapak sayfasına “Özel Tıbbi Notlarım 1950-1987 Op. Dr. Mustafa Kılıçal” başlığı işlenmiş, yeşil ciltli kalın bir kitap halinde ulaştı. Sayfaları bir arada tutan ciltten ayrılmış koyu yeşil kapağı açtığımızda, karşımıza, kitaba dahil edilmemiş bazı kağıtlar çıkmaktadır. Poliklinik hasta tanıtım kartı, Dönem Tıbbi Tahliller Laboratuvarı ve Cebeci Polikliniği Teşhis ve Tedavi merkezi gibi sıradan hastane evrakının arkalarına özenle yazılmış notlar, çizilmiş ve

renkli kalemle önemli kısımları vurgulanmış tablolar içeren bu kağıtlar, tıbbi notlar kitabının dışında günlük çalışmalar arasında yazılmış metinler olarak değerlendirilebilir.

Kitabın alt yüzünde, notları uzmanlık alanlarına göre bölümlendiren el yazısı başlıklar görülmektedir. Bu başlıklar; analjezi, antibiyotik, asabiye, bevlıye, cildiye, çocuk, hazım, kalp damar, metabolizma, kadın doğum, safra yolu, teneffüs, göz-kulak ve röntgen hariciye olarak sıralanmaktadır.

Özel notlar kitabı adeta bir kaynak kitap gibi “içindekiler” sayfası ile başlamaktadır. Diş, geriatri ve parazit bölümleri alt yüzdeki başlıklar almamakla beraber içindekiler bölüme eklenmiştir.

Amedgeçikler -	1-59
Romatoid-artir	10-23
Siyatik	12
Polineirit	13
Tendinit	17
Akut Romatizim	20
Spondilartir	27
Arteroz	28
Burnir	30
Omuzel Sendrom	33
Miyalji	34
Lumbago	36
Miyarsemi Ravis	38
Osteoporoz	40
Miyoziti officinaris	41
Qut	42
Henoch-Sch. purpurasi	43(-704)
Lupus Britanatoris	44
Anti-sporozidiler	=58-
Anti-Biotikler	=60-
Anti-Biotiklerin Yan etkileri	=65
Sentetik penisilin	67
Yeni " "	68
Tetrasiklin Türleri	70
Chloromfenicol "	71

Lincocin grubu 71
 Neomicin " 72
 Geopen " 73
 Kanamicin " 74
 Cristalar penicilini 75 *allergi = 108*
 Procain " 76
 Rifamicin 77
 Streptomisin 78
 Sulfamidler 79
 Depot-Sulfamidler- 81
Stostatikler - 82 **CA**

Anemi - 92

Demirli prep. 98

Non-Steroid analjezikler, 99

✗ Analjezikler - 100-101

Anti-allerjikler = 103

Anti-histaminikler 104 (-236)

Cortizonlu- krem- losyon- poa 105

Vitaminler = 106

Calcium - 122

Analje - Sedatifler - 123

Trankilizanlar 124

Cervical Sendrom 125

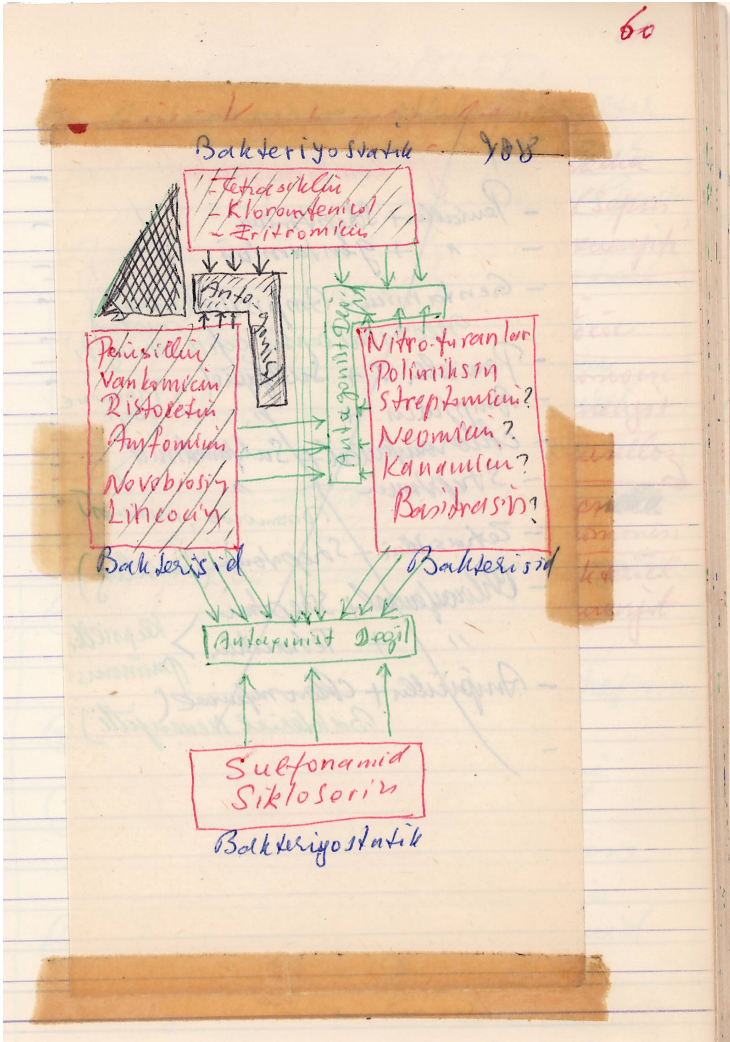
Migren - - - - 126

Depresyon - - - - 127

Analjezikler bölümü ilacın endikasyonları, çeşitli endikasyonlardaki tedavi edici dozları, yan etkileri, hangi hasta gruplarında tercih edilmesi gerektiği gibi detayları içerecek şekilde düzenlenmiştir. Örneğin “Cortizon” başlıklı bölümde “Kenacort tab (su retansiyonu yapmaz! Şişmanlarda tercih edilir)”, “Deltakorttab 4 mg 1cc akne, hirsutismus yapar uzun zaman kullanılmaz” notları düşülüp altları renkli kalemlerle çizilmiştir. Aynı bir bölümde “Cortizon tedavi dozu” başlığı altında bir tablo hazırlanıp akut romatizma, astım bronchial, allerji, ürtiker, akut bursit, güneş yanığı ve lenfatik lösemi için tedavi dozları yazılmıştır (*Sayfa 15 ön ve arka yüz*).

Akut romatizma, klinikte sık rastlandığı için olsa gerek, klinik bulguları, laboratuvar değerleri, çocuğun romatizmadan korunması için alınması gereken önlemler ve tedavisi ile detaylı olarak yazılmış, tanı ve tedavide dikkat edilmesi gereken noktalar büyük harflerle ve renkli kalemlerle vurgulanmıştır (*Sayfa 20-22*). Ana metinle aynı renkte olan ve daha sonra yeşil ve kırmızı ile altı çizilen ya da daireler içine alınan bölümlerin varlığı, Dr. Kılıçal’ın notlarını yazdıktan sonra tekrar tekrar okuduğunu ve adeta bir tıp fakültesi öğrencisi gibi düzenli olarak üzerinden geçtiğini düşündürmektedir. Notlarda çoğunlukla hastalık ve ilaçların Latince ya da İngilizce terminolojide yer aldığı şekilde yazıldığı görülmektedir. Örneğin Gut hastalığı akut krizi tedavisinde “Colchium”, omuz el sendromu etiyolojisinde “vasculer hastalık” yazılmış olması bu duruma örnektir. Diğer taraftan, günümüzde kullanımına pek rastlamadığımız ve belki genç meslektaşlarımızın duyduklarında anlamakta güçlük çekecekleri, Dr. Kılıçal’ın kendisinden önceki kuşaktan miras aldığı bazı terimlere de sık rastlanmaktadır. Mafsal, adale, teneffüs, tatbik, nekahet, araz, bünye, teknil, nisaiye terimleri bunlara örnek olarak verilebilir.

Antibiyotikler bölümü ilaçların bakteriostatik ve bakterisid özelliklerine göre grafik halinde çizildiği bir sayfa ile başlamaktadır. (*Sayfa 60*).

Bir sonraki sayfada, “iyi kombinasyonlar” başlığı altında beraber kullanıldığında sinerjik ya da antagonist etki gösteren antibiyotikler listelenmiştir. Ardından kırmızı harflerle “beraber verilmez” başlığı atılarak bir arada kullanılmaması gereken antibiyotiklere dikkat çekilmiştir (Sayfa 61,62).

ANTBİYOTİKLER

iyi Kombinasyonlar

- Penicillin + Streptomisin } - Otitis media
- " + Gentamisin } - Neo-natal Sepsis
- Gentamisin + Ampisilin } - Çocuk Menenjit

- Penicillin + Sulfamid } - Pnömoni
- Ampisilin + " } - Stafilococ

- Chloramfenicol + Sulfonamid } - Pnömonoc
- Streptomisin + " } - meningit

- Tetrasiklin + Streptomisin } - Bruselloz

- Chloramfenicol + Streptomisin } - Klebsiella
- + + Tetrasiklin } - Pnömonisi

- Ampisilin + Chloramfenicol } - Bakteriel meningit

- ① - Penicillin + Streptomisin
- " + Sulfamid
- " + Sulfamid + Streptomisin
- ② - Tetrasiklin + Streptomisin
- " + Cloondomicin
- ③ - Ampisilin + Sulfonamid
- " + Nitrofurans
- " + Gentamisin
- ④ - Eritromisin + Sulfonamid
- " + Ampisilin
- " + Gentamisin

ANTİBİYOTİKLER

Antagonizm = etkilerini azaltır

Penicillini \leftarrow zıd \rightarrow Tetrasiklini grubu
 Penicillini \leftarrow zıd \rightarrow Chloramphenicol grubu

Her ikisi verilmemez!

Bakterisid	Bakteriyostatik
Penicillini	Tetrasiklini
Streptomisin	Eritromisin
Kanamisin	Chloramphenicol
Genisamisin	Lineomisin
Sefalekssin	

Sinerjizm = etkilerini çoğaltır

- ① - Penicillini + Streptomisin
 " + Sulfamid
 " + Sulfamid + Streptomisin
- ② - Tetrasiklini + Streptomisin
 " + Oleandomisin
- ③ - Ampisilin + Sulfonamid
 " + Nitrofuran
 " + Genisamisin
- ④ - Eritromisin + Sulfonamid
 " + Ampisilin
 " + Genisamisin
 " + Streptomisin

Sonrasında antibiyotiklerin dozaj tablosu, Tüberkülozda sinerjizm, antibiyotiklerin yan ve toksik etkileri, geniş spekttrumlu antibiyotikler ile ilgili tablo ve listelerin yer aldığı sayfalar gelmektedir.

Bunu tek tek antibiyotiklerin endikasyonları, dozları, yan etkileri, kullanım şekli ve süreleri ile ilgili bilgilerin yer aldığı bölümler izlemektedir. Önemli görülen özellikler renkli kalemle, yıldızlarla belirtilerek vurgulanmıştır. “Lincomisin Kemiğe geçer, Cerebrospinal sıvıya geçmez! Vücut sıvıları ve dokulara geçer” (Sayfa 71), “Kanamisinyüksek antibiyotik sadece parenteral yolla verilir! Kan damarlarını tahrik ettiği için I.V. verilmez” (Sayfa 74), “sülfonamidler Not: İLAÇ BOL SU İLE VERİLİR!” (Sayfa 79), “yaşlılarda cerebro-skleroz eksitasyon ve hiperaktivite: Taractan Drağ. Kontr⁶⁵: alkoli trafik!), Bactrim susp⁶⁶. Kontr: ilk 1 aylık bebek! (Sayfa 259), “pylorstenozu not: anti-spazmodik Kontr-dike!” bu vurgulamaların örnekleri arasında yer almaktadır.

Anemi, iştahsızlık bölümünde, “4 günde 4 kilo verme!” başlığı altında bir diyet reçetesi dikkat çekmektedir. Günümüzde popüler olan detoksifikasyon diyetlerini andıran bu reçete, sabahları sadece grefurt ve sade kahve, öğlen ve akşamları da yüksek protein ve düşük yağ içerikli bir beslenme önermektedir (Sayfa 94). Bir sonraki sayfada bu diyetle benzer bir diğer diyet listesini, bu kez gazeteden kesilmiş bir tablo olarak görmekteyiz. Not kitabının baş sayfasına sonradan yapıştırılmış başka bir gazete kupüründe Dr. Kılıçal’ın fotoğrafının altında “zayıflamak isteyenlere” girişi ile sunulan diyet listesi bulunmaktadır. Tüm bu yazılar göz önünde bulundurulduğunda, Dr. Kılıçal’ın bazı gazetelerde sağlıklı beslenme üzerine yazılar yazdığı düşünülebilir. Notların metabolizma adlı bölümünde “1 ayda 5 kilo vermek için” başlığı altında verilen diyet listesinde günümüzde önerilen aralıklı oruç diyetlerine benzer şekilde sadece öğlen ve akşam yemeğinden oluşan, karbonhidratı çok kısıtlı bir diyet ve jimnastik önerilmiştir. Kalp damar bölümünde, Miyokard İnfarktüsü başlığının yer aldığı sayfada “yağ ve kolesterol ile savaş: DİYET” adlı bir gazete kupürü yapıştırılmıştır. Bu kupürde “bunu ye” ve “bunu bırak” alt başlıklarında diyet önerileri yer almaktadır. Yenmesi gerekenler listesinde günümüzde kolesterol kaynağı olmanın yanısıra pek çok başka sağlık riski de içerdiği anlaşılmış olan margarinlerin öneriliyor olması, yumurta, yoğurt ve tereyağının ise yasaklanması ilginç bir detay olarak göze çarpmaktadır (Sayfa 426).

⁶⁵ Kontrendikasyon

⁶⁶ Suspansiyon

Zayıflamak isteyenlere...

Zayıflama konusunda Türkiye'de bir ekol olan Dr.

Muzafer
Kuşhan

Muzafer Kuşhan zayıflamak isteyenlerin kalori rejimi yapmasının şart olduğunu her fırsatta dile getiriyor. İşte Dr. Kuşhan'dan

günde 1000 kalori rejimi. İlgilenenlere duyurulur...

Kahvaltı: 1 dilim kepek, 30 gr. peynir, 4 zeytin, Çay, Kahve

Pazartesi Öğle: Mercimek çorbası. **Akşam:** Etli, patatesli

Salı Öğle: Kumpir (300 gr.) **Akşam:** Kıymalı yumurta ve salata

Çarşamba Öğle: Domates çorbası, 1 dilim kepek ekmeği **Akşam:** Kıymalı yumurta

Perşembe Öğle: Salamlı, sandviç ve ayran **Akşam:** Dolma ve salata

Cuma Öğle: Ekşili köfte çorbası, 1 dilim kepek ekmeği **Akşam:** Tavuk ızgara ve salata

Cumartesi Öğle: Sebze çorbası, 1 dilim kepek ekmeği **Akşam:** Izgara köfte ve salata

Pazar Öğle: Menemen, 1 dilim kepek ekmeği ve salata **Akşam:** Kıymalı, domates soslu, yoğurtlu makarna veya krep

Notlar arasında polikliniğe başvuran ya da uzun süre takip ettiği için yakından tanıdığı hastalarda sıkça rastladığı yakınmalar arasında yer alması olası bazı durumlar için de reçeteler hazırlandığı göze çarpmaktadır. İhtiyarlık bitkinliği (Sayfa 156), topluluğa konuşma heyecanı (Sayfa 160), libido azlığı (Sayfa 177), saç dökülmesi, saçta kepek (Sayfa 201), soğuktan deri çatlaması (Sayfa 216), buluş depresyonu, endişe, sıkıntı (Sayfa 242), bu gibi durumların örnekleridir. 106-124 numaralı sayfalar vitaminlere ayrılmıştır. Vitaminlerin yarar ve zararları, sağlıklı beslenmedeki rolleri, alkol ve diğer ilaçlarla etkileşimleri ve endikasyonları bu sayfalarda detaylı olarak yazılmıştır.

Notlarda çocuk hastalıklarına önemli bir bölüm ayrıldığı görülmektedir. Bu bölümde analjezikler, sıkıntı, gama globulin, boğmaca, bakım, aşı, üriner infeksiyon, üst teneffüs yolu, enterit, öksürük, anti-spazmodik, anemi, gece işemesi başlıkları ele alınmış, sonradan kırmızı kalemle bit ve bünye takviyesi bölümleri eklenmiştir. Bu bölümün, Dr. Kılıçal'ın pratisyen hekimlik döneminde kendisine hastaların başvurma nedenlerini gözeterik düzenlendiği tahmin edilmektedir. Anne sütü faydaları, anne sütü olmadığında çocuğun bakımı, anne sütü yetmiyorsa ek gıda, iştahsız zayıf çocuklarda, çocuk kaba et pişikleri, böcek sokması, güneş yanığı, çocuk bünye takviyesi, düzensiz uykusuz, korku, ruhi bitkinlik, içme suyunun dezenfeksiyonu başlıklı notların detaylıca yazılmış olması bu düşünceyi desteklemektedir.

Çocuklarda aşı ile ilgili notlara yine bir gazete kupürü eklenmiş ve o yıllardaki aşı takvimi yansıtılmıştır.

248

Anne Sütü Yetmiyor mu?
Ek gıda

0-4 AY: Sadece anne Sütü yeterli
Not = "Çocuk her ay 600-1000 gr. almalıdır -
anne sütü kâfi gelmiyorsa kilo almıyor
demektir. 5. ayın için ek gıda 5. ay
başlanır:

5-AY = [yoğurt, mayoz Salata, Selize - tahıl, çorbalara
acısız tahına çorbası]

6-AY = [Katkı-pismiş yumurta Sarı,
Görünümünde kıyma ET,
Et - balık ezmesi,
Kırmızı mercimekli tahıl çorbası]

7-8 AY = [1 Tam yumurta
- nohut-mercimek-tahıl ezmesi
- Selize ezmesi, etli (çorba, yoğurt
içinli.)]

9-12 AY = [aile ile sofrada aynı yemeklerde
günde en az 1 kereden fazla Yoğurt
1 adet yumurta]

Salah) (Kuşluk - öğle) (ikindi - Akşam = Yata)

Anne Sütü
1 yumurta
1 adet küçük
1/2 Bardak
poracık -
Zorunlu değil
veya ezmesi.

Anne Sütü
Kıymalı Selize
ezmesi
Çorbalara
Yoğurt, Kıymalı
Selize yemeği

Anne Sütü
Kıymalı çorba
Selize yemeği
Köfte
yoğurt

247

Anne Sütü olmadığında Çocukların Beslenmesi

0-1 AY = Süt veya Yoğurt :

- [1 ölçü Süt veya Yoğurt + 1 ölçü Su]
- [1 çay Bardağı Su-Süt veya Yoğurt +
1 çay k. Şeker + 1/2 çay k. ^{Siv.} Yağ]
- * 20. gün: 400 ü. D. vit
1 tatlı k. meyva Suyu (C. vit)
başlanır

2. AY

- Süt veya Yoğurt
- * [2 ölçü Süt veya Yoğurt + 1 ölçü Su]
- * [1 çay Bardağı Su-Süt veya Yoğurt +
1 çay k. Şeker + 1/2 çay k. Siv. yağ]
- * Taze meyva Suyu artırılır
Her gün 400 ü. D. vit.

3. AY

- * [Süt veya Yoğurt Selam maddesi Verilir
+ Şeker + Siv. Yağ]
- * 1 çay Bardağı meyva Suyu
Her gün 400 ü. D. vit

4. AY

- Selaz Çorhaları
- Aceuz Tarhana ve yoğurtlu çorhalar

5-6 AY

- Meyva ezmesi,
- Kuyma - Corha içinél
- $\frac{1}{8}$ → Yumurta Sulu (Kadı)
- Kırmızı mercimekli corha
- Ezilmiş, Taruk - Balık etleri.

7-8 AY

- 1 Tam yumurta
- Nohut iyi pişmiş
- Mercimek - Tahul ezmesi
- Selçuk ezmesi
- Corha - yoğurt içinde etlik.

9-12 AY

- Sofraya oturur aile ile beraber yer
- Günde 1 Bardak yoğurt
- " 1 adet yumurta

Anne Sütü faydaları

- Mikrop ve toksin etmemiştir
- 6 ay kadar yeterli sütü
ihtiyacını karşılar. Henüz anne
sütü leuzeri yapılmamıştır
- Anne sütü - emen bebek hastalıklar
karşı direnci fazladır.
- Anne sütü sindirimde kolay
olup, ishal, haluz veya gaz
yapmaz
- Annenin üremi organları eski
haline kolayca döner
- Anne zehirlenmesi aldığı o sise
kilolere kolayca otar çünkü
emziren ana enerji harcar.
- Çocukta güven duygusu artır.

3 AY

[Süt veya yoğurt + Şeker + Sür yağ]
+ 100g Bırdak meyve suyu
Nergis 400 ml süt

4 AY

[Sıkı ekmek
Araç tarhana ve yoğurtlu ekmek]

299

Çocuklara AŞI

- Doğum Sonrası: Tetanoz
- 1 aylık iken; Çocuk Felci
- Difteri
- Verem
- « 1 ay ara ile 3 defada yapılır »
- 9 aylık iken; Kızamık
- Asır yapılır.

YAŞ	AŞI	
1 yaşın içinde	Difteri Tetanoz Boğmaca	Üç dozda, enjeksiyonla <i>10 yılda 1 Tekrarlanır</i>
	Polio	3 dozda, ağızdan <i>5 yılda 1 Tekrarlanır</i>
Not: Eğer boğmaca aşısı yapılmıyorsa, polioyla birlikte difteri ve tetanoz aşıları yapılmalıdır.		
2 yaş	Kızamık	<i>Tek dozda injection yapılır</i>
Okula başlayınca	Difteri Tetanoz Polio	Booster dozları Not: Bu yaşta boğmaca aşısı yapılmaz.
11-13 yaş	Kızamıkçık	
	Not: Yalnız kızlara	<i>Tek doz yapılır</i>
	B.C.G. Not: Vereme karşı bağışıklığı olmayan tüm çocuklara verilir.	

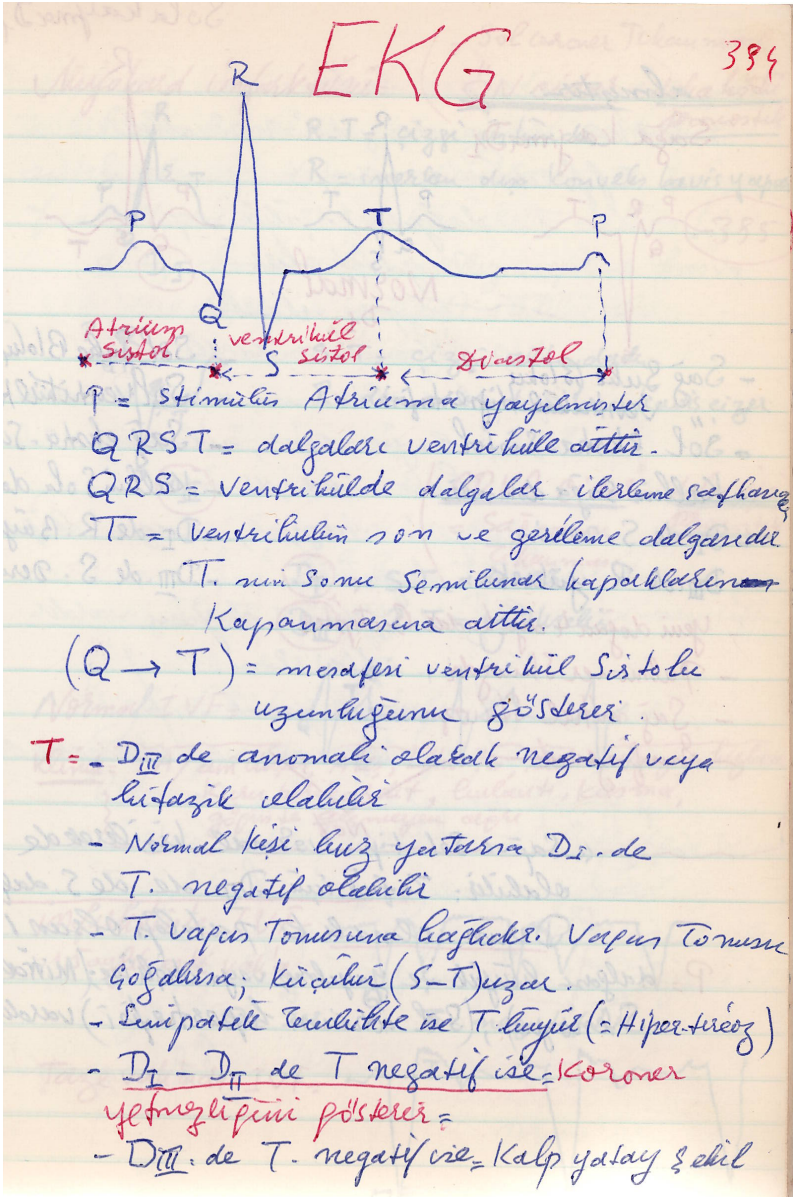
Hazım sistemi başlıklı bölümde sırasıyla stomatit, özefajit, gastrit, M. ülseri⁶⁷, anti-asitler, pankreas prep.⁶⁸, anti-emetikler, laxatifler, Diyare'ye, mide kanaması, mide Ca⁶⁹, Dampig, gastro-enterit, Spastik kolon, colitisUlseroza, mide rez. sonu anemisi⁷⁰ konularına yer verilmiştir. Kalp damar hastalıkları başlığı altında EKG'ye önemli bir yer ayrılmış, normal EKG çizimleri detaylı olarak yapıldıktan sonra patolojik paternler tek tek özenli çizimlerle, renkli notlar ve açıklama kutucuklarıyla yazılmıştır. Bu açıdan özellikle notların bu kısmı, tıp fakültesi öğrencileri ve genç pratisyen hekimler için rehber niteliği taşımaktadır (*Sayfa 394-395*).

⁶⁷ Mide ülseri

⁶⁸ Preparatları

⁶⁹ Kanseri

⁷⁰ Rezeksiyon

almıştır.

Sağa kayma D₁

Normal D₁

Sola kayma D₁

- Sağ Sıbu Bloky
- Ventrikül Hipertrofi
- Sol eksta-Sistol
- Kalın Sığa dönməsi
- D_I. de S. derin
- D_{III}. de R. yüksek
- Yeni doğan 4 aya kadar Butipter
- Pulmoner Stenozy
- Sağ mitral Stenozy
- İnfüzende

- Sol Sıbu Bloky
- Sol Ventrikül Hipertrofi
- Sağ eksta-Sistol
- Kalın Sola dönməsi
- D_I. de R. Büyükle
- D_{III}. de S. derinleşir

« Sağ ve Sol tip ^{Not} Normal kişilerde olasılığı: Tefüt için D_{II}. de de S. dalğın Derin olmalı ki patoloji olsun!

P = dalğın büyüklük ve yayılması veya değişikliği (Mitral Stenozy), (Sol atrium hipertrofi) vardır.

EKG açıklamalarından sonra kalp yetmezliği, taşikardi, Angina Pectoris, myocardin farktı, aritmi, hipotansiyon, hipertansiyon, şok-kollaps, emboli, Burger, varis, hemoroid, tromboflebit, vaso-dilatatörler başlıkları altında kardiyolojinin diğer konuları açıklanmıştır. Anginap ectoris krizi için düzenlenebilecek reçeteler ayrı kutular içinde “çok sıklaşan kriz”, “kriz arası”, “kriz anı”, “heyecanlı koroner hastası (ihtiyar)” başlıkları altında yazılmıştır (*Sayfa 424*). Ayrıca iki özel “kriz arası” reçetesi Prof. Ş. Uğurlu, Dr. M. Şafak isimleri yanlarına kırmızı kalemle not edilerek paylaşılmıştır. Bu iki reçetenin ismi not edilen hekimlerden tavsiye olarak alındığı tahmin edilmektedir (*Sayfa 423 arka sayfası*).

Nisaiye (kadın hastalıkları ve doğum) başlıklı bölümde, güncel bir kadın-doğum kitabında yer alması gereken pek çok konu detaylı ve yeri geldikçe çizimlerle ele alınmıştır. İçindekiler bölümünde sadece meme akıntıları, düşük, korunma, exlamps, gebelik, klima, adnexit başlıklarına yer verilmiş ancak notların içinde rectosel ve retroversiyon ameliyat tekniklerinden kadın kısırlığına, mantardan hormon replasman tedavilerine, erken gebelikten amenore, adet gecikmesine, sütü kesmek için yapılması gerekenlerden epizyotomi yöntemlerine kadar çok değişik ve çeşitli konulara yer verilmiştir. Dr. Kılıçal’ın genel cerrahi uzmanı olduğu düşünüldüğünde kadın hastalıkları ve doğum konusunda bu kadar detaylı çalışmış olmasının onun pratisyenlik yıllarında Sivrihisar’da hizmet veren tek hekim olarak karşısına çıkan tüm vakalara müdahale etme sorumluluğundan kaynaklandığı düşünülebilir.

Dr. Kılıçal’ın notları içinde AIDS hastalığının da yer aldığını görüyoruz. İlk kez 1981 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde tanımlanan ancak özellikle bulaş yollarının ve korunma yöntemlerinin bilimsel temellerinin anlaşılması daha ileriki yıllara sarkan HIV/AIDS hastalığı, Kılıçal’ın notlarında bulaş yolları, korunma ve tedavi odaklı olarak iki ayrı bölümde yer almıştır (*Sayfa 181 ve 325*).

Dr. Kılıçal’ın özel tıbbi notları tıp tarihi için bir kaç açıdan önemli ve değerlidir. Bu notlar, öncelikle, bir hekimin, zaman ve uzmanlık alanından bağımsız olarak tüm meslek yaşamı boyunca çalışması, okuması ve öğrenmesi gerekli olduğunun bir kanıtıdır.

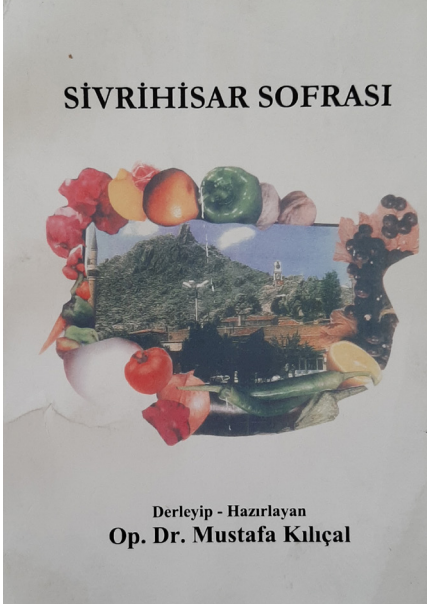
Babam ve ablam gibi benim de hekim olmak istediğimi duyduğunda rahmetli annemin ilk sözü “ömür boyu okumaya razı mısınız?” sorusu

olmuştu. Şimdi, Dr. Kılıçal'ın notları arasında gezerken, zamanla sararmış eski kitaplara özgü toz ve beklemiş kağıt kokusunu içime çekerek bu sorunun ne kadar haklı olduğunu bir kez daha anlıyorum.

Bu notların ikinci önemi, bazı tıp uygulamalarının kısa zamanda ne kadar hızlı bir şekilde değiştiğini, bazı temel yaklaşımların ve tedavilerin de nasıl bu değişimden hiç etkilenmeyerek nasıl aynı kaldığını görmemize yardımcı olmasıdır. Notlar kitabını Prof. Dr. Nejat Akar hocamla gözden geçirirken, hocamın pediatri bölümündeki bazı tedavi protokollerine bakarak, “bunu biz de hala kullanıyoruz, bunu da...” sözleri ile sayfaları çevirmesi bana bu gerçeği bir kez daha gösterdi. Kitabın farklı bölümlerinin alanın uzmanları tarafından incelenmesi ile 1950’li yıllardan günümüze tedavi yaklaşımlarının izlediği seyir hakkında daha detaylı açıklamalar yapmak mümkün olabilecektir.

Dr. Kılıçal'ın özel notlar kitabı ve kütüphanesinde yer alan diğer kitapları Dr. Kılıçal'ın vefatından sonra oğlu Adil Kılıçal tarafından TOBB ETÜ Medikal Kütüphanesine bağışlanmıştır. Bu yazıda kısaca tanıtılan notlar kitabı ve diğer bağışlanmış eserler kütüphanemize tıp tarihi araştırmalarına kaynaklık edebilecek bir zenginlik kazandırmıştır. Dr. Kılıçal'a ve bağışlanmış diğer eserlerin yazılması ya da çevirisinde emeği geçen tüm hocalarımıza ve meslektaşlarımıza, bir tıp tarihçisi olarak kendi adıma ve bu kitaplardan faydalanacak tüm öğrencilerimiz adına teşekkürlerimi sunarım.

SİVRİHİSAR SOFRASI

Derleyip - Hazırlayan
Op. Dr. Mustafa Kılıçal

SİVRİHİSARIN
ÜNLÜ YEMEKLERİ

KÜLTÜR YAYINLARI

- 6 -

18. Sivrihisar Sofrası^{71 72}

“*Sivrihisar Sofrası*” Op. Dr. Mustafa Kılıçal tarafından derlenen ve hazırlanan emek ürünü olan bir kitap. Önsözünde Sivrihisar yerel mutfağının ve lezzetlerinin önemine yer veriyor. En önemli nokta da yazarın belirttiği gibi “*tecrübeli ellerin yemeklerini ölçülü hale getirmesidir*”.

“Önsöz

Mutfağımızdaki özellik; yalnız karın doyurmak için değil, el emeği göz nuru pişirilen o yemeği ağız tadıyla yemektir.

Ninelerimiz ve analarımızdan yıllardır, günümüze kadar intikal eden ve vasfını hiç kaybetmeyen o leziz yemeklerimizi gençlerimize tanıtmak ödevi bizlere düşmektedir. O nedenle bu kitapçığı, evlerimizde pişirilen her yemeğin değil de, sadece yöremize has olanlarından bahsetmeyi uygun buldum.

Sivrihisar’da büyümüşseniz veya kasabamız dışında ve hatta ondan çok uzaklarda yaşasanız bile, yöremizin o özel tat ve nefasette olan yemeklerimizin rüyalara nasıl girdiğini çok iyi bilenlerdenim.

Bu kitapçık, hemşehrilerimizden bir grup ANA’nın görüş ve tecrübelerinden istifade ile hazırlanmıştır. Genelde, mutfağlarımızda, yemeklerimiz (el terazisi- göz mizan usulü) ile pişirilmekte olduğu hepimizce malumdur.

İşte burada, imkânlar nispetinde, tecrübeli eller bu defa yemekleri ölçülü hale getirmeye çalıştılar. Bu ölçüler bir fikir verir kanaatindeyim. Artık incelikleri kendi özverimize bağlıdır.

Her ne kadar Radyo-Gazete ve Televizyonlarda her gün değişik tarife ve görünümde yemekler mutfağımıza girmekte ve sofralarımızı süslemekte ise de ve hatta (İtalya, Çin, Meksika) gibi değişik dış ülkelerin yemekleri de eklenince, sofralarımıza, ağız ve damak tadımız değişiverdi.

⁷¹ Mustafa Kılıçal, Sivrihisar Sofrası. Sivrihisar Derneği Yayını. Ankara, 2004.

⁷² Mustafa Kılıçal, Sivrihisar’ın Ünlü Yemekleri. Sivrihisar Eğitim Vakfı, Yayını. Eskişehir, 2013.

Ancak Sivrihisar'ımızın o güzel tat ve lezzette yöremize has yemeklerimizin yeri başkadır içimizde... Sanki nefasetinde gizlidir ninelerimizin ruhu ve elleri...

Bereketiniz bol, sofranız zengin olması dileklerle en derin saygılarımı sunarım.

Nisan 2004, Ankara

Kitapta yer alan geleneksel içeceklerle örnekler⁷³

Nardenk

Bir misafirimiz mi geldi? Veya serinlemek mi istedi canımız. Girerdik harç odasına, geçerdik nardenk küpü başına, koyardık kepçe ile bir miktar tasa biraz soğuk su ile de karıştırdık mı kaşıkla, işte size nefis bir içecek. Kendine has tadı ve rayihası ile. Hem de hakiki, ilaçsız katıntısız halis üzüm suyu. Hele hele evde kestiğin o güzelim makarna yanında nardengin kaşıklanması ayrı bir tat ve lezzet verirdi insana.

Peynirli makarna yanında nardenk misafirler için en iyi ikram ve en iyi menü idi o zamanlar. Hatta benim küçük bir anım vardır, bu hususta;

“Daima rahmetle andığım anamla gittiğimiz bir misafirlikten akşama doğru çıkmak üzere idik. Biz dış kapı ağzında bir taraftan ayakkabılarımızı giyerken, diğer taraftan da anamın peştamalını nezaketten baş ve omuzuna örtülmeye çalışıyordu ki; tam bu sırada misafir olduğumuz evin anası “Tevhide aba giz ne olur gitmeseydiniz de akşam yemeğinde beraber olsaydık. Ahmet ağamıza da haber verirdik. Çocuklarla hemen yapardık peynirlice bir makarna, yanına ezerdik nardengi pek iyi bir akşam geçirirdik” dedikleri hâlâ kulaklarımda çınlar.

Hardaliye

Belki çoğumuz adını bile duymamıştır bu nefis içeceğin. Bazı ailelerin maharetli elleri ile hazırlanırdı hardaliye. Bunun da ham maddesi üzüm suyu idi aslında fakat bundaki aroma başka idi. Ah! Keşke olsa da şimdi bir bardak hardaliyede kabaran nefsimi söndürebilseydim.

⁷³ Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

19. Op. Dr. Mustafa Kılıçal için ne söylediler, ne yazdılar

Ökkeş Karalar'ın Şiiri ⁷⁴

Öz adın Mustafa soyadın Kılıçal
Şekerden çok tatlı sanki de bir bal
Kılıcı alıp da hücumla gel gel
Dertleri kökünden kesen her zaman

Meskeni çok yüksekte, gönlü pek engin
Dört köşeyi arasam bulamam dengin
Bu gönülde olanlar cennette zengin
Cennet bahçesinde gezer her zaman

Hatırın sorar bakar hasta yüzüne
Merhamet doldurmuş bütün özüne
Mevlam nur doldursun iki gözüne
Beladan saklasın onu her zaman.

Doğuran anneler böyle doğurmuş
Balı şeker ile katıp yoğurmuş
Bişkin olsun diye eyi savurmuş
Lezzeti değişmez kalır her zaman

Şan şöhretin el aleme yayılmış
Marifetin dört iklime duyulmuş
Hep hastalar şifa bulmuş ayılmış
Mübarek eliniz değdiği zaman

Dört iklimden tedaviye gelmişler
Bi iznillah derde derman bulmuşlar
Memnun olup memlekete dönmüşler
Bütün millet sizden memnun her zaman

⁷⁴ Gaziantep'in Burç nahiyesinden Hacı Mamet oğlu Ökkeş Karalar

Elin değen hasta bulur şifayı
Rahat edere hep aydırır kafayı
Derdi gider sürer bütün sefayı
Mevlam size nusret versin her zaman

Tedavi ettiği hastalar ayar
Kendinde bir ferah rahatlık duyar
Hep sevgisini kalbine koyar
Sizi hiç unutmaz asla her zaman

Ökkeş Kara bunu yazdı yürekten
Çok şükür kurtuldum dertten meraktan
Der sizlerden uzak gitsin ıraktan
Yanınıza yaklaşmasın her zaman

Fatih Önal anlatıyor

Ben Sivrihisar'da esnafım. Bizim komşumuzdu Dr. Mustafa Kılıçal ve Diş hekimi Zehra Kılıçal. Öyle ki akrabadan yakındılar. Benim Doktor Amcam ve Dişçi Teyzemdi. Evlerinin merdivenlerini tırmanırken 'Çorbalak' pişti mi? diye bağırdım.

Kayınpederim Apandisit teşhisi aldığıında Doktor amcam Ankara'dan gece 11-12 gibi gelip, Devlet Hastanesinde cerrah Dr. Yakup Özel ile gece yarısı 01.30'da ameliyata girmişlerdi.

Sivrihisar'lı olup da Ankara'da ona gitmeyen yoktur. Hatta evine kadar giderlerdi. Tanımayan yoktur. Annemi, iki teyzemi apandisit teşhisiyle ameliyat etmişti.

Yaşar Yurtdaş anlatıyor

Yıl 1965, Ankara Erkek İlköğretmen Okulu son sınıf öğrencisiyim, okulumuz yatılı. Şiddetli baş ağrıları nedeniyle bir haftadır okul revirinde yatıyorum, rahatsızlığım her geçen gün daha da ağırlaşıyor, durumu fark eden nöbetçi öğretmen, gece yarısı beni revir görevlisi ile birlikte Numune Hastanesi'ne gönderdi. Hastane doktoru bir süre beni muayene etti. Hastalığın seyri ile ilgili bir takım sorular sordu. Hastalarına karşı çok

samimi, sevecen biri olduğu her halinden belli oluyordu, güven veriyordu. Yatılı öğrenci olduğumdan mıdır nedir bilmiyorum, doktorun bana daha şefkatle davrandığını düşündüm. İlaçlarımı yazmakta iken “nerelisin” diye sordu. “Sivrihisarlıyım” dedim. “Oooo görüyor musun bir de hemşehri çıktık” demez mi, takılıyor herhalde diye düşündüm, kendimi toplayıp, yüzüne esaslıca bir kere daha baktım, evet, evet o idi, ortaokulda okuduğum yıllarda, Sivrihisar’da “Helecan”ın dükkânının yanında muayenehanesi olan Dr. Mustafa Kılıçal’ın ta kendisi idi. “Kusura bakmayın tanıyamadım” dedim. O anda ne kadar sevindiğimi anlatamam, dünyalar benim olmuştu, başımın ağrısı bile hafiflemişti sanki... Revir görevlisi de olup, biteni hayretle izliyordu. Doktor, bana “bu ilaçları kullan, geçmez ise bana tekrar geleceksin” dedi. O moral ile okula döndük, ilaçlar çok iyi geldi, tekrar eski sağlığıma kavuştum.

O gün yaşadığım bu güzel olayı hiç bir zaman unutmam, hemşehrimiz merhum Op. Dr. Mustafa Kılıçal’ı rahmet ve şükran duygularıyla hep yad ederim.

Dr. İrfan Ünver anlatıyor

1972 Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon uzmanıyım. 1975-1980 yılları arasında Sivrihisar’da Hükümet tabipliği yaparken 1975-1976 yıllarında Dr. Mustafa Kılıçal’la tanıştım. Ayda bir kez gelir, köylerde takip ettiği hastaları onun geldiği gün toplanırlardı. Çok yaşlı hastalardı. Hepsi tüberküloz hastasıydı. Onları kontrol ederdi. İkisinin yaşlılıktan öldüğünü biliyorum. Onlardan para almadığını biliyorum. Ona değişik hediyeler getirirlerdi. Bal, yumurta, meyve, sebze gibi.

Suat Kaşıkçı Yazıyor

Sivrihisar’da iken çok iyi tanırdım. Helecan İbrahim emmi onun yanında çalışırdı. Kesin bir vizite ücreti yoktu. Ne verirsen onu alırdı.

Kezban Akgözlü Önal yazıyor

Tanıdığım en mükemmel insanlardan biriydi. Çocuklarımla isimlerini koyan doktor dedeleri. Hiçbir zaman unutmadık. Nurlar içinde yat. Mekânın cennet olsun.

Adnan Alkan yazıyor

Dr. Mustafa Kılıçal çok sevdiğim bir büyüğümdü. Ben Hacettepe’de tıp öğrencisiyken Numune Hastanesinde cerrahtı. Son sınıfta kendisine sordum. Ne ihtisası yapayım diye. Rahmetli Kulak Burun Boğaz hastalıkları uzmanlığını seç dedi. Onun tavsiyesine uydum ve Almanya’da KBB ihtisası yaptım. 1983’de dönünce Bursa’ya yerleştim.

20. KAYNAKLAR

Arnold Reisman, Turkey's Modernization: Refugees from Nazism and Atatürk's Vision. New Academia Publishing, LLC, Washington, DC. 2006.

Arnold Reisman, Nazizmden Kaçanlar ve Atatürk'ün Vizyonu. Çeviren : Gül Çağalı Güven. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

Gün M.F. Osmanlı İmparatorluğunda Sunulan Sağlık Hizmetlerinde Vakıfların Rolü. Usayad Derg, 2021; (3):574-584.

H.Kaya Yorgancı, Cerrahi Tarihimiz. Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2019.

Karacaoğlu E. Bakteriyolojihâne'nin Kurulması Fikri Üzerine Arşiv Belgeleri Işığında Bazı Mütalaalar. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2018;26(2):66-76.

Liz Behmoaras, Mazhar Osman: Kapalı Kutudaki Fırtına. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.

Mustafa Kılıçal, Kılıçal Aile Ağacı. Kendi El Yazısı ile Hatıratı. Ankara,(Tarih belirsiz).

Mustafa Kılıçal, Sivrihisar Sofrası. Sivrihisar Derneği Yayını. Ankara, 2004.

Mustafa Kılıçal, Sivrihisar'ın Ünlü Yemekleri. Sivrihisar Eğitim Vakfı, Yayını. Eskişehir, 2013.

Mustafa Kılıçal, İşte Sivrihisar, İşte Sivrihisarlı ve Anılar. Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayını. 2021.

Mustafa Kılıçal, Özel Tıbbi Notları. 1950-1987.

Orhan Ulutin, Ord. Prof. Dr. Erich Frank'ın Dünya Tıbbındaki Yeri ve Türk Tıbbına Katkıları. Nobel Yayınevi, İstanbul, 2007.

Tıbbiyeli, 15.Mayıs.1945. (Ali Y. Baltacıoğlu Arşivi).

Turamanlar O. Türkçe Anatomi Terminolojisinin Öncülerinden Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren: Hayatı ve Eserleri. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi. 2022; 12(1): 18-23.